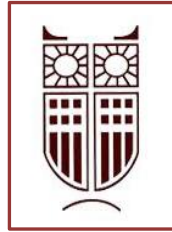

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

**Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία μετά το Brexit.
Πλαίσιο, προγράμματα, προοπτικές**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αναστάσιος Σάσσαρης

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Μαριλένα Κοππά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ανάργυρος Πασσάς, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αναστάσιος Σάσσαρης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας πτυχιακής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

**ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ
ΕΥΘΥΝΗΣ**

Δηλώνω υπεύθυνα ότι, η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΠΜΣ «Στρατηγικές Σπουδές Ασφαλείας», της Σχολής Διεθνών Σπουδών Επικοινωνίας και Πολιτισμού, του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, του Παντείου Πανεπιστημίου, είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, με την παρούσα δήλωση αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναται να αντιμετωπίσω στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής.

Ο ΔΗΛΩΝ

Όνοματεπώνυμο: Αναστάσιος Σάσσαρης

Αριθμός Μητρώου: 1218Μ217

Υπογραφή:

Σελίδα σκόπιμα κενή

*Στη μνήμη της μητέρας μου, Μαρίας Σάσσαρη
που πάντα κόπιαζε για την πρόοδό μου και δυστυχώς «έφυγε» πολύ πρόωρα.*

Σελίδα σκόπιμα κενή

Συντομογραφίες

ΔΕΕ	Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΑ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άμυνας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ανθρακα και Χάλυβα
ΕΟΑ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑΑ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΕΤΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας
ΕΠΓ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας
ΕΠΣ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία
ΕΣΑ	Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΚΕΠΑΑ	Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
CARD	Coordinated Annual Review on Defence
CESDP	Common European Security and Defence Policy
CSDP	Common Security and Defence Policy
EDA	European Defence Agency
EDC	European Defence Community
EDF	European Defence Fund
EDIDP	European Defence Industrial Development Programme
EDTIB	Industrial and Technological Basis of European Defence
EI2	European Intervention Initiative
EPC	European Political Cooperation
ESA	European Space Agency
ESDP	European Security and Defence Policy
ESS	European Security Strategy
EUGS	European Union Global Strategy
NIP	National Implementation Plan
PADR	Preparatory Action for Defence Research
PESCO	Permanent Structured Cooperation
WEU	Western European Union

Σελίδα σκόπιμα κενή

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, για την συμπαράσταση, την υπομονή και την κατανόησή τους, όλα αυτά τα χρόνια υπό τις συνεχείς απαιτήσεις των επαγγελματικών μου υποχρεώσεων.

Επιπλέον, όλους τους καθηγητές μου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο για τις πολύτιμες γνώσεις τους στην επιστήμη των Διεθνών Σχέσεων, και ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Μαριλένα Κοππά, για την πολύτιμη υποστήριξη και καθοδήγηση που μου παρείχε, στη συγγραφή της εργασίας.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	15
Εισαγωγή.....	19
Γενικά.....	19
Σκοπός.....	20
Προϋποθέσεις.....	20

Κεφάλαιο Πρώτο

Ιστορική Ανασκόπηση

1.1	Μια ειρηνική Ευρώπη - Η αρχή της συνεργασίας.....	23
1.2	Η εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας.....	25
1.2.1	ΕΚΑ - ΔΕΕ.....	25
1.2.2	ΚΕΠΠΑ - ΚΕΠΑΑ - ΕΠΑΑ - ΚΠΑΑ.....	27

Κεφάλαιο Δεύτερο

Στρατηγική της ΕΕ

2.1	Από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας στην Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ	31
2.1.1	Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας - European Security Strategy (ESS)/2003.....	31
2.1.2	Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ - EU Global Strategy (EUGS)/2016.....	32

Κεφάλαιο Τρίτο

Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία

3.1	Η ταυτότητα της ΜΔΣ.....	35
3.2	Η θεσμοθέτηση της ΜΔΣ.....	36
3.3	Δομή και διακυβέρνηση της ΜΔΣ.....	38
3.3.1	Επίπεδο Συμβουλίου.....	38
3.3.2	Επίπεδο Έργων.....	38
3.4	Κριτήρια/Στόχοι - Δεσμεύσεις της ΜΔΣ.....	38
3.4.1	Κριτήρια - Στόχοι.....	38
3.4.2	Δεσμεύσεις.....	39
3.5	Αξιολόγηση εκπλήρωσης των δεσμεύσεων.....	40
3.6	Έργα - προγράμματα ΜΔΣ.....	40
3.6.1	Γενικά.....	40
3.6.2	Διάκριση κρατών αναλόγως συμμετοχής στα προγράμματα ΜΔΣ.....	40
3.7	Μηχανισμοί «πλαισίωσης» της ΜΔΣ.....	41

3.7.1	Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας - European Defence Fund (ETA - EDF)	41
3.7.2	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας - European Defence Agency (EOA - EDA).....	43
3.7.3	Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση Άμυνας - Coordinated Annual Review on Defence (CARD)	44
3.8.	Ελλάδα και ΜΔΣ	45
3.8.1	Προγράμματα ΜΔΣ.....	45
3.8.1.1	Project Coordinator.....	45
3.8.1.2	Project Member	45
3.8.1.3	Observer	45
3.8.2	Η αξία της ΜΔΣ για την Ελλάδα	45

Κεφάλαιο Τέταρτο

Brexit

4.1	Η εξωτερική πολιτική της Βρετανίας σε σχέση με την ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας.....	47
4.1.1	Γενικά	47
4.1.2	Με την απαρχή της ΕΕ	48
4.1.3	Η περίοδος της διαφοροποίησης 2001 - 2016.....	49
4.2	Αποτίμηση αμυντικών ικανοτήτων - δυνατοτήτων της Βρετανίας ως μέλος της ΕΕ ...	55
4.2.1	Στρατιωτικές δυνατότητες Ηνωμένου Βασιλείου	55
4.2.2	Κοινή στρατιωτική δύναμη παρέμβασης.....	56
4.2.3	Αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ και οι Μάχιμες Ομάδες (Battlegroups) .	56
4.2.4	Η αμυντική βιομηχανία του ΗΒ και οι προκλήσεις επί της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ	58
4.2.5	Ηνωμένο Βασίλειο και PESCO	59
4.2.5.1	Η μεταξύ τους αλληλεπίδραση.....	59
4.2.5.2	Πλαίσιο συνεργασίας.....	60
4.2.5.3	Πρόγραμμα στρατιωτικής κινητικότητας	61
4.2.5.4	Διάστημα.....	62

Κεφάλαιο Πέμπτο

Συμπεράσματα

5.1	Γενικά.....	63
5.2	Συναγόμενα Συμπεράσματα	63
5.3	Προτάσεις.....	66

Επίλογος	69
Βιβλιογραφία	
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	71
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	71
Επίσημα Κείμενα.....	71
Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	71
Κρατών - Μελών	72
Ηλεκτρονικός Τύπος.....	72
Παράρτημα «Α»	
Υποστηρικτικό Υλικό (Πίνακες - Γραφήματα - Σχεδιαγράμματα).....	75
Παράρτημα «Β»	
Λίστα των 47 Προγραμμάτων PESCO	79

Σελίδα σκόπιμα κενή

Περίληψη

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να αναλύσει τη σχέση/σύνδεση της **Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας - Permanent Structured Cooperation (ΜΔΣ - PESCO)** με τη Μεγάλη Βρετανία, υπό το πρίσμα της εξόδου (Brexit) της δεύτερης από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Η μέθοδος που ακολουθείται, ώστε να εξαχθούν τα απαραίτητα συμπεράσματα για την απάντηση των ερωτημάτων του θέματος, έχει τρία σκέλη.

Ιστορική αναδρομή, περιγραφή της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ (European Union Global Strategy), όπως αυτή περιγράφεται στο κείμενο που υπογράφει η Υπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής, περιγραφή της ΜΔΣ, των στόχων της, καθώς επίσης και των μηχανισμών που την «πλαισιώνουν». Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται συνοπτική αναφορά στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας - European Defence Fund (ΕΤΑ - EDF), στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας - European Defence Agency (ΕΟΑ - EDA) και στη Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση Άμυνας - Coordinated Annual Review on Defence (CARD).

Κατόπιν κρίνεται σκόπιμη η εξέταση της Βρετανικής αποχώρησης από την Ευρώπη των 28. Η εξέταση πραγματοποιείται μέσω δυο διαφορετικών κλάδων: Της εξωτερικής πολιτικής και των αμυντικών δυνατοτήτων. Ειδικότερα, στο πρώτο μέρος αναλύεται η εξωτερική πολιτική που άσκησε η Βρετανία από το 2001 έως το 2016 σε θέματα ασφαλείας που απασχολούσαν την ΕΕ. Η αρχή τοποθετείται στην πρώτη μεγάλη διάσταση απόψεων που παρουσιάστηκε μεταξύ των κρατών της ΕΕ και αφορά την εισβολή στο Ιράκ με την κατηγορία κατοχής χημικών όπλων από το καθεστώς του Σαντάμ και καλύπτει επιγραμματικά το φάσμα θεμάτων ασφαλείας όπως η Αραβική Άνοιξη, Συριακή Κρίση, σχέσεις ΕΕ - Τουρκίας, Τρομοκρατία, Μετανάστευση κ.α. Στο δεύτερο μέρος της εξέτασης γίνεται αποτίμηση των αμυντικών ικανοτήτων (τι κάνει ως μέλος) και δυνατοτήτων (τι θα μπορούσε να κάνει ως μέλος) που θα στερηθεί η ΕΕ από την αποχώρηση της Βρετανίας και αν δημιουργείται κενό ασφαλείας στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας.

Στο τελευταίο σκέλος της εργασίας γίνεται αναφορά στην αποτίμηση της βρετανικής πολιτικής εντός της ΕΕ σε συνδυασμό με τη φιλοατλαντική της προσέγγιση και στο κατά πόσο η απουσία της ενισχύσει/επιβάλει τον/στον γαλλογερμανικό άξονα να αναλάβει περισσότερες πρωτοβουλίες. Συναφώς, εξετάζεται αν τα προγράμματα της ΜΔΣ, που έχουν εγκριθεί από το Συμβούλιο της

Ευρώπης, δύνανται να καλύψουν επαρκώς το κενό των δυνατοτήτων που θα αφήσει η βρετανική αποχώρηση από την ΕΕ. Κρίσιμος παράγοντας για την κατανόηση της ΜΔΣ είναι η στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και η επένδυση στην έρευνα και ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων.

Επιπλέον, πραγματοποιείται η σύνθεση των δεδομένων που αναφέρθηκαν προηγουμένως ώστε να παραχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα. Εν προκειμένω, συνοπτικά αναφέρονται ως τα πιο σημαίνοντα η, κατά περίπτωση, συμμετοχή της Βρετανίας, ως τρίτη χώρα, με μία ειδική και μοναδική σχέση συνεργασίας στο πλαίσιο της PESCO, η οποία θα κινήσει και το ενδιαφέρον της Τουρκίας, με την τελευταία να το εκμεταλλεύεται για λόγους εξωτερικής πολιτικής και η σχέση PESCO και Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία είναι δυναμική διότι, υπό το πρίσμα της αναβάθμισης της ΕΕ σε «Δύναμη» με στρατηγική αυτονομία, απαντά στο ερώτημα εάν η πρώτη θα δύναται να καλύψει το κενό δυνατοτήτων που θα δημιουργήσει η δεύτερη με την αποχώρησή της από την ΕΕ, καταδεικνύοντας έτσι και στο κατά πόσο η εν λόγω σχέση θα έχει στο μέλλον συμπληρωματικό ή ανταγωνιστικό χαρακτήρα.

Λέξεις-κλειδιά: Δεσμευτικός Χαρακτήρας Υποχρεώσεων, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Παγκόσμια Στρατηγική ΕΕ, Στρατηγική Αυτονομία, Τρίτη Χώρα, Ειδική και Μοναδική Σχέση Συνεργασίας

The Permanent Structured Cooperation after Brexit. Framework, Projects, Prospects

Anastasios Sarris

Abstract

This thesis attempts to analyze the relationship/connection of **Permanent Structured Cooperation (PESCO)** with Great Britain, in the light of the exit (Brexit) of the second from the European Union (EU). The method used to draw the necessary conclusions to answer the questions of the subject has three parts.

A historical overview, a description of the European Union Global Strategy, as outlined in the text signed by the EU High Representative for Foreign Affairs, a description of PESCO, its objectives, as well as the mechanisms that «frame» it. In this context, a brief reference is made to the European Defense Fund (EDF), to the European Defense Agency (EDA) and to the Coordinated Annual Review on Defense (CARD).

It is then appropriate to examine the British departure from the Europe of the 28. The examination is carried out through two distinct areas: That of foreign policy and the defense capabilities. In particular, the first part analyzes the foreign policy pursued by Britain from 2001 to 2016 on EU-related security issues. The beginning is based on the first major divergence of views, among EU states, regarding the invasion to Iraq with the accusation of chemical weapons possession by Saddam regime and briefly covers the range of security issues such as Arab Spring, Syrian Crisis, EU-Turkey relations, Terrorism, Migration etc. The second part assesses the defence capabilities (what it does as a member) and the potentialities (what it could do as a member) that would be deprived of the EU from Britain's exit and create a security gap in European security architecture.

In the last part of the work, reference is made to the assessment of British policy within the EU in conjunction with its pro-Atlantic approach and whether its absence reinforces/imposes on the Franco-German axis more initiatives. In this regard, it is examined whether the PESCO projects, approved by the Council of Europe, can adequately fill the gap left by the UK's withdrawal from the EU. A

critical factor in understanding the PESCO is the EU's strategic autonomy and the investment in research and development of defence capabilities.

In addition, the above mentioned data are synthesized to produce such conclusions. In this respect, briefly mentioned as the most significant, the case in point, Britain's participation as a third country, with a special and unique cooperation relationship within PESCO, which will also be of interest to Turkey, with the latter exploiting it for foreign policy reasons and the PESCO-UK relationship, which is dynamic because, in the light of the EU's upgrading to a «Force» with strategic autonomy, answers the question of whether the former will be able to fill the capabilities gap that the latter will create by leaving the EU, thus demonstrating whether this relationship will be complementary or competitive in the future.

Keywords: Binding Nature of Obligations, European Integration, European Union Global Strategy, Strategic Autonomy, Third Country, Special and Unique Cooperation Relationship

Εισαγωγή

Γενικά

«ΟΠΟΙΟΣ ΕΧΕΙ ΣΗΜΕΡΑ ηλικία κάτω των πενήντα, μεγάλωσε ή γεννήθηκε σε έναν κόσμο ακινητοποιημένο στους πάγους του Ψυχρού Πολέμου», έγραφε το 1987 ο Βρετανός ιστορικός και ενεργό μέλος του φιλειρηνικού κινήματος Ε.Π. Τόμπσον (E.P. Thompson, 1924-1993). «Θα πρέπει να φαντάζει», συνέχισε, «σαν αναλλοίωτος όρος της γεωγραφίας το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή ήπειρος βρίσκεται συνεχώς διαιρεμένη σε δύο στρατόπεδα ευρισκόμενα σε στάση “αποτροπής” στο διηνεκές». Και όμως, δύο χρόνια αργότερα το ανατολικό μπλοκ είχε διαλυθεί, μέχρι το τέλος του 1990 η Γερμανία είχε επανενωθεί και στις 31 Δεκεμβρίου 1991 η ίδια η Σοβιετική Ένωση έπαψε να υπάρχει.¹

Πρόκειται (σ.σ. η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας) για μεγάλη φιλοδοξία, για στόχο που σε ορισμένους μπορεί να φανεί ανέφικτος, [...] ο οποίος θα απαιτεί συνεχείς προσπάθειες, αλλά επιτέλους, μας χρειάστηκε μια γενιά για να πραγματοποιηθεί η μεγάλη αγορά των αγαθών, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων. Πιθανόν δεν θα είναι ευκολότερο να εναρμονίσουμε το πολιτικό μας συμφέρον, που προέκυψε μετά από αιώνες ενόπλων αγώνων, διπλωματικών και πολιτιστικών επιρροών, εχθροτήτων και κάποτε μίσους ανάμεσα στους λαούς μας. Παρ’ όλα αυτά πρέπει να προχωρήσουμε σ’ αυτή την εναρμόνιση (Φρανσουά Μιτεράν, Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας, ομιλία στο Ευρωκοινοβούλιο, Ιανουάριος 1995).²

Για αιώνες, οι λαοί και τα κράτη στην ευρωπαϊκή ήπειρο διεξήγαγαν μεταξύ τους πολέμους με εκατομμύρια θύματα και ανυπολόγιστες καταστροφές, αίμα και μίσος χώριζαν τα ευρωπαϊκά κράτη. Τα καταστροφικά αποτελέσματα των δύο παγκόσμιων πολέμων και οι ραγδαίες αλλαγές στο παγκόσμιο περιβάλλον αποτέλεσαν την αφορμή για καινοτόμες σκέψεις σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης. Έγινε κατανοητό ότι μόνο η ειρηνική και συντονισμένη δράση θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μία ισχυρή και ενωμένη Ευρώπη.³ Ξεπροβάλλοντας από την τέφρα δύο παγκόσμιων πολέμων που κόστισαν 80 εκατομμύρια ζωές, η ΕΕ διαπνέεται από το όραμα της διαρκούς ειρήνης στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Εβδομήντα και πλέον χρόνια αργότερα, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι έχουν ζήσει μια περίοδο ειρήνης που διαρκεί ήδη επί τρεις γενιές και επτά δεκαετίες, τη μεγαλύτερη περίοδο στην ταραγμένη ιστορία της

¹ Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ», Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα 2009, σ. 385.

² Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας -Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας & Άμυνας», Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα 2010, σ. 7.

³ Στο ίδιο, σ. 23.

Ευρώπης.⁴ (Γράφημα Α1).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένα μοναδικό πείραμα παγκοσμίως. Είναι, κατά βάση, ένας θεσμός του 21^{ου} αιώνα, ένα υβριδικό μόρφωμα, κάτι λιγότερο από εθνικό κράτος, κάτι περισσότερο από διακυβερνητικός οργανισμός. Υπήρξε αποτέλεσμα μιας συνειδητής απόφασης να μη γυρίσει ποτέ ξανά ο πόλεμος στην Ευρώπη. Παρά τις κρίσεις και τις δυσκολίες που ακολουθούν το επικείμενο Brexit, η ΕΕ δείχνει να έχει ακόμη τις αντοχές και την προοπτική ώστε το όραμά της να παραμένει επίκαιρο. Το επόμενο διάστημα θα είναι μια μεγάλη δοκιμασία, τόσο για την Ένωση, όσο και για τα κράτη - μέλη αυτής. Θα δοκιμαστούν οι αντοχές του ευρωπαϊκού οικοδομήματος απέναντι σε φυγόκεντρες τάσεις, οι οποίες έχουν ενισχυθεί από τις διαδοχικές κρίσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι ξεκινούν από την οικονομική κρίση⁵ και συνεχίζουν με την μεταναστευτική κρίση και το Brexit.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι ο καθορισμός της σχέσης μεταξύ της αποχώρησης της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ και της ΜΔΣ, καθώς επίσης και η κατανόηση των στόχων που η ΕΕ προσπαθεί να πετύχει με την θέσπιση της ΜΔΣ. Συναφώς, λόγω του ότι η ΜΔΣ ουσιαστικά ξεκίνησε το 2017, παρόλο που η δημιουργία της προβλέπεται από το 2009 στη συνθήκη της Λισσαβόνας, κρίνεται σκόπιμος ο απολογισμός των τριών τελευταίων ετών (2017 - 19) σε ό, τι αφορά τα έως τώρα εγκεκριμένα προγράμματα, καθώς επίσης και τις επιδιώξεις - προοπτικές της στο άμεσο μέλλον.

Προϋποθέσεις

Προχωρώντας στην εξέταση του θέματος επιβάλλεται να καθορίσουμε τις προϋποθέσεις, που αφορούν στην υφιστάμενη κατάσταση ως έχει, ει δυνατόν μη εξαρτώμενη από τους αστάθμητους παράγοντες και εξελίξεις της διεθνούς επικαιρότητας, λόγω της σχετικά πρόσφατης ενεργοποίησης της εν λόγω συνεργασίας (ΜΔΣ) και της δυναμικής που τη χαρακτηρίζει. Αυτές έχουν ως εξής:

α. Πλήρης εφαρμογή του άρθρου 50 της συνθήκης της Λισσαβόνας, δίχως το ενδεχόμενο τροποποίησής του, και την αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας

⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο προβληματισμού για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Άμυνας», Ιούνιος 2017, σ. 6, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0315&from=EL>

⁵ Μ. Κοπά, «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας-Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούνιος 2017, σ. 27.

από την ΕΕ την 31 Οκτωβρίου 2019, ανεξαρτήτως συμφωνίας ή μη με την ΕΕ.

β. Ο κατάλογος των έργων - προγραμμάτων της ΜΔΣ, που βρίσκονται σε στάδιο σχεδιασμού - υλοποίησης, παραμένει σταθερός (47 προγράμματα).

γ. Ο αριθμός των συμμετεχόντων χωρών στη ΜΔΣ παραμένει σταθερός (25 χώρες).

δ. Η Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική (EUGS) αποτελεί θεσμικό κείμενο της ΕΕ και πρόκειται να εφαρμοστεί το επόμενο διάστημα.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Κεφάλαιο Πρώτο

Ιστορική Ανασκόπηση

1.1 Μια ειρηνική Ευρώπη - Η αρχή της συνεργασίας

Η ιδέα της ενωμένης Ευρώπης, προτού αποτελέσει συγκεκριμένο πολιτικό στόχο, ήταν απλώς ένα όνειρο που είχαν κάποιοι φιλόσοφοι και οραματιστές. Ο Βίκτωρ Ουγκώ, για παράδειγμα, διαπνεόμενος από ανθρωπιστικά ιδεώδη, εμπνεύστηκε τις «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης» ως έναν χώρο ειρήνης. Το όνειρο αυτό γκρεμίστηκε από τους φρικτούς πολέμους που ρήμαξαν την ήπειρο το πρώτο μισό του 20ού αιώνα. Ωστόσο, μια νέα ελπίδα γεννήθηκε από τα συντρίμια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι άνθρωποι που είχαν προβάλει αντίσταση στον ολοκληρωτισμό, κατά τη διάρκεια του πολέμου, ήταν αποφασισμένοι να βάλουν ένα τέλος στο διεθνές μίσος και την αντιπαλότητα στην Ευρώπη και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για μια σταθερή ειρήνη.⁶

Από το 1945 ως το 1950, μια μικρή ομάδα θαρραλέων πολιτικών, ανάμεσά τους ο Ρομπέρ Σουμάν, ο Κόνραντ Αντενάουερ, ο Αλτσίντε ντε Γκάσπερι και ο Ουίνστον Τσώρτσιλ, επιδίωξαν να πείσουν τους λαούς τους να εγκαινιάσουν μια νέα εποχή. Θα δημιουργούνταν νέες δομές στη δυτική Ευρώπη, οι οποίες θα βασιζόνταν σε κοινά συμφέροντα και θα θεμελιώνονταν με Συνθήκες που θα διασφάλιζαν το κράτος δικαίου και την ισότητα μεταξύ όλων των χωρών. Ο Ρομπέρ Σουμάν, ο τότε γάλλος υπουργός Εξωτερικών, ενστερνίστηκε μια ιδέα που είχε αρχικά εμπνευστεί ο Ζαν Μονέ⁷ και στις 9 Μαΐου 1950 πρότεινε την ίδρυση μιας **Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)**. Χώρες που κάποτε βρέθηκαν σε αντίπαλα πολεμικά στρατόπεδα θα έθεταν πλέον την παραγωγή του άνθρακα και χάλυβα υπό τον έλεγχο μιας ενιαίας ανώτατης αρχής, με βάση το σκεπτικό ότι οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ χωρών δημιουργούν οικονομική αλληλεξάρτηση, γεγονός που ελαχιστοποιεί το ενδεχόμενο συγκρούσεων και οδηγεί στην εξασφάλιση

⁶ <https://publications.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/a5ba73c6-3c6a-11e8-b5fe-01aa75ed71a1>

⁷ Ο Γάλλος οικονομικός και πολιτικός σύμβουλος Ζαν Μονέ (1888-1979) αφιέρωσε τη ζωή του στην ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Με την ιδιότητα του ανώτατου συμβούλου της γαλλικής κυβέρνησης, ο Μονέ ήταν ο βασικός εμπνευστής της περιφημής «Διακήρυξης Σουμάν» της 9ης Μαΐου 1950, που οδήγησε στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και, ως εκ τούτου, θεωρείται η ληξιαρχική πράξη γέννησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μεταξύ των ετών 1952 και 1955, ήταν ο πρώτος πρόεδρος του εκτελεστικού οργάνου της ΕΚΑΧ, στο https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/jean_monnet_el.pdf

διαρκούς ειρήνης.⁸ Στην πράξη, οι πρώτες ύλες του πολέμου μετατρέπονταν πλέον σε εργαλεία συμφιλίωσης και ειρήνης. Σήμερα, επικρατεί ειρήνη στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι λαοί ζουν σε περιβάλλον δημοκρατίας που χαρακτηρίζεται από τον σεβασμό στο κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα.⁹ Επιπλέον, επιδιώκει να αποτελέσει ένα *Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης*, μέσα στον οποίο τα κράτη μέλη της θα συνεργάζονται στενά, προωθώντας ταυτόχρονα μία κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μια μοναδική οικονομική και πολιτική ένωση 28 ευρωπαϊκών χωρών (27 πλέον, μετά την 31^η Οκτωβρίου 2019)¹⁰ που όλες μαζί καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συστάθηκε με σκοπό να πάψουν οι συχνές και αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ γειτόνων, οι οποίες κορυφώθηκαν κατά τον Β΄ΠΠ. Έτσι, μετά την ΕΚΑΧ, όπου αρχίζει να ενώνει οικονομικά και πολιτικά τις ευρωπαϊκές χώρες, το 1958 δημιουργήθηκε η **Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)** που αρχικά στόχευε στην προώθηση της οικονομικής συνεργασίας ανάμεσα σε έξι χώρες: το Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες. Έκτοτε, προσχώρησαν άλλα 22 κράτη μέλη και έτσι δημιουργήθηκε μια τεράστια ενιαία αγορά «εσωτερική αγορά», η οποία εξακολουθεί να αναπτύσσεται δυναμικά. Αυτό που αρχικά ήταν μια καθαρά οικονομική ένωση μετεξελίχθηκε σε έναν οργανισμό που δραστηριοποιείται σε ποικίλους τομείς πολιτικής, από το κλίμα, το περιβάλλον και την υγεία, μέχρι τις εξωτερικές σχέσεις και την ασφάλεια - άμυνα, τη δικαιοσύνη και τη μετανάστευση.

Η μετεξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζεται και στην αλλαγή της ονομασίας το 1993, από Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα σε **Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)**.¹¹ Ωστόσο, η ΕΕ δεν είχε τον απαιτούμενο βαθμό ενοποίησης ώστε να μπορεί να διαχειριστεί την ισχύ της και να την προβάλλει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί

⁸ https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el

⁹ <https://publications.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/a5ba73c6-3c6a-11e8-b5fe-01aa75ed71a1>

¹⁰ Στις 29 Μαρτίου 2017 το Ηνωμένο Βασίλειο γνωστοποίησε επισήμως την πρόθεσή του να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενεργοποιώντας το άρθρο 50 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το «διαζύγιο» ορίστηκε για 2 χρόνια μετά για την 29η Μαρτίου 2019, κατόπιν όμως έντονων εσωτερικών αντιδράσεων, τριπλής καταγήφησης της Συμφωνίας αποχώρησης από τη Βουλή των Κοινοτήτων και αντίστοιχο αριθμό αναβολών της ημερομηνίας αποχώρησης, αυτό δεν κατέστη δυνατό. Έτσι, αποφασίστηκε έκτακτη Σύνοδος Κορυφής για το Brexit, στην οποία, με την ολοκλήρωσή της την 11^η Απριλίου 2019, εγκρίθηκε η παραχώρηση παράτασης στο ΗΒ, μέχρι την 31^η Οκτωβρίου 2019.

¹¹ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el

η αδυναμία της ΕΕ να παρέμβει ουσιαστικά στον πόλεμο που ξέσπασε στη Γιουγκοσλαβία το 1991 και συνεχίστηκε έως το 1999. Η «ωμή» παρέμβαση του ΝΑΤΟ με το βομβαρδισμό της Σερβίας¹² για την λήξη του πολέμου, που πραγματοποιήθηκε με την σιωπηρή ανοχή της ΕΕ και των περισσότερων κ-μ αυτής, καταδεικνύει με σαφή τρόπο την αδυναμία της ΕΕ να τηρήσει ενιαία πολιτική στάση. Το γεγονός αυτό αναγνωρίστηκε ως απόδειξη ότι η ΕΕ είχε να διανύσει ακόμη μεγάλη απόσταση μέχρι να αποτελέσει έναν οργανισμό που έχει λόγο σε θέματα ασφάλειας.¹³

Στην πορεία των ετών, η ΕΕ ανέπτυξε την ενιαία αγορά, δημιούργησε τον χώρο Σένγκεν για τη μετακίνηση των πολιτών χωρίς διαβατήρια, υιοθέτησε το ευρώ, δημιούργησε ένα νέο μοντέλο οικονομικής διακυβέρνησης και έθεσε σε εφαρμογή πλήθος άλλων νέων πολιτικών, όπως για παράδειγμα στους τομείς της γεωργίας, του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής και στην ενίσχυση της εξωτερικής πολιτικής. Παρόλα αυτά, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μέχρι και σήμερα παρουσιάζει εμφανή κενά και δυσκολίες, τείνοντας προς την αντίληψη ότι η ευρωπαϊκή ενότητα είναι περισσότερο μια ιδέα παρά μια πραγματικότητα.

1.2 Η εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας

1.2.1 ΕΚΑ - ΔΕΕ. Η πρώτη ειλικρινή προσπάθεια για τη διαμόρφωση μιας κοινής πολιτικής στην άμυνα και τις εξωτερικές σχέσεις της Ευρώπης αποτέλεσε ουσιαστικά το σχέδιο για τη δημιουργία της **Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας - European Defence Community (ΕΚΑ - EDC)**. Σκοπός της ήταν οι αμυντικές δυνάμεις της Ευρώπης να οργανώνονται και να διοικούνται από τα ευρωπαϊκά όργανα ως βοήθεια στην Ατλαντική Συμμαχία **χωρίς** αυτόνομη μεμονωμένη λειτουργία ανά ευρωπαϊκό κράτος, καθώς επίσης και η διατήρηση ενός βαθμού ελέγχου στον επανεξοπλισμό της Γερμανίας.¹⁴

Το σχέδιο σύστασης της ΕΚΑ προτάθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950, από τον Πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης της Γαλλίας René Pleven με στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού στρατού. Με την εμφάνιση της σοβιετικής

¹² Ο βομβαρδισμός της Σερβίας έγινε χωρίς προηγούμενο ψήφισμα και απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

¹³ Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ», ό.π., σ. 418.

¹⁴ Μ. Κοππά, ό.π., σ. 44.

απειλής, ήταν απαραίτητο να οχυρωθεί η Δύση και να επανεξοπλιστούν οι δημοκρατίες. Αυτό θα ήταν εφικτό μόνο με τη συμμετοχή και της Γερμανίας. Μέχρι τότε η Γαλλία ήταν αντίθετη ως προς το γερμανικό επανεξοπλισμό σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, που το επιθυμούσαν για την υπεράσπιση της Δυτικής Ευρώπης ενάντια στη Σοβιετική Ένωση. Η Γαλλία τότε προσπάθησε να βρει ένα σύστημα για να συμμετέχει και η Γερμανία, που θα κάλυπτε όπλα και τις αμυντικές ανάγκες της Δύσης, το οποίο όμως αναμφίβολα σήμαινε ότι αποχωριζόταν και την κυριαρχία της. Έτσι γεννήθηκε η ιδέα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας. Ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Παρισιού το 1952 και υπογράφηκε απ' τη Γαλλία, τη Δυτική Γερμανία, την Ιταλία, την Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο.¹⁵

Το εν λόγω σχέδιο της ΕΚΑ, όπως αναμενόταν, απέτυχε λόγω του φόβου, από πλευράς της Γαλλίας, για ισχυρό επανεξοπλισμό της Γερμανίας και καταψηφίστηκε από το Γαλλικό Κοινοβούλιο τον Αύγουστο του 1954. Με αυτό τον τρόπο, η αναποτελεσματική προσπάθεια του εγχειρήματος σύστασης της ΕΚΑ ουσιαστικά κατέδειξε την αδυναμία της Ευρώπης για μία ενιαία αμυντική πολιτική, σε αντίθεση με την ενοποίηση της οικονομίας των ευρωπαϊκών χωρών και κατέδειξε επίσης ότι τα ευρωπαϊκά κράτη ήταν και εξακολουθούν να είναι εξαιρετικά διστακτικά σε ό,τι αφορούσε/αφορά τα κυριαρχικά δικαιώματα στον τομέα της ασφάλειας.¹⁶

Η αποτυχία της ΕΚΑ σήμαινε ότι έπρεπε να βρεθεί ένας εναλλακτικός τρόπος για να ενταχθεί η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στο δυτικό σύστημα ασφαλείας. Σε ειδική Διάσκεψη που συγκλήθηκε στο Λονδίνο τον Σεπτέμβριο του 1954 και στην οποία συμμετείχαν οι δυνάμεις της Συνθήκης των Βρυξελλών (Βέλγιο, Βρετανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο), οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Ο.Δ. της Γερμανίας και η Ιταλία, αποφασίστηκε να προσκληθούν οι δύο τελευταίες να προσχωρήσουν στη Συνθήκη των Βρυξελλών. Τα συμπεράσματα της διάσκεψης επισημοποιήθηκαν με τις συμφωνίες του Παρισιού, οι οποίες υπεγράφησαν τον Οκτώβριο του ίδιου έτους (1954), τροποποιώντας τη Συνθήκη των Βρυξελλών (1948) και δημιουργώντας τη **Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση - Western European Union (ΔΕΕ - WEU)**, ως έναν νέο διεθνή οργανισμό εξασφαλίζοντας έτσι την προσχώρηση σε αυτόν της Ο.Δ. της Γερμανίας και της Ιταλίας.¹⁷

¹⁵ https://multimedia.europarl.europa.eu/el/history-european-defence-community_V001-0010_eu

¹⁶ Μ. Κοππά, ό.π., σ. 45.

¹⁷ <http://www.weu.int>.

1.2.2 ΚΕΠΠΑ - ΚΕΠΑΑ - ΕΠΑΑ - ΚΠΑΑ. Η αποτυχία συγκρότησης της ΕΚΑ, επηρέασε σε σημαντικό βαθμό την μετέπειτα πορεία της «Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», δημιουργώντας ποικίλες δυσκολίες στο «δρόμο» προς τη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής πολιτικής κυρίως σε αμυντικά ζητήματα. Με το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, οι γεωπολιτικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στον ευρωπαϊκό χώρο δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον ασφάλειας, αλλά ανέδειξαν και νέους παράγοντες αστάθειας, καθώς το μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον χαρακτηριζόταν από διαρκώς πιο ανοικτά σύνορα.¹⁸

Στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (υπογράφηκε τον Φεβρουάριο 1992, τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο 1993), δημιουργήθηκε η ΕΕ και θεσπίστηκε η Εξωτερική Πολιτική ως ο δεύτερος πυλώνας της,¹⁹ με μοναδική δέσμευση την προοδευτική διαμόρφωση μιας **Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)**, ως μετεξέλιξη της **Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας - European Political Cooperation (ΕΠΣ - EPC)**, η οποία είχε υιοθετηθεί τον Οκτώβριο του 1970 ως ένα διακυβερνητικό σύστημα συνεργασίας μεταξύ των έξι χωρών της ΕΟΚ (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες). **Η ΚΕΠΠΑ** περιλαμβάνει το πλείστο των θεμάτων της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της μελλοντικής διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής με τελικό στόχο την κοινή άμυνα. Σύμφωνα με τη Συνθήκη αυτή (Μάαστριχτ), η ΔΕΕ αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της Ένωσης, στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Το Συμβούλιο εξουσιοδοτείται να ζητά από τη ΔΕΕ να επεξεργάζεται και να εφαρμόζει αποφάσεις και δράσεις της ΕΕ με αμυντικές συνέπειες. Στόχος ήταν, η ΔΕΕ να μεταβληθεί σταδιακά σε «συνιστώσα της άμυνας της ΕΕ» και να απορροφηθεί από αυτήν πριν το τέλος του 20^{ου} αιώνα.²⁰

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και οι συγκρούσεις στα Βαλκάνια έφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη η ΕΕ να αναλάβει ευθύνες και πρωτοβουλίες στον τομέα της πρόληψης των συγκρούσεων και της διαχείρισης κρίσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, τον Ιούνιο 1992, πραγματοποιήθηκε Συμβούλιο των Υπουργών της ΔΕΕ στο Πέτερσπεργκ κοντά στη Βόννη της Γερμανίας, το οποίο προέβη στη **Διακήρυξη του Πέτερσπεργκ (Petersberg Declaration)**. Σε αυτή καθορίστηκαν τα **καθήκοντα Πέτερσπεργκ (Petersberg Tasks)** τα οποία προσδιόριζαν τα είδη

¹⁸ Ι. Παρίσης, ό.π., σ. 23.

¹⁹ Ο πρώτος είναι ο «κοινοτικός» (Ευρωπαϊκές Κοινότητες - ΕΚ) και ο τρίτος η Δικαιοσύνη και οι Εσωτερικές Υποθέσεις (Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία σε Ποινικές Υποθέσεις - ΑΔΣΠΥ).

²⁰ Μ. Κοπά, ό.π., σ. 51-55.

επιχειρήσεων που μπορούσε να αναλάβει η ΔΕΕ, ήτοι:²¹

α. Ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης (humanitarian and rescue tasks).

β. Αποστολές διατήρησης της ειρήνης (peacekeeping tasks).

γ. Αποστολές μαχίμων δυνάμεων στη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης (tasks of combat forces in crisis management, including peacemaking).

Οι επιχειρήσεις αυτές ονομάστηκαν **αποστολές τύπου Πέτερσπεργκ** και ενσωματώθηκαν στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997.²²

Μετά την ΕΚΑ, το επόμενο αποφασιστικό βήμα στον τομέα της ευρωπαϊκής άμυνας προήλθε από μια αγγλο-γαλλική πρωτοβουλία στη διάσκεψη του Σαιν Μαλό, τον Δεκέμβριο του 1998 με τη **Διακήρυξη του Σαιν Μαλό**. Η συμφωνία αυτή άλλαξε το χάρτη της ευρωπαϊκής ασφάλειας και συνέβαλε στην εκκίνηση μια νέας διαδικασίας στην ΕΕ, με **ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας, χωρίς όμως να υπονομεύεται ο παραδοσιακός ρόλος του ΝΑΤΟ**. Ειδικότερα, προέβλεπε ότι η ΕΕ πρέπει:

α. Να έχει την «ικανότητα για αυτόνομη δράση» σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας, ήτοι διαμόρφωση πολιτικής σε θέματα άμυνας και ασφάλειας ανεξάρτητα από τις ΗΠΑ.

β. Να αποκτήσει κατάλληλες δομές, να λάβει αποφάσεις και να τις εφαρμόσει.

γ. Να μεριμνήσει για «αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις» και «την απόφαση για τη χρήση τους».²³

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Ελσίνκι (10-11 Δεκεμβρίου 1999), η πολιτική αυτή έλαβε την ονομασία **Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας - Common European Security and Defence Policy (ΚΕΠΑΑ - CESDP)**. Η λέξη «κοινή» σταδιακά αφαιρείται και τα δύο βασικά κράτη της Διακήρυξης του Σαιν Μαλό πείθουν και τα λοιπά κράτη - μέλη για την ενίσχυση μιας πολιτικής άμυνας οδηγώντας έτσι στην **Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας - European**

²¹ Western European Union Council of Ministers, *Petersberg Declaration, Article II.4*, 19 Ιουνίου 1992, στο <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

²² Μ. Κοπά, ό.π. σ. 57.

²³ «From St Malo to Nice European Defence: Core Documents», σ. 8-9 και βλ. Μ. Κοπά, ό.π. σ. 63, στο <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp047e.pdf>

Security and Defence Policy (ΕΠΑΑ - ESDP).²⁴ Με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας,²⁵ η οποία υπογράφηκε την 13.12.2007 και τέθηκε σε ισχύ την 01.12.2009, μετονομάστηκε η ΕΠΑΑ σε **Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας – Common Security and Defence Policy (ΚΠΑΑ - CSDP)**, αποτελώντας τον επιχειρησιακό βραχίονα της ΚΕΠΠΑ.

Σύμφωνα με την ανωτέρω Συνθήκη, **η ΚΠΑΑ αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ΚΕΠΠΑ.** Περιλαμβάνει τον προσδιορισμό κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης, η οποία θα οδηγήσει στην κοινή άμυνα όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει σχετική απόφαση με ομοφωνία. Στην περίπτωση αυτή, θα συστήσει στα κράτη μέλη την έκδοση της απόφασης αυτής σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες. Οι αποφάσεις σχετικά με την ΚΠΑΑ εκδίδονται από το Συμβούλιο ομόφωνα μετά από πρόταση του Υπατού Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ή πρωτοβουλία ενός κράτους μέλους (άρθρο 42 ΣΕΕ). Η ΚΠΑΑ εξασφαλίζει στην Ένωση **επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα (military - civil)**, των οποίων μπορεί να κάνει χρήση σε **αποστολές εκτός της Ένωσης** προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφαλείας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 42 ΣΕΕ).

Οι αποστολές αυτές (στη βάση των «καθηκόντων Πέτερσμπεργκ» της ΔΕΕ, η οποία έχει πλέον αφομοιωθεί από την ΕΕ) περιλαμβάνουν κοινές δράσεις αφοπλισμού, ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για τη διαχείριση κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων και με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους.²⁶

Η προώθηση της ΚΠΑΑ εξασφαλίζεται μέσα από τη θεσμοθέτηση της συνεργασίας μεταξύ των κ - μ. Το νέο πλαίσιο διαμορφώνει ένα νέο περιβάλλον όπου

²⁴ Μ. Κοπά, ό.π. σ. 63.

²⁵ Αποτελεί την τρίτη τροποποίηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, μετά τις τροποποιήσεις των Συνθηκών του Άμστερνταμ (1997) και της Νίκαιας (2000).

²⁶ http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/3/index.tkl

πλέον δεν απαιτείται η καθολική συμμετοχή των κ - μ αλλά δίνεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν, **εθελοντικά**, αναλάβει **δεσμευτικότερες υποχρεώσεις**, ενόψει και των πλέον απαιτητικών αποστολών, να συνάψουν μια νέα και πιο ευέλικτη μορφή συνεργασίας, η οποία διέπεται από το άρθρο 46 της ΣΕΕ²⁷ και αφορά στη **Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία - Permanent Structured Cooperation (ΜΔΣ - PESCO)**. Το 2017 τα 25 από τα 28 κ - μ της ΕΕ αποφάσισαν να ενταχθούν στην εν λόγω συνεργασία.

²⁷ Άρθρο 42 (παρ. 6) της ΣΕΕ, στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2012:326:FULL

Κεφάλαιο Δεύτερο Στρατηγική της ΕΕ

2.1 Από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας στην Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ

2.1.1 Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας - European Security Strategy (ESS)/2003. Καταλυτικό ρόλο στην υιοθέτηση μιας στρατηγικής εξωτερικής πολιτικής και δη της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας έπαιξαν, αφενός μεν τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, αφετέρου δε η διάσταση απόψεων μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ (ιδιαίτερα αυτή μεταξύ Βρετανίας και Γαλλίας, Γερμανίας) σχετικά με την επέμβαση στο Ιράκ το 2003 από τις ΗΠΑ. Τα δύο αυτά γεγονότα ανάγκασαν την Ευρώπη να αποσαφηνίσει τις νέες απειλές και τους κινδύνους για την ασφάλεια στην εποχή μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, καθώς επίσης και να συνειδητοποιήσει την ανάγκη για μια νέα κοινή προσέγγιση στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας στο περιβάλλον της ΕΕ.²⁸

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 2003 και κατέστη ορόσημο στην ανάπτυξη της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ. Για πρώτη φορά, η ΕΕ συμφώνησε σε μια κοινή εκτίμηση των απειλών και καθόρισε σαφείς στόχους για την προώθηση των συμφερόντων της στον τομέα της ασφάλειας με βάση τις θεμελιώδεις μας αξίες. Τίποτα δεν περιγράφει καλύτερα τις προσδοκίες μας από τον τίτλο της στρατηγικής: «Μια ασφαλής Ευρώπη σ' έναν καλύτερο κόσμο» - αυτός είναι ο απώτατος στόχος των ενεργειών μας...²⁹

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό συμβούλιο στις Βρυξέλλες το 2003 και επιβεβαιώθηκε η ισχύς της πέντε χρόνια μετά, τον Δεκέμβριο του 2008, με την παρουσίαση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της έκθεσης εφαρμογής με τίτλο «Ασφάλεια σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο», που εκπονήθηκε σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η ESS αφορά στην πρώτη επίσημη - συνολική στρατηγική ασφάλειας της ΕΕ, η οποία αποκρυστάλλωσε το περιβάλλον ασφαλείας της Ευρώπης, κατέγραψε τις βασικές προκλήσεις και εντόπισε πέντε κύριες απειλές, όπως παρακάτω:

- α. Τρομοκρατία.
- β. Διασπορά Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ).

²⁸ Μ. Κοππά, ό.π., σ. 211.

²⁹ Πρόλογος από τον Javier Solana (Πρώην Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της ΕΕ/Υπατος Εκπρόσωπος για την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας), στο <https://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>

- γ. Περιφερειακές Συγκρούσεις.
- δ. Οργανωμένο έγκλημα.
- ε. Κράτη-παρίες.

Το 2008, προστέθηκαν η κυβερνο-ασφάλεια, η ενεργειακή ασφάλεια και η κλιματική αλλαγή.

2.1.2 Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ - EU Global Strategy (EUGS)/2016. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας αναδύθηκε σε ένα πυκνό, από γεγονότα και μεταβολές, γεωπολιτικό χρονικό πλαίσιο, επιχειρώντας να συνθέσει μία κοινή πολιτική παγκόσμιας εμβέλειας εντός της ΕΕ και να αμβλύνει όσο το δυνατόν περισσότερο τις εσωτερικές ευρωπαϊκές διαφορές (κυρίως, μεταξύ Βρετανίας και Γαλλίας - Γερμανίας) που ανέδειξε η αμερικανική επίθεση στο Ιράκ, την άνοιξη του 2003. Το βασικό μήνυμα ήταν η «αποτελεσματική πολυμέρεια» (effective multilateralism), που αποτύπωνε τη γάλλο-γερμανική θέση απέναντι στην αμερικανική μονομέρεια.³⁰

Το 2016³¹, η Ύπατη Εκπρόσωπος (ΥΕ) της ΕΕ, Federica Mogherini, παρουσίασε τη νέα στρατηγική της ΕΕ με τίτλο «**Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy**» θέτοντας τα θεμέλια για την περαιτέρω ανάπτυξη της ΚΠΑΑ. Η EUGS, κατά την ΥΕ, τροφοδοτεί τη φιλοδοξία της «στρατηγικής αυτονομίας» της ΕΕ, για την εξασφάλιση των κοινών συμφερόντων των πολιτών της, την ειρήνη, την ασφάλεια, την ευημερία και τη δημοκρατία, προωθώντας ταυτόχρονα την πολυμερή συνεργασία με την εμβάθυνση του διατλαντικού δεσμού και της εταιρικής σχέσης με το NATO (10 Ιουλίου 2018, ΕΕ και NATO υπέγραψαν κοινή διακήρυξη για ενίσχυση συνεργασίας) και διερευνώντας νέες μορφές σχέσεων.

Ο σκοπός, ακόμη και η ύπαρξη, της Ένωσής μας τίθεται υπό αμφισβήτηση... Η ευρύτερη περιοχή μας δοκιμάζεται πλέον από μεγαλύτερη αστάθεια και ανασφάλεια.... Σε χαλεπούς καιρούς, μια ισχυρή Ένωση σκέφτεται στρατηγικά, έχει κοινό όραμα και ενεργεί συλλογικά. **Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο μετά το βρετανικό δημοψήφισμα.** Πράγματι, θα πρέπει να ξανασκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η Ένωσή μας... Δεν είναι καιρός για αβεβαιότητα: **η Ένωσή μας χρειάζεται μία Στρατηγική.** Χρειαζόμαστε κοινό όραμα και κοινή δράση.....³²

³⁰ Μ. Κοππά, ό.π. σ. 270.

³¹ Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 28ης Ιουνίου 2016

³² Η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ, από τη Federica Mogherini (πρόλογος) σ. 2, στο https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf

Για την επίτευξη των στόχων - συμφερόντων, η EUGS εντοπίζει πέντε προτεραιότητες στην εξωτερική δράση της ΕΕ:³³

- α. Την ασφάλεια της ΕΕ.
- β. Την ανθεκτικότητα του κράτους και της κοινωνίας στην Ανατολή και στον Νότο.
- γ. Την ολοκληρωμένη προσέγγιση έναντι των συγκρούσεων.
- δ. Τις περιφερειακές δομές συνεργασίας.
- ε. Την παγκόσμια διακυβέρνηση για τον 21ο αιώνα.

Η ΕΕ για να υλοποιήσει τους στόχους της επιλέγει να διεκδικήσει το ρόλο μιας παγκόσμιας δύναμης, η οποία κάνει χρήση της «έξυπνης ισχύος» της. Ο συνδυασμός οικονομικής και πολιτιστικής επιρροής της ΕΕ με τις στρατιωτικές της δυνατότητες αποτελεί κομβικό σημείο για την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει. Η σύνθεση των δυνατοτήτων των κ - μ της ΕΕ, και κυρίως η δυναμική που προκύπτει από τη γαλλογερμανική συνεργασία, αποτελεί κομβικό σημείο της στρατηγικής της ΕΕ, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «...we must collectively invest in a credible, responsive and joined up union...».³⁴

Τέλος, αναφερόμενο το κείμενο στις προοπτικές της EUGS, τονίζει την επιτακτική ανάγκη μετατροπής της στρατηγικής σε έργα, όπως:

- α. Την αναθεώρηση των υφιστάμενων τομεακών στρατηγικών, με παράλληλη διαμόρφωση και εφαρμογή νέων θεματικών ή γεωγραφικών στρατηγικών σε σχέση με τις πολιτικές προτεραιότητες της στρατηγικής.
- β. Την περιοδική της (EUGS) αναθεώρηση, κατόπιν διαβούλευσης με το Συμβούλιο, την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- γ. Την έναρξη νέας διαδικασίας στρατηγικού προβληματισμού, όποτε η ΕΕ και τα κράτη-μέλη της το κρίνουν αναγκαίο.

³³ Στο ίδιο.

³⁴ Μ. Κοππά, ό.π. σ. 294.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Κεφάλαιο Τρίτο

Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία

3.1 Η ταυτότητα της ΜΔΣ

Υπό το πρίσμα ενός περιβάλλοντος ασφαλείας που μεταβάλλεται με ραγδαίους ρυθμούς, η ΕΕ στο πλαίσιο της παγκόσμιας στρατηγικής για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, ξεκίνησε μια διαδικασία ενισχυμένης συνεργασίας για την ασφάλεια και την άμυνα. Τα κ-μ συμφώνησαν η Ευρωπαϊκή Ένωση να εντείνει τις εργασίες της στον τομέα αυτό (ασφάλεια-άμυνα) και αναγνώρισαν ότι **οι αυξημένες επενδύσεις στην άμυνα και η συνεργασία στην ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων**, είναι οι βασικές απαιτήσεις για την επίτευξή του. Το ανωτέρω αποτελεί και τον **κύριο στόχο της ΜΔΣ (PESCO) για την Άμυνα και την Ασφάλεια**, όπως περιγράφεται στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ), και στο πρωτόκολλο 10. Μέσω PESCO, τα κράτη μέλη αυξάνουν την αποτελεσματικότητά τους στην αντιμετώπιση των προκλήσεων ασφαλείας, προχωρώντας προς την περαιτέρω ενσωμάτωση και ενίσχυση της αμυντικής τους συνεργασίας, εντός του πλαισίου της ΕΕ.³⁵

Η ΜΔΣ παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στη Συνθήκη της Λισσαβόνας (01.12.2009) ως ένας τρόπος ενίσχυσης της συνεργασίας των κρατών - μελών της ΕΕ σε αμυντικά ζητήματα. Ωστόσο, λόγω της στάσης της Βρετανίας, παρέμεινε ανεκμετάλλευτη³⁶ (χαρακτηριστική είναι η περιγραφή της ως η «ωραία κοιμωμένη» της Συνθήκης της Λισσαβόνας) μέχρι πρότινος (11 Δεκεμβρίου 2017), όπου η Γαλλία και η Γερμανία επανέφεραν στο προσκήνιο το ενδεχόμενο υλοποίησής της. Εν όψει του Brexit, οι δύο χώρες βρήκαν την ευκαιρία να προωθήσουν τη συγκεκριμένη συνεργασία στο πλαίσιο της ΕΕ, μια ενέργεια που όπως φάνηκε είχε απήχηση και στα υπόλοιπα κράτη.

³⁵ Factsheet of PESCO (Nov. 2108), σ.1, στο [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/34226/Permanent%20Structured%20Cooperation%20\(PESCO\)%20-%20Factsheet](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/34226/Permanent%20Structured%20Cooperation%20(PESCO)%20-%20Factsheet)

³⁶ Η PESCO θεωρείται από τη Μεγάλη Βρετανία ως το πρώτο στάδιο της διαδικασίας για τη δημιουργία ευρωπαϊκού στρατού. Τέτοιου είδους διαδικασίες, όπως υποστηρίζεται από τη Μεγάλη Βρετανία, θα δημιουργήσουν μία κατάσταση «δύο ταχυτήτων» σε θέματα ασφαλείας και, επιπλέον, θα περιπλέξουν περαιτέρω τις σχέσεις των κρατών - μελών της Ένωσης με το NATO. Επιπλέον ένα επιχείρημα της Βρετανίας εναντίον της PESCO αφορά στη χρηματοδότηση. Η συμφωνία περιλαμβάνει δέσμευση για «τακτική αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών σε πραγματικό χρόνο», αλλά και αύξηση του μεριδίου των δαπανών που διατίθενται για την έρευνα και την τεχνολογία στον τομέα, με στόχο να πλησιάσει στο 2% των συνολικών αμυντικών δαπανών. Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός ότι, ήδη, πολλά κράτη δεν καταφέρνουν να εκπληρώσουν τον, επί του παρόντος, στόχο του NATO για αμυντικές δαπάνες κατά 2% του Α.Ε.Π. (Γράφημα A4)

Η PESCO αποτελεί μια ευκαιρία για να τεθούν τα θεμέλια και να πάρει «σάρκα και οστά» η αμυντική αυτονομία, ως ένας εκ των βασικών πυλώνων της Ένωσης. Είναι ένα πλαίσιο συνεργασίας βάσει της ΣΕΕ και συνιστά διαδικασία εμπάθυνσης της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, που είναι ικανά και πρόθυμα να το πράξουν. Συγκεκριμένα, προβλέπει τη δυνατότητα ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ να συνεργάζονται στενότερα στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Αυτό το μόνιμο πλαίσιο αμυντικής συνεργασίας παρέχει τη δυνατότητα σε όσα κράτη μέλη έχουν τη βούληση και την ικανότητα να αναπτύξουν από κοινού αμυντικές δυνατότητες, να επενδύσουν σε κοινά έργα και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και τη συμβολή των ενόπλων δυνάμεών τους.³⁷

Η διαφορά μεταξύ ΜΔΣ και άλλων μορφών συνεργασίας είναι ο **δεσμευτικός χαρακτήρας των υποχρεώσεων** που έχουν αναληφθεί από τα συμμετέχοντα κράτη - μέλη. Ωστόσο, **η συμμετοχή παραμένει προαιρετική** και η λήψη αποφάσεων θα παραμείνει στα χέρια των συμμετεχόντων κρατών - μελών.³⁸

3.2 Η θεσμοθέτηση της ΜΔΣ

Στις 11 Δεκεμβρίου 2017, το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση για τη θεσμοθέτηση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO), λιγότερο από ένα μήνα μετά την παραλαβή κοινής γνωστοποίησης (13 Νοεμβρίου 2017) από τα κράτη μέλη για την πρόθεσή τους να συμμετάσχουν σε αυτήν, κατόπιν τριών βασικών βημάτων όπως παρακάτω:

α. Τα κράτη-μέλη παρουσίασαν ένα κατάλογο με κοινές δεσμεύσεις τον Σεπτέμβριο 2017, στις κύριες περιοχές του πρωτοκόλλου 10 της Συνθήκης, ιδίως στις επενδύσεις άμυνας, στην ικανότητα ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων και στην επιχειρησιακή ετοιμότητα.

β. Στις 13 Νοεμβρίου 2017, οι υπουργοί από 23 κράτη μέλη υπέγραψαν κοινή κοινοποίηση σχετικά με την έναρξη θέσπισης της PESCO και την παρέδωσαν στην Ύπατη Εκπρόσωπο και στο Συμβούλιο. Με την κοινοποίηση αυτή καθόριζαν τις αρχές λειτουργίας της ΜΔΣ, υπογραμμίζοντας ιδίως το δεσμευτικό χαρακτήρα (μέσω ισχυρών κοινών δεσμεύσεων, που τα κράτη μέλη συμφώνησαν να αναλάβουν) του

³⁷ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>

³⁸ Factsheet of PESCO (November 2018), ό.π., σ. 1.

νομικού πλαισίου, και θέτοντας προτάσεις σχετικά με τη διακυβέρνηση της PESCO. Στις 7 Δεκεμβρίου 2017, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία γνωστοποίησαν επίσης την απόφασή τους να συμμετέχουν στην PESCO.

γ. Σε συνέχεια της κοινοποίησης, εγκρίθηκε απόφαση του Συμβουλίου για **θέσπιση της PESCO**, πριν από το τέλος του 2017 (**11 Δεκεμβρίου 2017**).

Τα 25 κράτη μέλη που συμμετέχουν στην PESCO είναι: Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία, Κροατία, Κύπρος, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ισπανία και Σουηδία (η διμερή τους συνεργασία στη PESCO με τον αριθμό προγραμμάτων ανά κ - μ και η μεταξύ τους σχέση αναφορικά με τον τομέα της άμυνας απεικονίζονται στα σχεδιαγράμματα A2 και A3, αντίστοιχα). **Απέχουν**, η Βρετανία, η Δανία και η Μάλτα. Η απόφαση του Συμβουλίου για τη θεσμοθέτηση της PESCO καθόριζε:³⁹

α. Τον κατάλογο των συμμετεχόντων κρατών-μελών.

β. Τον κατάλογο «φιλόδοξων και δεσμευτικότερων κοινών υποχρεώσεων» που αναλαμβάνουν τα συμμετέχοντα κράτη - μέλη, συμπεριλαμβανομένης της «τακτικής αύξησης των αμυντικών προϋπολογισμών σε πραγματικούς όρους για την επίτευξη των συμφωνηθέντων στόχων».

γ. Τη διακυβέρνηση της PESCO, με ένα ανώτερο επίπεδο διακυβέρνησης για τη διατήρηση της συνοχής και της φιλοδοξίας της, το οποίο συμπληρώνεται από ειδικές διαδικασίες διακυβέρνησης σε επίπεδο έργων.

δ. Διοικητικές ρυθμίσεις, όπως οι γραμματειακές λειτουργίες για την PESCO σε επίπεδο έργων και η χρηματοδότηση.

Στη συνέχεια το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ομοφωνία των αντιπροσώπων των κρατών - μελών που συμμετέχουν στην PESCO, εξέδωσε περαιτέρω αποφάσεις και συστάσεις σε διάφορους τομείς, μεταξύ άλλων για να καθορίσει:

α. Τον κατάλογο των έργων που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο της PESCO (06 Μαρτίου 2018 - 20 Νοεμβρίου 2018).

β. Ένα κοινό σύνολο κανόνων διακυβέρνησης για τα έργα, οι οποίοι (κανόνες) θα μπορούν να προσαρμόζονται ανάλογα με το εκάστοτε έργο.

γ. Τις γενικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες τρίτα κράτη θα μπορούν να προσκληθούν να συμμετέχουν σε συγκεκριμένα έργα.

³⁹ <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>, ό.π.

3.3 Δομή και διακυβέρνηση της ΜΔΣ

Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) έχει μια δομή δύο επιπέδων:⁴⁰

3.3.1 Επίπεδο Συμβουλίου. Υπεύθυνο για τη γενική πολιτική κατεύθυνση και το μηχανισμό αξιολόγησης, για να προσδιορίσει εάν τα κράτη-μέλη εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις τους. Ψηφίζουν μόνο τα μέλη PESCO, οι αποφάσεις λαμβάνονται με ομοφωνία [εκτός από τις αποφάσεις αναφορικά με την αναστολή της ιδιότητας μέλους και εγγραφή νέων μελών της ΕΕ, οι οποίες λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία].^{41,42}

3.3.2 Επίπεδο Έργων. Η αποτελεσματικότητα της PESCO μετριέται από τα προγράμματα - έργα, που αναπτύσσει. Κάθε πρόγραμμα λειτουργείται από τα κράτη-μέλη που συμβάλλουν σε αυτό, υπό την επίβλεψη του Συμβουλίου.

Επιπλέον των ανωτέρω, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας - European Defence Agency (EOA - EDA) και η European External Action Service (EEAS), συμπεριλαμβανομένου του EU Military Staff (EUMS), είναι από κοινού πάροχοι υπηρεσιών γραμματείας (**PESCO Secretariat**) για όλα τα θέματα της PESCO, με ένα ενιαίο σημείο επαφής για τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη.⁴³ Αποστολή τους είναι: η υποστήριξη προσδιορισμού και εφαρμογής νέων έργων - προγραμμάτων, η αξιολόγηση και υποστήριξη των ήδη εγκεκριμένων προγραμμάτων PESCO και τέλος, η υποστήριξη των κρατών - μελών που συμμετέχουν στην PESCO.

3.4 Κριτήρια/Στόχοι - Δεσμεύσεις της ΜΔΣ

3.4.1 Κριτήρια - Στόχοι. Πέραν του κύριου στόχου της ΜΔΣ (ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας), η PESCO είναι ανοικτή σε κάθε κράτος - μέλος το οποίο αναλαμβάνει την υποχρέωση πλήρωσης - επίτευξης και των κάτωθι κριτηρίων-στόχων:⁴⁴

α. Να προβεί στην εντατικότερη ανάπτυξη των αμυντικών του

⁴⁰ Factsheet of PESCO (November 2018), ό.π., σ. 2.

⁴¹ Η ειδική πλειοψηφία είναι ένας μηχανισμός ασφάλειας, προκειμένου μεμονωμένα κράτη-μέλη να μην μπορούν να μπλοκάρουν, ή να εμποδίσουν τη συνεργασία, βλ. Μ. Κοπά, ό.π. σ. 81.

⁴² Άρθρο 238, παράγραφος 3, στοιχείο α), της ΣΛΕΕ. Ως ειδική πλειοψηφία ορίζεται ποσοστό τουλάχιστον 55% των μελών του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, εφόσον η πλειοψηφία αυτή συγκεντρώνει ποσοστό τουλάχιστον 65% του πληθυσμού των κρατών αυτών, στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2012:326:FULL

⁴³ <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities>

⁴⁴ PROTOCOL 10 (12008M/PRO/10), σ. 1, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008M%2FPRO%2F10>

δυνατοτήτων, μέσω της ανάπτυξης των εθνικών του συνεισφορών και της συμμετοχής του, ενδεχομένως, σε πολυεθνικές δυνάμεις, στα κύρια ευρωπαϊκά προγράμματα εξοπλισμών και στις δραστηριότητες του ΕΟΑ στον τομέα της ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των και των εξοπλισμών.

β. Να έχει τη δυνατότητα να παράσχει, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε ως συνιστώσα πολυεθνικών σωμάτων δυνάμεων, μάχιμες μονάδες ειδικευμένες για τις προβλεπόμενες αποστολές, διαρθρωμένες στο τακτικό επίπεδο ως Μάχιμες Μονάδες (Battlegroups), με στοιχεία υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων της μεταφοράς και του εφοδιασμού, ικανές να αναλάβουν αποστολές, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 43 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, εντός προθεσμίας 5 έως 30 ημερών σε περίπτωση ανάγκης, για περίοδο 30 έως 120 ημερών. Αυτό θεωρείται και το πρώτο βήμα όταν μιλάμε για αμυντική ολοκλήρωση. Η θέσπιση των Battlegroups, το 2004, εντάσσεται ακριβώς σε αυτή τη λογική.⁴⁵

3.4.2 Δεσμεύσεις. Τα κράτη-μέλη τα οποία συμμετέχουν στη PESCO δεσμεύονται, προκειμένου να επιτευχθούν τα προαναφερθέντα κριτήρια-στόχοι:⁴⁶

α. Να συνεργάζονται, με σκοπό την επίτευξη των συμφωνηθέντων στόχων που αφορούν στο επίπεδο των δαπανών για επενδύσεις στον τομέα των αμυντικών εξοπλισμών.

β. Να προσεγγίσουν, στο μέτρο του δυνατού, τα αμυντικά τους μέσα, ιδίως με την εναρμόνιση των στρατιωτικών αναγκών, με τη διάθεση από κοινού και, ενδεχομένως, με την εξειδίκευση των αμυντικών τους μέσων και δυνατοτήτων, καθώς και με την ενθάρρυνση της συνεργασίας στους τομείς της εκπαίδευσης και των υλικοτεχνικών αναγκών.

γ. Να θεσπίζουν συγκεκριμένα μέτρα για την ενίσχυση της διαθεσιμότητας, της διαλειτουργικότητας, της ευελιξίας και της δυνατότητας ανάπτυξης των δυνάμεών τους.

δ. Να συνεργάζονται προκειμένου να εξασφαλίζουν ότι λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την κάλυψη των κενών που διαπιστώνονται στο πλαίσιο του «Μηχανισμού Ανάπτυξης Δυνατοτήτων».

ε. Να συμμετέχουν, ενδεχομένως, στην ανάπτυξη των κύριων κοινών ή ευρωπαϊκών προγραμμάτων εξοπλισμού στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας.

⁴⁵ Μ. Κοπά, ό.π. σ. 80.

⁴⁶ PROTOCOL 10 (12008M/PRO/10), ό.π. σ. 2.

3.5 Αξιολόγηση εκπλήρωσης των δεσμεύσεων

Κάθε συμμετέχον κράτος - μέλος υποχρεούται να εφαρμόζει και να κοινοποιεί κάθε χρόνο ένα Εθνικό Σχέδιο Εφαρμογής (NIP), ενημερώνοντας τα άλλα συμμετέχοντα κράτη-μέλη σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλει στην εκπλήρωση των δεσμευτικών υποχρεώσεων που ανέλαβε.⁴⁷

Τα εθνικά σχέδια υλοποίησης αποτελούν τη βάση της διαδικασίας αξιολόγησης, όπως αυτή περιγράφεται στην απόφαση του Συμβουλίου επί της καθιέρωσης της PESCO. Ο Ύπατος Εκπρόσωπος θα παρουσιάζει στο Συμβούλιο ετήσια έκθεση (την άνοιξη, βάσει μιας εκτίμησης της PESCO Secretariat) σχετικά με την PESCO. Στη βάση του προαναφερθέντος πλαισίου, το Συμβούλιο θα επιθεωρεί, επίσης ετήσια, εάν τα συμμετέχοντα κράτη - μέλη συνεχίζουν να εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις τους.

3.6 Έργα - προγράμματα ΜΔΣ

3.6.1 Γενικά. Τα προγράμματα PESCO έχουν μια σαφή ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία, απευθυνόμενα στις δυνατότητες και επιχειρησιακές ανάγκες της ΕΕ σύμφωνα με τις προτεραιότητες ανάπτυξης των δυνατοτήτων της. Τα προγράμματα συμβάλλουν στην εκπλήρωση των πιο ισχυρών δεσμεύσεων και στην επίτευξη του επιπέδου φιλοδοξίας της ΕΕ.⁴⁸

Στις 6 Μαρτίου 2018, το Συμβούλιο ενέκρινε επισήμως το πρώτο σύνολο 17 διαφορετικών προγραμμάτων και τα υπεύθυνα για κάθε ένα από αυτά κράτη-μέλη. Στις 20 Νοεμβρίου 2018 και στις 12 Νοεμβρίου 2019, εγκρίθηκαν άλλα δύο σύνολα 17 και 13 προγραμμάτων, αντίστοιχα.

Τα 47 έργα - προγράμματα αφορούν στους τομείς ανάπτυξης των ικανοτήτων/δυνατοτήτων της ΕΕ εντός του εύρους της επιχειρησιακής της διάστασης, οι οποίοι συνοπτικά (αναλυτικά όλα τα προγράμματα, όπως στο παράρτημα «B») αφορούν: Εκπαίδευση - Ξηρά - Θάλασσα - Αέρα - Κυβερνοχώρο - Διάστημα και Κοινές/Συνδυασμένες Συνεργασίες.⁴⁹

3.6.2 Διάκριση κρατών αναλόγως συμμετοχής στα προγράμματα ΜΔΣ.

Τα κράτη-μέλη της ΕΕ αναλόγως της συμμετοχής τους στα προγράμματα της ΜΔΣ

⁴⁷ Τον Ιανουάριο κάθε έτους, σύμφωνα με τη σύσταση για τον οδικό χάρτη που ενέκρινε το Συμβούλιο στις 6 Μαρτίου 2018.

⁴⁸ Factsheet of PESCO (November 2018), ό.π., σ. 2.

⁴⁹ <https://pesco.europa.eu/>

χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες, όπως παρακάτω:⁵⁰

- α. Συντονιστές - Project coordinators (πρώην lead nations).
- β. Συμμετέχοντα κράτη-μέλη - Project members.
- γ. Παρατηρητές - Observers.

Ενώ η συμμετοχή στη PESCO είναι μόνο για τις ανωτέρω κατηγορίες, που έχουν αναλάβει και τις αναγκαίες δεσμεύσεις, υφίσταται η δυνατότητα και σε **τρίτα κράτη** να συμμετέχουν, **κατ' εξαίρεση**, σε προγράμματα της PESCO. Οι γενικοί όροι, καθώς επίσης και ο τρόπος συμμετοχής τους στα εν λόγω προγράμματα δεν έχει δρομολογηθεί ακόμη και ούτε διαφαίνεται να δρομολογηθεί πριν το οριστικό διαζύγιο της Βρετανίας από την ΕΕ (31 Οκτωβρίου 2019).

Βασικά, είναι στην ευχέρεια των κρατών project members οποιονδήποτε μεμονωμένων προγραμμάτων να εξετάσουν το ενδεχόμενο πρόσκλησης ενός τρίτου κράτους, που θα πληροί τις γενικές συνθήκες. Στη συνέχεια **το Συμβούλιο θα αποφασίσει** εάν αυτό το τρίτο κράτος πληροί τις προβλεπόμενες απαιτήσεις και σε τυχόν θετική απόφαση, το εν λόγω πρόγραμμα μπορεί να εισέλθει σε μια διοικητική διευθέτηση με το ενδιαφερόμενο τρίτο κράτος, στο πλαίσιο των αυτόνομων διαδικασιών και λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Στη βάση του ανωτέρω, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, τίθεται και ο προβληματισμός με την ενδεχόμενη συμμετοχή της γείτονάς μας χώρας (Τουρκίας), ως απότοκο του Brexit.

3.7 Μηχανισμοί «πλαισίωσης» της ΜΔΣ

3.7.1 Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας - European Defence Fund (ETA - EDF). Στις 7 Ιουνίου 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε επίσημα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, για να βοηθήσει τα κ-μ στην πιο αποδοτική δαπάνη των χρημάτων των πολιτών της ΕΕ, στη μείωση των «διπλών» δαπανών και στην εύρεση πιο συμφερούσων, από οικονομικής άποψης, προσφορών. Το Ταμείο θα συντονίζει, συμπληρώνει και ενισχύει τις εθνικές επενδύσεις, στην έρευνα στον αμυντικό τομέα, στην ανάπτυξη πρωτοτύπων και στην απόκτηση αμυντικού εξοπλισμού και τεχνολογίας.⁵¹

⁵⁰ Council decision establishing a common set of governance rules for PESCO projects, of 25 June 2018, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018D0909>

⁵¹ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_el.htm

Οι άνθρωποι σε ολόκληρη την Ευρώπη ανησυχούν για την ασφάλεια τους και για την ασφάλεια των παιδιών τους. Συμπληρώνοντας τη συνεργασία μας με το NATO, πρέπει εμείς οι ίδιοι να δράσουμε περισσότερο και καλύτερα. Σήμερα αποδεικνύουμε ότι κάνουμε τα λόγια πράξη. Το Ταμείο θα λειτουργήσει ως καταλύτης για μια ισχυρή ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία, η οποία αναπτύσσει πλήρως διαλειτουργικές τεχνολογίες και εξοπλισμό αιχμής. Τα κράτη μέλη θα διατηρήσουν τον ηγετικό ρόλο τους, θα επιτύχουν πιο συμφέρουσες προσφορές και, τελικά, θα δουν την επιρροή τους να αυξάνεται.⁵²

Οι κύριοι στόχοι του Ταμείου είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας της ευρωπαϊκής άμυνας και η συμβολή στη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ. Από την άποψη αυτή, το ταμείο θα υποστηρίζει συνεργατικά βιομηχανικά έργα, θα συγχρηματοδοτεί το κόστος της ανάπτυξης πρωτοτύπων, θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή μικρομεσαίων επιχειρήσεων και **θα προωθεί σχέδια - προγράμματα στο πλαίσιο της PESCO.**⁵³

Αναφορικά με τη PESCO, το EDF επιδιώκει να εξασφαλίσει τη μέγιστη δυνατή υποστήριξη στον πυλώνα των δυνατοτήτων της (PESCO) και θεωρείται ως ένα εργαλείο της ΣΕΕ, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη που επιθυμούν, να επιδιώξουν μεγαλύτερη συνεργασία στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας. Στην πράξη, το Ταμείο θα επιτρέψει υψηλότερα ποσοστά συγχρηματοδότησης για έργα αμυντικής ικανότητας που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της ΜΔΣ και, ως εκ τούτου, θα διευκολύνει και θα ενθαρρύνει τη συμμετοχή των κρατών μελών στο πλαίσιο αυτό.⁵⁴

Το EDF παρέχει οικονομικά κίνητρα για τα κράτη μέλη να προωθήσουν την αμυντική συνεργασία από την έρευνα έως τη φάση ανάπτυξης των δυνατοτήτων τους, μέσω συγχρηματοδότησης από τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Τα σχέδια PESCO, δύνανται να επωφεληθούν από την αυξημένη συγχρηματοδότηση της ΕΕ, η οποία μπορεί να ανέλθει στο 30%.⁵⁵ (Γράφημα A2).

Εν ολίγοις, χωρίς να περιγράφεται σε κάποιο θεσμικό κείμενο, η σχέση του EDF με την PESCO είναι εμφανής αλλά όχι δεδομένη. Το γεγονός αυτό, δηλαδή η μη δεσμευτική σύνδεση του EDF με τα προγράμματα της PESCO φαίνεται να αποτελεί επιδίωξη συγκεκριμένων χωρών, όπως η Πολωνία η οποία επιθυμεί να αναβαθμίσει την αμυντική της βιομηχανία, η οποία όμως δεν έχει την απαραίτητη διασύνδεση με

⁵² Δήλωση του κ. Jyrki Katainen, αντιπροέδρου της Επιτροπής, αρμόδιος για την απασχόληση, την ανάπτυξη, τις επενδύσεις και την ανταγωνιστικότητα.

⁵³ [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2018\)_630](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2018)_630)

⁵⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1476_en.htm

⁵⁵ Factsheet of PESCO (November 2018), ό.π., σ. 4.

τις λοιπές αμυντικές βιομηχανίες στην ΕΕ, αλλά περισσότερο με τις ΗΠΑ. Παρόλα αυτά, η κοινή αντίληψη στα περισσότερα κ - μ είναι ότι ο EDF θα αποτελέσει τον κύριο προωθητικό μηχανισμό της PESCO και προσανατολίζονται προς αυτή την κατεύθυνση.⁵⁶

3.7.2 Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας - European Defence Agency (EOA - EDA). Ο European Defence Agency (EDA) δημιουργήθηκε τον Ιούλιο του 2004, με Κοινή Πράξη του Συμβουλίου των Υπουργών και υπόκειται στην αρμοδιότητα - εξουσία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.⁵⁷ Γενική αποστολή του είναι να υποστηρίξει τα κράτη μέλη και το Συμβούλιο στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν τις ευρωπαϊκές αμυντικές ικανότητες στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων ώστε να στηρίξουν την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και την αμυντική πολιτική όπως διαμορφώνεται τώρα και αναπτύσσεται στο μέλλον.⁵⁸

Ο EDA, στον τομέα της ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών, προσδιορίζει τις επιχειρησιακές ανάγκες, προωθεί μέτρα για την ικανοποίησή τους, συμβάλει στην ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα, και επικουρεί το Συμβούλιο στην αξιολόγηση της βελτίωσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων των κ-μ της ΕΕ.⁵⁹ Η σχέση EDA και PESCO αποτυπώνεται ως εξής:

α. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο EDA και η European External Action Service (EEAS), συμπεριλαμβανομένου του EU Military Staff (EUMS), είναι από κοινού πάροχοι υπηρεσιών γραμματείας (**PESCO Secretariat**) για όλα τα θέματα της PESCO, με ένα ενιαίο σημείο επαφής για τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη.

β. Με το πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικό με τη ΜΔΣ, όπου στο άρθρο 3 αναφέρεται ότι ο EDA συμβάλλει στην τακτική αξιολόγηση των συνεισφορών των συμμετεχόντων κρατών μελών στον τομέα των δυνατοτήτων, υποβάλλοντας σχετική έκθεση τουλάχιστον άπαξ ετησίως. Η αξιολόγηση αυτή χρησιμεύει και ως βάση για τις συστάσεις και τις αποφάσεις που εκδίδονται από το Συμβούλιο, σύμφωνα με το άρθρο 46 της ΣΕΕ. Το ίδιο αποτυπώνεται και στην πρώτη αποστολή του EDA, που καθορίζεται από τη Συνθήκη

⁵⁶ Jean-Pierre Maulny, Livia Di Bernardini, Moving PeSCo forward: what are the next steps? Ares, Policy Paper, May 2019, σ. 18-19, στο <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/05/ARES-39.pdf>

⁵⁷ Μ. Κοππά, ό.π. σ. 120-121.

⁵⁸ <https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>

⁵⁹ Άρθρο 42 (παρ. 3) της ΣΕΕ.

[άρθρο 45 (παρ. 1, στοιχείο α)], και αναφέρει: «...να συμβάλλει στον καθορισμό των στόχων ως προς τις στρατιωτικές δυνατότητες των κρατών μελών και να αξιολογεί την τήρηση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη όσον αφορά τις δυνατότητες».

γ. Ο EDA συμβάλλει στην όλη διαδικασία της PESCO διευκολύνοντας τα προγράμματα τα σχετικά με την ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων και διασφαλίζοντας ότι δεν θα υπάρξει περιττή αλληλοεπικάλυψη με ήδη υπάρχουσες - παρόμοιες πρωτοβουλίες και σε άλλα θεσμικά πλαίσια της ΕΕ.⁶⁰

3.7.3 Συντονισμένη Ετήσια Ανασκόπηση Άμυνας - Coordinated Annual Review on Defence (CARD). Η CARD ξεκίνησε τον Μάιο του 2017, από τα κράτη-μέλη, με στόχο να προωθήσει έναν σταδιακό συγχρονισμό και μια αμοιβαία προσαρμογή των εθνικών κύκλων σχεδιασμού στον τομέα της άμυνας και των πρακτικών επί της ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων. Διεξήχθη μια δοκιμαστική περίοδος από το 2017 έως το 2018, για να δοθεί στα κράτη μέλη η δυνατότητα να δοκιμάσουν και να προσαρμόσουν τη μεθοδολογία CARD, η οποία κατέληξε σε μία συμπερασματική έκθεση που υπεβλήθη στα κράτη-μέλη από τον EDA. Στις 20 Νοεμβρίου 2018, οι Υπουργοί συμφώνησαν να καθιερώσουν τη CARD ως μόνιμη δραστηριότητα με τον πρώτο πλήρη κύκλο να ξεκινήσει το φθινόπωρο του 2019. Όπως και με την PESCO, ο EDA μαζί με το EUMS, είναι από κοινού πάροχοι υπηρεσιών γραμματείας (CARD Secretariat).⁶¹

Τα κράτη που συμμετέχουν στην PESCO θα πρέπει να υποστηρίζουν την CARD στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η CARD στοχεύει να παρουσιάζει τις ανάγκες – ελλείψεις των αμυντικών δυνατοτήτων στην ΕΕ σε πιο τακτική βάση (ετήσια) από το Capability Development Plan (CDP)⁶² και βασίζεται σε μια διακυβερνητική λειτουργία με εθελοντική συμμετοχή και ανταλλαγή πληροφοριών. Ο EDA διενεργεί τη διαδικασία μέσω διαφόρων βημάτων, όπως συλλογή δεδομένων, προκαταρκτική ανάλυση, διμερείς διαλόγους και στη συνέχεια απελευθερώνει τη συνολική έκθεση ανασκόπησης,⁶³ πάνω στην οποία βασίζεται και η αποστολή της PESCO.

⁶⁰ Annex of Council Decision of establishing PESCO and determining the list of Participating Member States, σ.13, στο <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14866-2017-INIT/en/pdf>

⁶¹ <https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities>

⁶² Το Capability Development Plan εκτελείται κάθε πέντε χρόνια από τον EDA, προκειμένου να δίνεται μια ευρεία εικόνα της (έλλειψης) αμυντικών δυνατοτήτων μεταξύ των κ-μ της ΕΕ.

⁶³ Julia Himmrich, “Can CARD change European Thinking about Defence Capabilities?”, European Leadership Network, September 2017., στο <https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/170904-ELN-CARD-Brief-Himmrich.pdf>

3.8. Ελλάδα και ΜΔΣ

3.8.1 Προγράμματα ΜΔΣ. Η Ελλάδα συμμετέχει σε 23 από τα 47 προαναφερθέντα προγράμματα, εκ των οποίων στα 5 ως project coordinator, στα 9 ως project member και στα 9 ως observer. Αυτά έχουν ως εξής:

3.8.1.1 Project Coordinator. Helicopter Hot and High Training (H3 Training), Joint EU Intelligence School, Upgrade of Maritime Surveillance, Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform, One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) Command Post (CP) for Small Joint Operations (SJO) - (SOCC) for SJO.

3.8.1.2 Project Member. European Training Certification Centre for European Armies, Deployable Military Disaster Relief Capability Package, Armoured Infantry Fighting Vehicle/Amphibious Assault Vehicle/Light Armoured Vehicle, Maritime (semi) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM), Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO), Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package (DIVEPACK), Network of logistic Hubs in Europe and support to Operations, Military Mobility, Geo-meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination Element (GMSCE).

3.8.1.3 Observer. Indirect Fire Support (EuroArtillery), Integrated Unmanned Ground System (UGS), Counter Unmanned Aerial System (C-UAS), EUFOR Crisis Response Operation Core (EUFOR CROC), Integrated European Joint Training and Simulation Centre (EUROSIM), Cyber and Information Domain Coordination Center (CIDCC), Materials and components for technological EU competitiveness (MAC-EU), EU Collaborative Warfare Capabilities (ECoWAR), European Patrol Corvette (EPC).

3.8.2 Η αξία της ΜΔΣ για την Ελλάδα. Επί της ουσίας, η σημασία της ΜΔΣ για τη χώρα μας είναι ιδιαίτερης βαρύτητας και θα πρέπει να χαιρεί εξέχουσας προσοχής για τους παρακάτω λόγους:

α. Η Ελλάδα συμμετέχει στον σκληρό πυρήνα της άμυνας της ΕΕ, καλύπτοντας όλα τα κριτήρια και όρους του Πρωτοκόλλου 10 της Συνθήκης Λισσαβόνας.

β. Η PESCO είναι βήμα ολοκλήρωσης και εφαλτήριο για να

περάσει η ΕΕ στο επόμενο στάδιο στον τομέα της Άμυνας, δηλαδή προς την Κοινή Αμυντική Πολιτική και την Ευρωπαϊκή Άμυνα.

γ. Η δημιουργία της Ευρώπης της Άμυνας ενισχύει την άμυνα της χώρας μας.

δ. Μέσω του EDF και του EDIDP (European Defence Industrial Development Programme) δημιουργούνται οφέλη για την ελληνική αμυντική βιομηχανία, προωθείται η διασυνοριακή συνεργασία στον αμυντικό τομέα και η συμμετοχή σε συνεργατικά προγράμματα έρευνας και τεχνολογίας, δημιουργώντας ταυτόχρονα και προοπτική αύξησης των θέσεων εργασίας.

ε. Αποφάσεις σε πλαίσιο PESCO: Ομοφωνία [ως αντίβαρο στο ενδεχόμενο συμμετοχής τρίτων κρατών (Τουρκία)].

Κεφάλαιο Τέταρτο

Brexit

4.1 Η εξωτερική πολιτική της Βρετανίας σε σχέση με την ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας

4.1.1 Γενικά. Η βρετανική εξωτερική πολιτική εγγενώς πολύπλοκη και πολυδιάστατη προσπαθούσε πάντα να διατηρήσει μια ειδική σχέση με την ΕΕ. Η στάση της Βρετανίας απέναντι στην Ευρώπη διαγράφει παράλληλα την ιστορία του δυτικού πολιτισμού, όμως από τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μετά απέκτησε νέα οντότητα. Ο λόγος ήταν ότι η Βρετανία σταδιακά απώλεσε το αυτοκρατορικό της status και αντίστοιχα τα κράτη της Ευρώπης αποφάσισαν να συνεργαστούν στενά ώστε να μην επαναληφθεί η φρίκη του Β' ΠΠ. Η νέα αυτή σχέση τυπικά ξεκίνησε με την ίδρυση της ΕΟΚ το 1957 και συνεχίστηκε περισσότερο μετέπειτα με την είσοδο του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) στην ΕΟΚ το 1973. Η απόφαση του βρετανικού δημοψηφίσματος που διεξήχθη το 2016 και αποφάσισε την ενεργοποίηση του Άρθρου 50 της Συνθήκης της Λισσαβόνας⁶⁴ και την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ αποτελεί σημείο καμπής στην βρετανική εξωτερική πολιτική. Με σκοπό την κατανόηση της νέας κατάστασης που συντελείται από την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από τα ευρωπαϊκά δρώμενα, στο παρόν κεφάλαιο περιγράφεται η εξωτερική πολιτική της Βρετανίας σε σχέση με την ΕΕ σε θέματα άμυνας και ασφάλειας έως το 2016, με ειδικότερη αναφορά την περίοδο μετά το 2003, έτος επέμβασης των ΗΠΑ στο Ιράκ για δεύτερη φορά και τη διαφοροποίηση της Βρετανίας ως προς τη νομιμότητα της επέμβασης σε σχέση με τα λοιπά ευρωπαϊκά κράτη.

Οι πυλώνες στους οποίους στηρίζεται η βρετανική εξωτερική πολιτική είναι τρεις: Ειδικές σχέσεις με τις ΗΠΑ, την Κοινοπολιτεία και την Ευρώπη. Ιστορικοί και γεωπολιτικοί λόγοι, κυρίως, έχουν διαμορφώσει το εν λόγω πλαίσιο στο οποίο κινείται η βρετανική εξωτερική πολιτική, καθιστώντας την κατά αυτόν τον τρόπο πολυδιάστατη και με παγκόσμια προβολή. Επιπρόσθετα, δύναται λεχθεί ότι η σχέση της Βρετανίας με τις ΗΠΑ ενίοτε λειτουργούσε ανταγωνιστικά της σχέσης της

⁶⁴ Στο άρθρο 50 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζεται η διαδικασία για την αποχώρηση κράτους μέλους από την Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον το επιθυμεί. Θεσπίστηκε για πρώτη φορά με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας το 2007.

Βρετανίας με την ΕΕ, όπως επίσης η σχέση της Βρετανίας με την Κοινοπολιτεία.⁶⁵

Καταλυτικό ρόλο στην διαμόρφωση της αμερικανο-βρετανικής σχέσης είχε ο Β'ΠΠ με την μετεξέλιξή της σε «ειδική σχέση». Πρωτεργάτες σε αυτή την πρωτοβουλία ήταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ Φραγκλίνος Ρούζβελτ και ο πρωθυπουργός της Βρετανίας, Ουίνστον Τσόρτσιλ. Την «ειδική σχέση» ανανέωσαν αντίστοιχα οι Ρόναλντ Ρέιγκαν και Μάργκαρετ Θάτσερ τη δεκαετία του 1980 με τη διαμόρφωση του αγγλοσαξονικού δόγματος για το ευρω-αντλαντικό βάθρο ισχύος, καθιερώνοντας μια ασύμμετρη σχέση εξάρτησης μεταξύ Ευρώπης και ΗΠΑ. Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Βρετανία διατήρησε αυτή τη σχέση, προωθώντας την παρουσία της αμερικάνικης ισχύος στην Ευρώπη και την ΕΟΚ - ΕΕ.

4.1.2 Με την απαρχή της ΕΕ. Όπως έχει επισημανθεί και προηγουμένως, η σχέση της Βρετανίας με την Ευρώπη ως ιστορικές οντότητες είναι παλαιά και σύνθετη. Όμως μετά την ίδρυση της ΕΟΚ πρόκειται για μια νέα σχέση, καθώς το έτερο μέρος (Ευρώπη) εξελίχθηκε από αυτόνομα ανταγωνιστικά κράτη σε ένα οργανισμό, που όμως σταδιακά αποκτούσε χαρακτηριστικά ομοσπονδίας. Η είσοδος του ΗΒ στην ΕΟΚ το 1973, παρόλο που είχε προηγηθεί προσπάθεια δημιουργίας αντίστοιχης οικονομικής κοινότητας με επικεφαλής το ΗΒ, πραγματοποιήθηκε κυρίως για οικονομικούς λόγους ώστε να επωφεληθεί από την αναπτυσσόμενη ευρωπαϊκή οικονομία. Ωστόσο, προϊόντος του χρόνου και με την εξέλιξη της ΕΟΚ ως οργανισμού, ειδικότερα μετά την Συνθήκη του Μάαστριχτ (1991), ως μέλος της ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο συνδιαμόρφωνε την πολιτική της ΕΕ, επομένως και την πολιτική άμυνας και ασφάλειας. Η θέση της Βρετανίας εντός της ΕΕ ήταν κατά της ομοσπονδοποίησής της και υπέρ ενός συστήματος ευρείας συνεργασίας.

Η εν λόγω θέση της Βρετανίας, δεν στηρίζεται μόνο στην «ειδική σχέση» που διατηρούσε με τις ΗΠΑ, καθώς η ομοσπονδοποίηση της ΕΕ θα «απορροφούσε» πολλές από τις στρατηγικές επιλογές της Βρετανίας ως δύναμης στο διεθνές σύστημα. Στηρίζεται, εν πολλοίς, στην ιστορική διαλεκτική σχέση που έχει διαμορφώσει το νησιωτικό βρετανικό έθνος με την γηραιά ήπειρο. Η βρετανική αίσθηση υπεροχής και ιδιαιτερότητας ως στοιχεία διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής του Ηνωμένου Βασιλείου διατηρήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια που ήταν μέλος της ΕΕ.⁶⁶

Η ανωτέρω βρετανική θέση αποτυπώθηκε με ποικίλους τρόπους το διάστημα

⁶⁵ Σ. Ντάλης, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, Τετραμηνιαία Οικονομική και Πολιτική Επιθεώρηση, Τεύχος 39, Εκδόσεις Παπαζήση, 2017, άρθρο Φωτεινής Ασδεράκη, σ. 263-264.

⁶⁶ Στο ίδιο, σ. 264-266.

που η Βρετανία κλήθηκε να συνδιαμορφώσει τα κείμενα που ορίζουν το καθεστώς της ΕΕ. Χαρακτηριστικά, οι Βρετανοί αντιτιθέμενοι στην πολιτική εμβάθυνση της Ευρώπης ζήτησαν την αντικατάσταση της φράσης «προς μια ομοσπονδιακή Ένωση» στη Συνθήκη της Ρώμης με τη φράση «προς μια στενότερη Ένωση» στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Επιδίωξαν τον αποκλεισμό συμβόλων (σημαία, ύμνος) και ονομασιών που παραπέμπουν σε ομόσπονδο κράτος, όπως για παράδειγμα τη θεσμοθέτηση του Υπουργού Εξωτερικών. Επίσης, ήταν αντίθετοι στην αμυντική αυτοδυναμία της ΕΕ και στήριξαν σθεναρά τη ενσωμάτωση στη Συνθήκη του Μάαστριχτ ειδικής πρόβλεψης για το ΝΑΤΟ.

Συνοψίζοντας, η ΕΕ για τη Βρετανία αποτελούσε τον φορέα από τον οποίο θα απολάμβανε εμπορικά και οικονομικά οφέλη ενώ ταυτόχρονα ικανοποιούσε τα αμυντικά της συμφέροντα μέσω της «ειδικής σχέσης» με τις ΗΠΑ και τη συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα άσκησης της εν λόγω πολιτικής είναι η έκθεση που υπέβαλε η Βουλή των Κοινοτήτων του ΗΒ το 2011 με τίτλο «UK Defence and Security Policy: A New Approach?», όπου μεταξύ των άλλων αναφέρονται τα εξής:

...NATO remains the cornerstone of the UK's defence posture, although the paper does emphasize UK support for EU military and civilian action in this area. However, the paper acknowledges NATO primacy and makes clear that support for EU military operations will only occur "where it is clear that NATO is not planning to intervene"...⁶⁷ και ...Advance the British national interest through an effective EU policy in priority areas, engaging constructively while protecting our national sovereignty...⁶⁸

Τα προαναφερθέντα περιγράφουν με σαφήνεια το πλαίσιο αρχών στο οποίο κινείται η βρετανική εξωτερική πολιτική σε σχέση με τη ΕΕ. Προϊόντος του χρόνου, η εν λόγω πολιτική οδήγησε την ΕΕ και τη Βρετανία να κατέχουν διαφορετικές θέσεις σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας.

4.1.3 Η περίοδος της διαφοροποίησης 2001 - 2016. Η πρώτη μεγάλη διαφοροποίηση της Βρετανικής πολιτικής σε σχέση με την ΕΕ σε θέματα άμυνας και ασφάλειας ήταν η στάση που κράτησε στον «Πόλεμο ενάντια στον Τρόμο» που κήρυξε η κυβέρνηση του Τζωρτζ Νεότερου Μπους. Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11 Σεπ 2001 στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης από την Αλ Κάιντα λειτούργησε ως ισχυρός καταλύτης για την κυβέρνηση Μπους να αναλάβει έναν

⁶⁷ UK Defence and Security Policy: A New Approach? RESEARCH PAPER 11/10 21 January 2011, House of Commons Library, σ. 24.

⁶⁸ Στο ίδιο, σ. 83.

παγκόσμιο πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία με επεμβάσεις στο έδαφος του Αφγανιστάν και μετέπειτα με επίθεση εναντίον του Ιράκ. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειώσουμε πως είχε προηγηθεί ο βομβαρδισμός της Γιουγκοσλαβίας από αμερικανικά, ως επί το πλείστον, αεροσκάφη με το ψήφισμα του ΟΗΕ να ακολουθείται σε δεύτερο χρόνο. Η διαχείριση των συμβόλων της νομιμότητας του πολέμου από το NATO (ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ) είχε προκαλέσει αμφίσημες αντιδράσεις μεταξύ των κ - μ της ΕΕ. Η ΕΕ ως μια κανονιστική δύναμη επιδιώκει την επιβολή των θέσεών της μέσω των κανόνων του διεθνούς δικαίου. Στην περίπτωση της εισβολής του Ιράκ η κυβέρνηση Μπους δε κατάφερε να εξασφαλίσει ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά επικαλέστηκε την απόφαση 1441 του ΟΗΕ για κατοχή απαγορευμένων χημικών ουσιών.⁶⁹ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απροθυμία των ευρωπαϊκών δυνάμεων να στηρίξουν τις ΗΠΑ στον πόλεμο εναντίον του Ιράκ, πλην της Βρετανίας και του πρωθυπουργού της Τόνι Μπλερ.

Η έντονη κριτική που ασκήθηκε στις ΗΠΑ για την απόφασή τους να ξεκινήσουν έναν πόλεμο που θα αναδιαμόρφωνε τον χάρτη της Μέσης Ανατολής και της ευρύτερης περιοχής προκάλεσε τη διεθνή τους απομόνωση. Στο σημείο που οι ΗΠΑ έδειχναν αποφασισμένες να συνεχίσουν χωρίς διεθνή νομιμοποίηση, η Βρετανία ένοιωθε να δοκιμάζεται η «ειδική σχέση» που είχε χτίσει με τις ΗΠΑ. Η Βρετανία βρέθηκε στο δίλημμα να συνασπιστεί με την σκληρή ισχύ που ήθελε να επιδείξει η κυβέρνηση Μπους ή με την ήπια ισχύ που αντιπροσώπευε την ΕΕ. Η διαφορά στην στρατηγική κουλτούρα των δυο δυνάμεων (ΗΠΑ - ΕΕ) δεν μπορούσε να φανεί πιο ξεκάθαρα από την απόφαση για την επίθεση στο Ιράκ. Ανάμεσα, σε αυτή την ιδεολογική και πολιτισμική αντιπαράθεση ο πρωθυπουργός της Βρετανίας επέλεξε να στρατευτεί με τις ΗΠΑ.

Στο σημείο αυτό, είναι ιδιαίτερης σημασίας να αναφερθεί η άποψη του διανοούμενου Στάνλεϊ Χόφμαν για τις στρατηγικές διαφορές μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης: Συγκεκριμένα, κατά το μεγαλύτερο μέρος της πρώτης δεκαετίας μετά την λήξη του Ψυχρού Πολέμου η Αμερική και η Ευρώπη συμφωνούσαν στα σημεία για την φύση των απειλών κατά της ειρήνης και της διεθνούς ασφάλειας. Ωστόσο, αυτή η συναντίληψη σταδιακά εξελισσόταν σε αντίθεση. Οι Αμερικανοί μιλούσαν για διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, τρομοκρατία, άξονα του Κακού ενώ οι

⁶⁹ Steven Kettel, *Dilemmas on Discourse: Legitimizing Britain's War on Terror*, *The British Journal of Politics and International Relations*, 2012, σ. 7.

Ευρωπαίοι επικεντρωνόταν σε κινδύνους όπως η μετανάστευση, εθνοτικές συγκρούσεις, οργανωμένο έγκλημα και καταστροφή του περιβάλλοντος. Ο πόλεμος εναντίον του Ιράκ που ξεκίνησε με την αεροπορική προσβολή τον Μάρτιο του 2003 ήταν το σημείο καμπής μεταξύ των στρατηγικών αντιλήψεων Ευρώπης και ΗΠΑ. Ο Ψυχρός Πόλεμος είχε λήξει (1991), και η μετάβαση σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα έδινε το δικαίωμα στην ΕΕ να αναπτύξει την δική της αυτόνομη πολιτική ασφαλείας.⁷⁰

Παρά όμως τα γεγονότα ότι, η απόφαση της Βρετανίας να στηρίζει την πολιτική των ΗΠΑ αποτέλεσε ηχηρή διαφοροποίηση από αυτήν της ΕΕ, η αποτυχία του πολέμου κατά της τρομοκρατίας στο να παρουσιάσει απτά αποτελέσματα, όπως επίσης και η ταύτιση της εμπλοκής της Βρετανίας στον πόλεμο ως προσωπική επιλογή του πρωθυπουργού της Τόνι Μπλερ, δεν έβλαψε τις σχέσεις της με τα λοιπά ευρωπαϊκά κράτη. Σημαντικό ήταν και το γεγονός ότι υποστηρικτές της επέμβασης στο Ιράκ ήταν, πέραν της Βρετανίας, η Ιταλία και η Ισπανία. Ως εκ τούτου, το γεγονός αυτό δεν απέτρεψε τη Βρετανία από τη συνεργασία με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη εντός της ΕΕ, ειδικότερα στην διαμόρφωση της αναθεωρητικής Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, γνωστότερη και ως Συνθήκη της Λισσαβόνας. Εν προκειμένω, η πρόταση της θεσμοθέτησης της Ύπατης Εκπροσώπου (ΥΕ) της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) έγινε δεκτή από τη Βρετανία ως βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση.⁷¹

Το διάστημα, όμως, μετά την ενεργοποίηση της Συνθήκης της Λισσαβόνας, διαφάνηκε εκ νέου η πρόθεση της Βρετανίας να εργαλειοποιήσει την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και την ΕΥΕΔ στο δικό της δίκτυο εξωτερικής πολιτικής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόφαση της Βρετανίας να χαρακτηρίσει ως βάση της εξωτερικής της πολιτικής την αμυντική συμφωνία που σύναψε με τα υπόλοιπα τέσσερα αγγλόφωνα κράτη (ΗΠΑ, Καναδά, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία), εκ των οποίων κανένα δεν είναι μέλος της ΕΕ.⁷² Το γεγονός όμως που κατέδειξε περισσότερο την φύση της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής είναι η περίοδος έντασης που βίωσαν τα αραβικά καθεστώτα στην Βόρεια Αφρική και Μέση Ανατολή, γνωστότερη και ως «Αραβική Άνοιξη». Παρόλο που οι εξεγέρσεις των ντόπιων πληθυσμών έλαβαν χώρα στα περισσότερα από τα κράτη της

⁷⁰ Σ. Ντάλης, *Από τις Διεθνείς Σχέσεις στη Διεθνή Πολιτική*, Παπαζήσης, 2015, σ. 79 - 89.

⁷¹ David Allen, *The Europeanization of British Foreign Policy*, UACES Annual Conference, University of Edinburgh, September 2008, σ.18.

⁷² Στο ίδιο, σ. 21.

περιοχής, η Βρετανία στήριξε τα αντικαθεστωτικά κινήματα σε Λιβύη και Συρία, ενώ αντίθετα στο Μπαχρέιν στήριξε το καθεστώς. Στα δε λοιπά κράτη, κράτησε στάση ανοχής ή αναμονής, παρόλο που σε ορισμένα κράτη, όπως την Αίγυπτο και την Τυνησία, οι θάνατοι από τις διαδηλώσεις και την καταστολή τους υπήρξαν σημαντικοί σε αριθμό. Στη δε περίπτωση της Λιβύης, συνεργάστηκε με τη Γαλλία για την επιβολή στρατιωτικού χτυπήματος που θα ανέτρεπε το καθεστώς Καντάφι.⁷³ Η συνεργασία αυτή θύμιζε την παλαιότερη συνεργασία των δύο χωρών το 1956 στο Σουέζ για την κατάληψη της διώρυγας, η οποία είχε λήξει άδοξα με την παρέμβαση των ΗΠΑ. Ωστόσο, ήταν μια απόφαση που κινήθηκε εκτός πλαισίου ΕΕ. Είναι χαρακτηριστικό, πως η Ιταλία η οποία λάμβανε το 26% του εξαγόμενου λιβυκού πετρελαίου είχε ενστάσεις για τη βίαιη ανατροπή του καθεστώτος.⁷⁴

Η διάσταση των πολιτικών που άσκησε η Βρετανία σε κάθε κράτος ξεχωριστά ανάγονται στις ιστορικές και οικονομικές σχέσεις της με την περιοχή, οι οποίες ανάγονται από τον 19ο αιώνα. Η πολυδιάστατη αυτή πολιτική της Βρετανίας όπως είναι φυσικό δεν ακολουθούσε τις αρχές του εκδημοκρατισμού και διάχυσης ανθρωπιστικών αξιών σε τρίτα κράτη, εφόσον δεν λαμβάνονταν υπόψη η φύση του καθεστώτος (βαθμός καταπίεσης πολιτών). Αντίθετα, αξιολογούνταν με βάση το είδος των διμερών σχέσεων που απολάμβαναν με τη Βρετανία και τις προτεραιότητες ασφαλείας.

Η ΕΕ εφάρμοξε ήδη στην περιοχή την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ) με σκοπό τη στήριξη και ενίσχυση της «Διαδικασίας της Βαρκελώνης» για την εμπέδωση της δημοκρατίας και της ασφάλειας στη νότια περιοχή της Μεσογείου. Με βάση αυτή τη διαδικασία κάθε ενδιαφερόμενο κράτος υπέγραφε διμερή συμφωνία με την ΕΕ για τη προσέγγιση των στόχων της ΕΠΓ. Η ΕΕ είδε την «Αραβική Άνοιξη»

⁷³ Review of the Balance of Competences between the United Kingdom and the European Union, by the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs by Command of Her Majesty, July 2012: «*This fits the nature of British choices over Libya. We used our close bilateral relationship with France, including as the two permanent European members of the UN Security Council, to deliver a UN mandate for action, and, together with the US, developed the air operation in an ad hoc coalition. We used NATO as the best military command option and to gather further contributions from partners. We did not look for an EU military role, but were content for the EU to prepare for the less challenging task of assistance to humanitarian activity. The EU's main role has been in providing humanitarian and development aid, and over time it will be key in partnering Libya on such issues as security capacity building, democratic and economic development, migration, and energy. The EU has, for example, just established a civilian CSDP mission to help improve border management. The UK will continue to work to make EU engagement in Libya successful*», σ. 35, στο https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/35458/eu-balance-of-competences-review.pdf

⁷⁴ Philip Leech & Jamie Gaskarth, *British Foreign Policy and the Arab Spring*, Diplomacy & Statecraft, Routledge Taylor & Francis, 13 March 2015, σ. 146-148.

ως κρίση και αναλόγως προσέγγισε το ζήτημα. Επιθυμία της ΕΕ, μέσω των δηλώσεων της ΥΕ της, ήταν η γρήγορη παύση των συγκρούσεων και η ομαλή μετάβαση στην κανονικότητα, είτε αυτό θα γινόταν μέσω εκλογών είτε όχι.

Σε αντίθεση με τη Βρετανία, η οποία όπως έχει ήδη προαναφερθεί εξασκούσε εξωτερική πολιτική στο πλαίσιο των διμερών της σχέσεων, κατά περίπτωση και με βάση τα συμφέροντά της, το κύριο ζητούμενο για την ΕΕ ήταν η αποκλιμάκωση της έντασης και η σταθεροποίηση της περιοχής. Εν τέλει, η ανωτέρω εξωτερική πολιτική της ΕΕ, σε ορισμένες περιπτώσεις, ήταν και εις βάρος του «εκδημοκρατισμού» της περιοχής, όπως είδαμε στην περίπτωση στήριξης του καθεστώτος Σίσι στην Αίγυπτο έναντι του Προέδρου Μόρσι και των Αδελφών Μουσουλμάνων. Το αποτέλεσμα της διαχείρισης της κρίσης ήταν η αναθεώρηση της ΕΠΓ εστιάζοντας περισσότερο στην ασφάλεια και λιγότερο στον εκδημοκρατισμό της περιοχής.⁷⁵

Η «Αραβική Άνοιξη» όμως άφησε πίσω της δύο δύσκολα στη διαχείρισή τους προβλήματα ακόμη και σήμερα. Τη συριακή κρίση και το μεταναστευτικό. Το 2012, που δύναται να χαρακτηριστεί και ως Annus Horribilis για την ΕΕ, βρήκε τις ΗΠΑ σε εκλογική περίοδο και την απροθυμία τους να επέμβουν στην Συρία, έχοντας λίγο πριν αποσυρθεί από τον μακροχρόνιο πόλεμο του Ιράκ. Η ανθρωπιστική καταστροφή και τα εκατομμύρια των προσφύγων έχουν στρέψει το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινότητας στη Συρία. Ωστόσο, τόσο οι ΗΠΑ όσο και η ΕΕ δεν έχουν αποφασίσει να στραφούν στρατιωτικά εναντίον του καθεστώτος Άσαντ. Οι όποιες επιχειρήσεις έλαβαν χώρα, στράφηκαν εναντίον του κρατικού μορφώματος του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και της Συρίας (Islamic State of Iraq and Syria – ISIS). Σε αυτό το σημείο, η Βρετανία φαίνεται να ταυτίζεται με την πολιτική της ΕΕ, αλλά δεν θα πρέπει να διαλανθάνει και η διστακτικότητα των ΗΠΑ να εκτελέσουν επιχειρήσεις στην περιοχή. Εκτιμάται ότι, στην περίπτωση που οι ΗΠΑ αποφάσιζαν την αποστολή όγκου στρατιωτικών δυνάμεων η Βρετανία θα ακολουθούσε. Αντ' αυτού όμως, στη Συρία διεξάγεται πόλεμος δια αντιπροσώπων, με στρατιωτικά τμήματα συγκροτούμενα από τις γηγενείς εθνοτικές και θρησκευτικές ομάδες και εξοπλισμένα από τις ΗΠΑ, Ρωσία και Σαουδική Αραβία.⁷⁶

⁷⁵ Niklas Bremberg, Making sense of the EU's response to the Arab uprisings: foreign policy practice at times of crisis, European Security, Routledge Taylor & Francis, 2016, σ. 424-426.

⁷⁶ Review of the Balance of Competences between the UK and the EU, by the Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs by Command of Her Majesty, July 2012: «*ECFR argues that there were frequent strains between the EU and the US in multilateral issues in 2012, particularly in crisis management, citing Syria as an example where the US administration did not want to get "dragged into a new war in the Middle East, especially during an election year"*», ό.π. σ. 54.

Σε ό,τι δε αφορά το μεταναστευτικό πρόβλημα, η Βρετανία χρησιμοποίησε την ΚΠΑΑ της ΕΕ για τη σταθεροποίηση και τον περιορισμό των μεταναστευτικών ροών. Συνεργάστηκε, επίσης, με τα ευρωπαϊκά όργανα για τον έλεγχο υπόπτων ατόμων που θεωρήθηκαν ικανοί να προκαλέσουν τρομοκρατικό χτύπημα σε ευρωπαϊκό έδαφος, χρησιμοποιώντας τις μεταναστευτικές οδούς και την ταυτότητα του πρόσφυγα για να εισέλθουν ευκολότερα σε ευρωπαϊκό έδαφος. Σε αυτό το λεπτό θέμα ασφαλείας, η Βρετανία συμπορεύθηκε με την ΕΕ για την αντιμετώπισή του, καθόσον η τρομοκρατία αποτελεί για αυτήν πρώτης προτεραιότητας απειλή για την εθνική ασφάλεια. Εξαιτίας της διασυννοριακής λειτουργίας των δικτύων που υποστηρίζουν τρομοκρατικές ενέργειες η Βρετανία επιδιώκει την εξασφάλισή της εντός του ευρωπαϊκού εδάφους συνεργαζόμενη ιδίως με κ-μ της ΕΕ που αντιμετωπίζουν απειλές από τρομοκρατικές ομάδες.

Ειδικότερα, καθόσον η Βρετανία θεωρείται ότι διαθέτει υπεροχή στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών απειλών έναντι λοιπών ευρωπαϊκών κρατών συνεργάζεται στενά με αυτά στον διασυννοριακό έλεγχο και στην επεξεργασία πληροφοριών ασφαλείας. Επίσης, χρησιμοποιεί την τεχνολογική της υπεροχή σε μέσα επιτήρησης για να ελέγχει περιοχές πέραν του δικού της εδάφους. Εκ των πραγμάτων, η αποτελεσματικότητα των βρετανικών υπηρεσιών σε αυτό τον τομέα αποτελεί για την Βρετανία μέσο άσκησης επιρροής και συντελεστής ήπιας ισχύος προς τα συμμαχικά κράτη.⁷⁷ Εκτιμάται ότι, οι δυνατότητες των βρετανικών υπηρεσιών στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών απειλών θα παραμείνουν σε εξαιρετικά υψηλό επίπεδο και θα είναι μέσο διαπραγμάτευσης με την ΕΕ μετά την έξοδο της Βρετανίας από αυτή.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, γίνεται αντιληπτό το πλαίσιο στο οποίο η Βρετανία λειτούργησε ως μέλος της ΕΕ σε θέματα ασφαλείας. Η συνεργασία με την ΕΕ επιτυγχανόταν στην περίπτωση που υπήρχε ταύτιση συμφερόντων, όπως για παράδειγμα, η σταθεροποίηση της Μέσης Ανατολής μέσω της ΕΠΓ, η σταθερότητα στα Δυτικά Βαλκάνια και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στην περίπτωση όμως που η Βρετανία διαφοροποιόταν από τις θέσεις της ΕΕ τότε αναλάμβανε πρωτοβουλίες οι οποίες ήταν αντίθετες ακόμη και με το ευρωπαϊκό πρότυπο, όπως στην περίπτωση της εισβολής στο Ιράκ. Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι **η Βρετανία δεν θεωρούσε την ΕΕ ως πάροχο ασφαλείας**

⁷⁷ CONTEST, The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism: Annual Report for 2015, σ. 25.

(security provider) αλλά, συνεργαζόμενη σε θέματα ασφάλειας. Όπως το είχε θέσει ο Ουίνστον Τσώρτσιλ στη Ζυρίχη το 1946, «να είναι μαζί με τους ευρωπαίους αλλά όχι ένας από αυτούς».⁷⁸ Αυτή η αντίληψη της Ευρώπης ως «Χώρος» και όχι ως «Δύναμη», στον οποίο η Βρετανία κατά περίπτωση μπορούσε να ασκεί επιρροή και να προβάλλει την ισχύ της κυριάρχησε στη βρετανική εξωτερική πολιτική σε όλο το διάστημα που ήταν μέλος της ΕΕ. Εξάλλου, ποτέ δεν αμφισβητήθηκε η θέση των ΗΠΑ ως κύριου συμμάχου της Βρετανίας σε θέματα ασφάλειας.

Το γεγονός αυτό, δεν θα μπορούσε παρά να καλλιεργήσει αντίρροπες τάσεις εντός της γηραιάς Ηπείρου. Κάθε πολιτική πράξη στο διεθνές σύστημα, πόσο δε μάλλον σε ένα κλειστό κανονιστικό περιβάλλον όπως είναι η ΕΕ, παράγει αποτελέσματα. Η εξωτερική πολιτική της Βρετανίας σε θέματα ασφαλείας φαίνεται πως δημιούργησε αντίρροπες τάσεις εντός της ΕΕ οι οποίες, παρότι έχουν περιγραφεί σε θεσμικά κείμενα (ΜΔΣ), απελευθερώθηκαν μετά την ενεργοποίηση του άρθρου 50 της ΣΕΕ από τη Βρετανία. Κατά αυτό τον τρόπο γίνεται κατανοητό ότι, ακόμη και σε περίπτωση που η Βρετανία δεν αποχωρήσει τελικά από την ΕΕ, η απόφαση για την αμυντική αυτονομία της ΕΕ είχε ωριμάσει το προηγούμενο διάστημα και έχει πλέον την απαιτούμενη δυναμική να πραγματοποιηθεί.

4.2 Αποτίμηση αμυντικών ικανοτήτων - δυνατοτήτων της Βρετανίας ως μέλος της ΕΕ

4.2.1 Στρατιωτικές δυνατότητες Ηνωμένου Βασιλείου. Το ΗΒ είναι ένα από τα λίγα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πλήρεις δυνατότητες στρατιωτικής και αμυντικής βιομηχανίας. Μέσω του Brexit, η ΕΕ θα μπορούσε να χάσει το 20% των στρατιωτικών της και το 40% των αμυντικών βιομηχανικών δυνατοτήτων της, και αντιστοίχως την επιρροή και την αξιοπιστία της ως παράγοντα ασφαλείας. Με το Brexit, η στρατιωτική ικανότητα της Ένωσης θα συρρικνωθεί σημαντικά, αφού το 25% των βασικών δυνατοτήτων ενεργοποίησης και το 20% όλων των στρατιωτικών δυνατοτήτων εντός της ΕΕ βρίσκονται εξαρτώμενα του ΗΒ⁷⁹ (Γράφημα Α3).

⁷⁸ Winston Churchill, speech delivered at the University of Zurich, 19 September 1946 «*Great Britain, the British Commonwealth of Nations, mighty America - and, I trust, Soviet Russia, for then indeed all would be well-must be the friends and sponsors of the new Europe and must champion its right to live. Therefore, I say to you Let Europe arise!*», σ. 3, στο <https://rm.coe.int/16806981f3>

⁷⁹ <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/06/brexit-defence-dialogue-support-europe-an-security>

4.2.2 Κοινή στρατιωτική δύναμη παρέμβασης (European Intervention Initiative - EI2).⁸⁰ Στις 25 Ιουνίου 2018, οι υπουργοί άμυνας από εννέα χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, δεσμεύθηκαν να δημιουργήσουν μια κοινή ευρωπαϊκή στρατιωτική δύναμη παρέμβασης που θα επιτρέψει στη βρετανική στρατιωτική υποστήριξη να διαρκέσει και μετά του Brexit. Η πρωτοβουλία δημιουργίας μίας ευρωπαϊκής δύναμης παρέμβασης, στην οποία πρωτοστάτησε ο Γάλλος Πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν, στο πλαίσιο των σχεδίων για μια αυτόνομη ευρωπαϊκή αμυντική δύναμη, θα είναι επιβαρυνμένη με την ταχεία ανάπτυξη στρατευμάτων, σε σενάρια κρίσεων, κοντά στα σύνορα της Ευρώπης. Το γκρουπ των εννέα χωρών περιλαμβάνει: Τη Γαλλία, τη Γερμανία, το Βέλγιο, το ΗΒ, τη Δανία, τις Κάτω Χώρες, την Εσθονία, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Ως στόχος αυτής της πρωτοβουλίας τέθηκε το να μπορέσουν οι ένοπλες δυνάμεις των εν λόγω κρατών να γνωρίσουν ο ένας τον άλλο και να δύνανται να ενεργήσουν μαζί, «...*Χάρη στις ανταλλαγές μεταξύ προσωπικού και κοινών ασκήσεων, θα δημιουργήσουμε μια ευρωπαϊκή στρατηγική κουλτούρα. Θα είμαστε έτοιμοι να προβλέψουμε τις κρίσεις και να ανταποκριθούμε γρήγορα και αποτελεσματικά...*».⁸¹

Η ανωτέρω πρωτοβουλία διαφοροποιείται από την PESCO, η οποία περιλαμβάνει όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός από τη Βρετανία, τη Μάλτα και τη Δανία, και επιτρέπει στο Ηνωμένο Βασίλειο την ενεργή συμμετοχή του στα στρατιωτικά ευρωπαϊκά δρώμενα και μετά το Brexit. Σχετικώς, η Υπουργός Άμυνας της Γαλλίας, Florence Parly, δήλωσε ότι το ΗΒ ήταν πολύ πρόθυμο στο να υπογράψει τη συμφωνία προκειμένου να διατηρήσει τη συνεργασία με την Ευρώπη πέρα από αυτήν των διμερών σχέσεων. Στόχος της Βρετανίας είναι να συνεχίσει να αποτελεί πάροχο ασφαλείας της ΕΕ και να διατηρεί ειδική σχέση με αυτή. Διαμορφώνοντας ειδική σχέση σε θέματα ασφαλείας δύναται η Βρετανία να προωθήσει τις θέσεις της σε λοιπά θέματα που ενδεχομένως να την αφορούν όπως για παράδειγμα η οικονομία, η μετανάστευση κ.α.

4.2.3 Αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ και οι Μάχιμες Ομάδες (Battlegroups).⁸² Όταν το ΗΒ εγκαταλείψει την ΕΕ, οι αποστολές μη στρατιωτικής και στρατιωτικής διαχείρισης κρίσεων στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, όπως εκτελούνται επί

⁸⁰ <https://www.politico.eu/article/uk-to-form-part-of-joint-eu-european-defense-force-pesco/>

⁸¹ Δήλωση της Γάλλου Υπουργού Άμυνας Florence Parly.

⁸² Study requested by the Subcommittee on Security and Defence, Μάιος 2018, σ. 33, στο [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU\(2018\)603852_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU(2018)603852_EN.pdf)

του παρόντος, δεν αναμένεται να υποστούν δραματικές συνέπειες. Η συνεισφορά του Ηνωμένου Βασιλείου στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της ΕΕ υπολογίζεται σε 3,6% του συνόλου (ωστόσο, η χώρα συμμετέχει στο 15,5% της χρηματοδότησης του μηχανισμού ΑΘΗΝΑ). Για τις μη στρατιωτικές αποστολές, η συνεισφορά της είναι 5,8%. Το προσωπικό που ανέπτυξε το Ηνωμένο Βασίλειο το 2017 στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ υπολογίστηκε σε 100 έως 150 άτομα, αν και η χώρα διαθέτει 13.000 στρατιώτες στο εξωτερικό.

Αντίστοιχα, και από την πλευρά της Βρετανίας αρκετοί υποστηρίζουν ότι το Brexit δεν θα μειώσει τη στρατιωτική ισχύ ή τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου. Ο πρώην επικεφαλής του βρετανικού στρατού, Στρατηγός Sir Mike Jackson, είχε πει ότι ο αντίκτυπος από την αποχώρηση της ΕΕ «...είναι περισσότερο αστυνομικό και δικαστικό ζήτημα παρά στρατιωτικό. Η στρατιωτική διάσταση του Ηνωμένου Βασιλείου παρέχεται από το ΝΑΤΟ...».⁸³ Ομοίως, η Βουλή των Κοινοτήτων υποστηρίζει ότι ο στρατιωτικός αντίκτυπος του Brexit για το Ηνωμένο Βασίλειο είναι αναμφισβήτητα ελάχιστος στο εγγύς μέλλον.

Από την άλλη πλευρά όμως, είναι γεγονός ότι η δυνατότητα ανάπτυξης μιας αποστολής ΚΠΑΑ και η επακόλουθη επιτυχία της εξαρτάται σε αρκετά μεγάλο βαθμό από το πρότερο πολιτικό - διπλωματικό έργο που έχει αναληφθεί, για την προετοιμασία του εδάφους. Το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο έχει μία από τις μεγαλύτερες διπλωματικές υπηρεσίες σε ολόκληρη την Ευρώπη, έχει διαδραματίσει έναν ρόλο που συχνά αποδείχθηκε εξαιρετικά πολύτιμος, σε αυτό το πλαίσιο. Πρώτον, επειδή οι αποστολές ΚΠΑΑ πιθανότατα να απαιτηθεί να ζητήσουν εξουσιοδότηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, όπου το ΗΒ έχοντας μόνιμη έδρα και δικαίωμα βέτο, έχει και ανάλογη επιρροή. Δεύτερον, επειδή οποιαδήποτε ανάπτυξη δυνάμεων απαιτεί από την ΕΕ να έχει πρώτα διεξάγει και εργασίες «υπεράσπισης - υποστήριξης» στην εν λόγω χώρα, όπου και σε αυτόν τον τομέα, οι Βρετανοί έχουν καταφέρει να έχουν μια πολύτιμη συμβολή.

Η αποστολή ATALANTA αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα με μεγάλη επιτυχία. Ο αριθμός των πειρατικών δράσεων στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας μειώθηκε δραστικά τα τελευταία χρόνια. Αν το αποτέλεσμα αυτής της αποστολής μπορεί να θεωρηθεί θετικό, αυτό οφείλεται εν μέρει στο διπλωματικό έργο της Βρετανίας. Η ATALANTA άρχισε να παράγει καλά αποτελέσματα αφού η

⁸³ <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/uk%E2%80%93eu-defence-and-security-cooperation>

ΕΕ υπέγραψε συμφωνίες δικαστικής συνεργασίας με την Κένυα και τις Σεϋχέλλες, ούτως ώστε οι συλληφθέντες πειρατές να δύναται να δικαστούν και να φυλακιστούν σε αυτές τις χώρες αντί να απελευθερώνονται αμέσως μετά τη σύλληψή τους. Ο ρόλος της βρετανικής διπλωματίας στην εξασφάλιση των γραφείων αυτών των δύο χωρών της Κοινοπολιτείας ήταν ζωτικής σημασίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα στοιχεία λοιπόν, οι Βρετανοί δεν φαίνονται αναντικατάστατοι για την ΕΕ, μακροπρόθεσμα ωστόσο, η ικανότητα του ΗΒ να επηρεάζει ή να διαμορφώνει την ατζέντα της ΚΠΑΑ θα περιοριστεί σημαντικά.

4.2.4 Η αμυντική βιομηχανία του ΗΒ και οι προκλήσεις επί της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ.⁸⁴ Τα τελευταία χρόνια, η ευρωπαϊκή άμυνα και ασφάλεια έχει επανέλθει στο προσκήνιο. Όλα τα προγράμματα που έχουν εγκριθεί πάνω σε αυτόν τον τομέα επιδιώκουν τον ίδιο βασικό στόχο, τη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και των κρατών μελών της. Μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες που έχουν λάβει χώρα στο πλαίσιο αυτό είναι χωρίς αμφιβολία η PESCO. Η τελευταία μαζί με την προπαρασκευαστική δράση για την έρευνα στον τομέα της άμυνας (Preparatory Action for Defence Research - PADR) και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την άμυνα και τη βιομηχανική ανάπτυξη (European Defence and Industrial Development Programme - EDIDP), διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην υλοποίηση της ΚΠΑΑ, έχοντας ως στόχο την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης της ευρωπαϊκής άμυνας (Industrial and Technological Basis of European Defence - EDTIB), η οποία αποτελεί απόλυτη προϋπόθεση για κάθε σοβαρό σχέδιο στρατηγικής αυτονομίας.

Επομένως, στη βάση αυτού του στόχου, της στρατηγικής αυτονομίας, η ΕΕ θα πρέπει να αποφασίσει εάν και πώς θα συμπεριλάβει το Ηνωμένο Βασίλειο στα νέα προγράμματα που στοχεύουν στην αμυντική βιομηχανία. Το θέμα είναι αμφισβητούμενο, καθώς απαιτείται πρώτα απ' όλα μια απάντηση στο ερώτημα, εάν μπορεί το Ηνωμένο Βασίλειο να θεωρηθεί κατάλληλος παράγοντας συμβολής στη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και εάν θα πρέπει η ΕΕ να οικοδομήσει τη στρατηγική της αυτονομία μαζί με το Ηνωμένο Βασίλειο ή χωρίς αυτό.

Αδιαμφισβήτητα, η στρατηγική αυτονομία της ΕΕ είναι μια έννοια που πρέπει να μετρηθεί σε σύγκριση με τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς από αυτές πρέπει να

⁸⁴

Study requested by the Subcommittee on Security and Defence, Μάιος 2018, ό.π., σ. 22.

αποκτήσει η Ευρώπη την αμυντική της ανεξαρτησία. Δεδομένου του ανωτέρω και λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερη σχέση του ΗΒ με τις ΗΠΑ, οι Βρετανοί θα πρέπει τελικά να αποκλειστούν από τον προαναφερθέντα στόχο της ΕΕ (στρατηγική αυτονομία). Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η ευρωπαϊκή άμυνα δεν μπορεί να τεθεί ενάντια στην Ουάσινγκτον, και ακόμα λιγότερο, ενάντια στο Λονδίνο. Θα πρέπει αντιθέτως, να συμπληρώσει το ΝΑΤΟ και να ενσωματωθεί πλήρως στην Ατλαντική σχέση, καθώς επίσης και στη νέα σχέση που θα συνδέσει στο μέλλον τις δύο πλευρές της Μάγχης. Το σίγουρο είναι ότι η Βρετανία δεν μπορεί, ούτε να αποκλειστεί εντελώς από τα νέα προγράμματα που στοχεύουν στην αμυντική βιομηχανία, ούτε να ενταχθεί πλήρως σε αυτά.

Επιπρόσθετα, το ζήτημα δεν είναι μόνο πολιτικό. Είναι επίσης ρεαλιστικό - υλιστικό, καθόσον δεν αρκεί μόνο η κατανόηση του εάν η ΕΕ επιθυμεί στρατηγική ανεξαρτησία από το Ηνωμένο Βασίλειο, χρειάζεται επίσης να εξεταστεί και κατά πόσον αυτό είναι δυνατό. Η Βρετανία έχει τη μεγαλύτερη αμυντική βιομηχανία σε ολόκληρη την Ευρώπη. Από τις 20 μεγαλύτερες ευρωπαϊκές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας, εννέα από αυτές είναι βρετανικές (Πίνακας Α1 - Σχεδιάγραμμα Α1). Επιπλέον, οι ευρωπαϊκές εταιρείες πολύ συχνά συνδέονται στενά μεταξύ τους, ιδίως στον τομέα της αεροναυπηγικής και των πυραύλων. Πολλές θυγατρικές του κύκλου παραγωγής που βρίσκονται στο Ηνωμένο Βασίλειο ανήκουν σε ευρωπαϊκές εταιρείες (Thales, Leonardo, Airbus) και αντιστρόφως.

4.2.5 Ηνωμένο Βασίλειο και PESCO. Η σχέση Ην. Βασιλείου και PESCO απεικονίζεται, όπως παρακάτω:

4.2.5.1 Η μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Η PESCO θεωρήθηκε από τη Βρετανία (χώρα φιλοατλαντικού προσανατολισμού) ως το πρώτο στάδιο της διαδικασίας για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο στάθηκε τροχοπέδη ως προς την υλοποίησή της. Επιπλέον, η Βρετανία δεν συμμετέχει σε κανένα από τα ήδη 47 εγκεκριμένα προγράμματα της PESCO. Επομένως, θα ήταν πολύ λογικό για τον οποιοδήποτε, καθώς και δικαιολογημένο, να βγάλει το συμπέρασμα ότι μεταξύ PESCO και ΗΒ δεν υφίσταται ουδεμία σχέση και ότι η αποχώρηση του δεύτερου από την ΕΕ δεν επηρεάζει την ύπαρξη - λειτουργία της πρώτης.

Παρόλα αυτά, η ανωτέρω διαπίστωση φαντάζει λίγο βιαστική αν

αναλογιστούμε ότι η PESCO θεσμοθετήθηκε (11 Δεκεμβρίου 2017) αμέσως μετά την ανακοίνωση της Βρετανίας (29 Μαρτίου 2017) για έξοδο (Brexit) από την ΕΕ. Δύναται επομένως να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η PESCO είναι φυσική απόρροια του Brexit, ως η λύση ενάντια σε αυτό και στο κενό ασφάλειας που δημιουργεί στους κόλπους της ΕΕ. Αυτή η άποψη ενισχύεται, εάν ανατρέξουμε στο σκοπό ύπαρξης - δημιουργίας της PESCO «Η ενισχυμένη συνεργασία των κ-μ της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας, μέσω των αυξημένων επενδύσεων και της συνεργασίας τους στην ανάπτυξη των αμυντικών τους δυνατοτήτων, αυξάνοντας έτσι την αποτελεσματικότητά τους στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων ασφαλείας ενός ραγδαία εξελισσόμενου περιβάλλοντος ασφαλείας, θέτοντας παράλληλα και τα θεμέλια για την αμυντική ανεξαρτησία, ενός εκ των βασικών πυλώνων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στη μέχρι τώρα συνεισφορά της Βρετανίας στον τομέα της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας, καθώς επίσης και στις στρατιωτικές - επιχειρησιακές της δυνατότητες. Εν προκειμένω, η σχέση τους είναι αδιαμφισβήτητη και το ερώτημα που τίθεται είναι εάν η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία δύναται να καλύψει το κενό δυνατοτήτων που δημιουργεί η βρετανική αποχώρηση από την ΕΕ.

4.2.5.2 Πλαίσιο συνεργασίας. Όσον αφορά στον τρόπο συμμετοχής του ΗΒ στην PESCO, η διακυβέρνηση της τελευταίας έχει καθορίσει, όπως έχει ήδη προαναφερθεί στο παρόν, ότι υφίσταται η δυνατότητα και σε τρίτα κράτη να συμμετέχουν, κατ' εξαίρεση, σε προγράμματα της PESCO. Οι γενικοί όροι, καθώς επίσης και ο τρόπος συμμετοχής τους στα εν λόγω προγράμματα δεν έχει δρομολογηθεί ακόμη και ούτε διαφαίνεται να δρομολογηθεί πριν το οριστικό διαζύγιο της Βρετανίας από την ΕΕ (31 Οκτωβρίου 2019). Επί της ουσίας, είναι στην ευχέρεια των κρατών project members των οποιονδήποτε μεμονωμένων προγραμμάτων να εξετάσουν το ενδεχόμενο πρόσκλησης ενός τρίτου κράτους, που θα πληροί τις γενικές συνθήκες. Στη συνέχεια το Συμβούλιο θα αποφασίσει εάν αυτό το τρίτο κράτος πληροί τις προβλεπόμενες απαιτήσεις και σε τυχόν θετική απόφαση, το εν λόγω πρόγραμμα μπορεί να εισέλθει σε μια διοικητική διευθέτηση με το ενδιαφερόμενο τρίτο κράτος, στο πλαίσιο των αυτόνομων διαδικασιών και λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επομένως η Βρετανία, κατά περίπτωση, δύναται να συμμετάσχει σε ορισμένα συγκεκριμένα έργα, εκ των οποίων το καθένα θα έχει τους δικούς του κανόνες διακυβέρνησης. Αντιστοίχως, θεωρείται απίθανο να μπορέσει το Ηνωμένο Βασίλειο

να συμμετάσχει στα όργανα διοίκησης και λήψης αποφάσεων της PESCO. Η απόφαση του Συμβουλίου για τη θέσπιση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας προβλέπει ότι κάθε ρύθμιση που θα περιλαμβάνει τρίτες χώρες θα σέβεται τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και την αυτονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁸⁵

Ωστόσο, η συμμετοχή της Βρετανίας ως τρίτης χώρας σε συνδυασμό κυρίως με την απαίτησή της για συμμετοχή με μία **ειδική και μοναδική σχέση συνεργασίας**, στα επιμέρους έργα που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της PESCO, εγείρει τρία βασικά και σημαντικά προβλήματα:

α. Τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη της ΜΔΣ πρέπει να σέβονται κάποιες ισχυρές δεσμεύσεις. Εάν ένα τρίτο κράτος που συμμετέχει σε προγράμματά της δεν υπόκειται στις ίδιες δεσμεύσεις με αυτές των συμμετεχόντων κρατών-μελών (project members) τότε, οι προϋποθέσεις για τη συμμετοχή του θα είναι πιο συμφέρουσες, γεγονός μη αποδεκτό για την ΕΕ.

β. Το δεύτερο πρόβλημα, είναι άμεσα συνδεδεμένο με τα συμφέροντα της χώρας μας, καθόσον οποιαδήποτε ευνοϊκή μεταχείριση στη συνεργασία PESCO και Ηνωμένου Βασιλείου, μέσω των τρίτων κρατών, δύναται να ανοίξει την όρεξη και στη γείτονά μας χώρα.

γ. Η βρετανική αμυντική βιομηχανία να απορροφήσει μεγάλο μέρος υλοποίησης προγραμμάτων που στόχο έχουν να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακας εντός της ΕΕ και να ενισχύσουν τις αμυντικές δυνατότητες συγκεκριμένων κ - μ της ΕΕ. Η τεχνολογική υπεροχή που παρουσιάζει ο αμυντικός τομέας της Βρετανίας σε συγκεκριμένα πεδία θα πρέπει να ισοσκελιστεί από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό.

4.2.5.3 Πρόγραμμα στρατιωτικής κινητικότητας. Η Βρετανία έχει εκφράσει το ενδιαφέρον να συμμετάσχει σε ορισμένα προγράμματα της PESCO. Ένα από αυτά, στο οποίο έχει εστιάσει ειδικότερα την προσοχή της, είναι αυτό της στρατιωτικής κινητικότητας. Η πρωτοβουλία αυτή, η οποία αποσκοπεί στην απλούστευση και την τυποποίηση των εγκρίσεων σχετικά με τις μεταφορές στρατιωτικών δυνάμεων και εξοπλισμού εντός της ΕΕ, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στο πλαίσιο των ελιγμών του NATO, κυρίως στην ανατολική πλευρά της Συμμαχίας. Χάρη στις διοικητικές και νομοθετικές αρμοδιότητές της, η ΕΕ έχει στη διάθεσή της εργαλεία που είναι ανυπολόγιστα πιο αποτελεσματικά από αυτά της Ατλαντικής

⁸⁵ Study requested by the Subcommittee on Security and Defence, Μάιος 2018, ό.π., σ. 28.

Συμμαχίας σε αυτόν τον τομέα. Επομένως, δεν είναι τυχαίο ότι αυτή η συνεργασία που δρομολογήθηκε στο πλαίσιο της PESCO είναι αυτή που έχει λάβει τη μεγαλύτερη υποστήριξη από τα κράτη μέλη (24 από τις 25 χώρες που συμμετέχουν στη ΜΔΣ αποφάσισαν να συμμετάσχουν σε αυτήν) και «μονοπωλεί» το ενδιαφέρον της Βρετανίας. Τελικώς, το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσε, κατά συνέπεια, να καταλήξει να είναι μία από τις μόνες ευρωπαϊκές χώρες του NATO που δεν θα μπορεί να επωφεληθεί από τις διευκολύνσεις που θα μπορούσε να διαθέσει αυτό το έργο στους συμμετέχοντές του, εάν αυτό (HB) δεν συμπεριληφθεί.⁸⁶

4.2.5.4 Διάστημα. Όπως έχει ήδη προαναφερθεί, τα 47 έργα - προγράμματα της PESCO, τα οποία έχουν ήδη εγκριθεί, αφορούν σε διάφορους τομείς ανάπτυξης των ικανοτήτων/δυνατοτήτων της ΕΕ εντός του εύρους της επιχειρησιακής της διάστασης. Ένας από αυτούς τους τομείς είναι και το διάστημα, όπου το Ηνωμένο Βασίλειο χωρίς αμφιβολία, αποτελεί βασικό σύνδεσμο για το ευρύτερο ευρωπαϊκό αεροδιαστημικό τομέα (ο ρόλος της Βρετανίας στην εξέλιξη των ευρωπαϊκών δορυφορικών συστημάτων Galileo και Copernicus είναι εξέχουσας σημασίας). Σύμφωνα με τη Βουλή των Κοινοτήτων, ο βρετανικός αεροδιαστημικός τομέας πιστεύεται ότι απασχολεί 95.000 εργαζόμενους και έχει υπερβεί τα 31 δισεκατομμύρια ευρώ για το 2016.⁸⁷ Η Βρετανία είναι σήμερα εξέχον μέλος του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (ESA) και πιθανότατα θα παραμείνει μέλος του σώματος όταν το Ηνωμένο Βασίλειο εγκαταλείψει την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι Βρετανοί εμπλέκονται επί του παρόντος στην κατασκευή δορυφόρων της ΕΕ, αλλά και στη διαχείριση των δεδομένων που αυτοί παράγουν, τα οποία θα αποτελέσουν ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα σημεία των διαπραγματεύσεων.⁸⁸ Δεδομένων των ανωτέρω και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δύο από τα 47 προγράμματα της PESCO αφορούν στον τομέα του διαστήματος,⁸⁹ είναι ολοφάνερη η δυνατότητα συνεισφοράς του Ηνωμένου Βασιλείου στα εν λόγω προγράμματα, είτε μέσω τεχνογνωσίας είτε μέσω χρηματοδότησης.

⁸⁶ Στο ίδιο, σ. 28-29.

⁸⁷ House of Commons Library, *The aerospace industry: statistics and policy*, Brief. paper 00928, 8 Νοε 2017, σ. 3, στο <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN00928>

⁸⁸ TOVEY Alan, 'Industry bosses urge Britain to get back in the space race', *The Telegraph*, 11 February 2018, στο <https://www.telegraph.co.uk/business/2018/02/11/britain-aims-get-back-space-race-industrial-strategy/>

⁸⁹ EU Radio Navigation Solution (EURAS), European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N).

Κεφάλαιο Πέμπτο

Συμπεράσματα

5.1 Γενικά

Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, πραγματοποιείται η σύνθεση των δεδομένων που αναπτύχθηκαν προηγουμένως ώστε να παραχθούν τα ανάλογα συμπεράσματα. Επιπλέον, στο τέλος αποτυπώνονται προσωπικές εκτιμήσεις του συντάκτη με τη μορφή των προτάσεων.

5.2 Συναγόμενα Συμπεράσματα

Η ΕΕ αποτελεί έναν παγκόσμιο πάροχο ασφάλειας, ο οποίος, με τους μηχανισμούς που διαθέτει (οικονομία, διπλωματία κ.λπ.), μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία περιβάλλοντος ασφάλειας στην περιοχή μας. Ωστόσο, οι δυνατότητες προβολής ισχύος της με στρατιωτικά μέσα είναι περιορισμένες. Το σύγχρονο παγκόσμιο περιβάλλον παρουσιάζει προκλήσεις ασφαλείας οι οποίες δεν δύναται να αντιμετωπιστούν επαρκώς μόνο με τη χρήση ήπιας ισχύος και την προώθηση των ευρωπαϊκών αξιών. Η πρόληψη εμφάνισης κρίσεων και η μεταφορά τεχνογνωσίας σε θέματα ασφαλείας προς «ασθενικά» κράτη, τα οποία βρίσκονται σε περιοχές ενδιαφέροντος της ΕΕ όπως είναι για παράδειγμα η Υποσαχάρια Αφρική, αποτελεί πλέον στρατηγική επιδίωξη της ΕΕ.

Η «ωραία κοιμωμένη» της Συνθήκης της Λισσαβόνας «ξύπνησε» και ζητά από την Ένωση, έναν ιστορικά ήπιο παίκτη στο κομμάτι της άμυνας του Διεθνούς Συστήματος, να κάνει μια στροφή βαθύτερης και ενοποιημένης αμυντικής συνεργασίας. Με την Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία τα συμμετέχοντα κράτη - μέλη μπορούν να αποκτήσουν τακτική ετοιμότητα, να εξασφαλίσουν την άμυνα των πολιτών της Ένωσης, και να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα των αμυντικών τους δαπανών. Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι πώς θα μπορέσουν να κρατηθούν οι λεπτές ισορροπίες απέναντι στο ΝΑΤΟ και τη «νησιωτική» Βρετανία, η οποία ναι μεν δεν συμμετέχει, αλλά παρέχει σημαντικούς οικονομικούς πόρους στην ευρωπαϊκή και βορειοατλαντική άμυνα, αλλά και μεταξύ των ίδιων των συμμετεχόντων κρατών - μελών.

Η πλήρης κατανόηση της νέας μορφής ευρω-βρετανικής σχέσης σε θέματα άμυνας και ασφάλειας θα λάβει χώρα μετά την 31^η Οκτωβρίου 2019, όπου το

Ηνωμένο Βασίλειο θα εισέλθει πλέον στη φάση μετάβασης σε τρίτη χώρα. Η ποιότητα και η ένταση της συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών της Μάγχης θα εξαρτηθεί από πολλά πράγματα. Πάνω απ' όλα όμως, θα εξαρτηθεί από το πολιτικό πλαίσιο που θα αφήσουν οι διαπραγματεύσεις του Brexit ως κληρονομιά.

Το Ηνωμένο Βασίλειο είναι αναμφισβήτητα μία από τις ισχυρότερες αμυντικές δυνάμεις της ΕΕ και μαζί με τη Γαλλία, είναι ένα από τα δύο κράτη μέλη που διαθέτουν στρατιωτικές ικανότητες «πλήρους φάσματος», συμπεριλαμβανομένου ενός πυρηνικού αποτρεπτικού μέσου.

Ο διπλωματικός ρόλος του Ηνωμένου Βασιλείου, έχοντας μία από τις μεγαλύτερες διπλωματικές υπηρεσίες σε ολόκληρη την Ευρώπη, έχει διαδραματίσει ένα ρόλο που συχνά αποδείχθηκε εξαιρετικά πολύτιμος, στο πλαίσιο της άμυνας και ασφάλειας της ΕΕ. Μετά την αποχώρηση της Βρετανίας από την ΕΕ η τελευταία θα στερηθεί την, εν πολλοίς κατοχυρωμένη νομικά, συνεργασία της στην ασφάλεια και στην άμυνα. Επίσης, θα απολέσει και μία από τις δυο μόνιμες θέσεις που κατέχει στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ,⁹⁰ επομένως και την ικανότητά της να επηρεάζει αποφάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Όπως, όμως, η πρόσφατη ιστορία κατέδειξε, η στάση της ΕΕ για μη εισβολή στο Ιράκ και η απουσία απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν εμπόδισε τη Βρετανία να ακολουθήσει στον πόλεμο τις ΗΠΑ.

Αντίστοιχα, το τίμημα και για τη Βρετανία είναι ότι εκτός της ΕΕ θα πρέπει να διαθέτει μεγαλύτερο διπλωματικό κεφάλαιο για να πετυχαίνει τους στόχους της. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι πλέον πολλοί Βρετανοί αξιωματούχοι που υπηρετούσαν σε υπηρεσίες της ΕΕ δεν θα έχουν πλέον τη δυνατότητα να το κάνουν, στερώντας στη Βρετανία να επηρεάζει εκ των έσω τις διαδικασίες παραγωγής αποφάσεων των ευρωπαϊκών οργάνων. Υπενθυμίζεται ότι μετά την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισσαβόνας η πρώτη Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ ήταν η Βρετανίδα Κάθριν Άστον. Στο μέλλον, ο αντικαταστάτης της Φεντερίκα Μογκερίνι δεν θα μπορεί να είναι Βρετανός.

Η αποχώρηση της Βρετανίας από τον ευρωπαϊκό πυρήνα δείχνει ότι θα ενδυναμώσει τον γαλλογερμανικό άξονα και θα επιτρέψει την ανάληψη πρωτοβουλιών σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Συγκεκριμένα, ο πυλώνας της ασφάλειας, εφόσον προσπεραστούν και οι αντιρρήσεις χωρών όπως αυτών της Πολωνίας, που έχει σταθερά νατοϊκό προσανατολισμό, δύναται να ακολουθήσει τον

⁹⁰ Η Γαλλία κατέχει επίσης μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

δρόμο της εμβάθυνσης, όπως συνέβη στον οικονομικό πυλώνα της ΕΕ με τη θέσπιση του Ευρώ ως κοινού νομίσματος. Ήδη από το 2016, έτος απόφασης για το Brexit, η Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας, έθεσε ως επίπεδο φιλοδοξίας της ΕΕ την Στρατηγική Αυτοδυναμία.

Η, κατά περίπτωση, συμμετοχή της Βρετανίας ως τρίτη χώρα, με μία ειδική και μοναδική σχέση συνεργασίας, στα επιμέρους έργα που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της PESCO, κατ' επέκταση και της ΕΕ, εγείρει ένα κρίσιμο και ιδιαίτερης σημασίας, για τα συμφέροντα της χώρας μας, πρόβλημα. Η εν λόγω συνεργασία θα κινήσει και το ενδιαφέρον της Τουρκίας, η οποία θα κοιτάξει να το εκμεταλλευτεί για τους δικούς της λόγους εξωτερικής πολιτικής. Εκτιμάται ότι το κύριο επιχείρημα της Τουρκίας θα είναι ότι αποτελεί, όπως και η Βρετανία, μέλος του ΝΑΤΟ. Ειδικότερα, τόσο η Βρετανία όσο και η Τουρκία αποτελούν χώρες με μεγάλη συνεισφορά στη συμμαχική άμυνα. Ως εκ τούτου, η ειδική σχέση της ΕΕ με το ΝΑΤΟ, όπως περιγράφεται τόσο στα ευρωπαϊκά θεσμικά κείμενα, όσο και σε διμερείς συμφωνίες (Berlin plus), ενδεχομένως να διαφοροποιηθεί σε δεύτερο χρόνο μετά από την αποχώρηση της Βρετανίας. Σε περίπτωση που η ΕΕ δεν ανταποκριθεί στο επίπεδο φιλοδοξίας που έχει θέσει σε θέματα άμυνας και ασφάλειας, η σχέση αυτή θα μεταβάλλεται από ειδική σε ετεροβαρή σχέση προς όφελος του ΝΑΤΟ, γεγονός που θα ωφελήσει την Τουρκία μακροπρόθεσμα.

Η σχέση PESCO και ΗΒ είναι αδιαμφισβήτητη αλλά και δυναμική, διότι, μεταξύ άλλων, θα πρέπει να απαντά στο ερώτημα εάν η πρώτη θα δύναται να καλύψει το κενό δυνατοτήτων που θα δημιουργήσει η δεύτερη με την αποχώρηση της από την ΕΕ. Αρχικά, σκοπός της PESCO δεν είναι ο ανταγωνισμός με το ΝΑΤΟ και κατ' επέκταση με τις ΗΠΑ - Βρετανία, αλλά η αναβάθμιση της ΕΕ σε δύναμη με στρατηγική αυτονομία. Η κλιμάκωση αυτής της προσπάθειας στο μέλλον θα καταδείξει στο κατά πόσο η εν λόγω σχέση θα παραμείνει συμπληρωματική ή ανταγωνιστική. Για να εκτιμηθεί πλήρως αυτή η προοπτική πρέπει να εξεταστούν οι στρατηγικές επιδιώξεις της άλλης πλευράς (ΗΠΑ - Βρετανίας).

Η ΕΕ θα συνεχίσει να προωθεί συνεργασίες, εκτός πλαισίου PESCO, σε θέματα άμυνας και ασφάλειας με τρίτες χώρες, μεταξύ των οποίων θα βρίσκεται, μετά την 31η Οκτωβρίου 2019 και η Βρετανία. Ως εκ τούτου, αναμένεται ότι η Βρετανία θα συμμετέχει σε ένα ευρύ πεδίο διμερών, τριμερών και πολυμερών συνεργασιών με ευρωπαϊκές χώρες και εφόσον η Ευρώπη είναι η «γειτονία» της, θα

επιδιώκει τη σταθερότητα και την ασφάλεια σε αυτή.⁹¹

Το γεγονός ότι, ο αντίκτυπος του Brexit στον τομέα των αποστολών της ΚΠΑΑ θα είναι περιορισμένος, δεν σημαίνει ωστόσο ότι θα είναι και ανύπαρκτος. Αν και η ποσοτική εμπλοκή της Βρετανίας ιστορικά δεν ήταν αρκετά υψηλή, από διπλωματικής άποψης δεν συμβαίνει το ίδιο και οι συνέπειες της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου θα είναι πιο δύσκολο να εκτιμηθούν από αυτή τη σκοπιά.

5.3 Προτάσεις

Η ΕΕ πρέπει να δει το Brexit ως ευκαιρία και να ξεκινήσει μια διαδικασία ολοκλήρωσης και όχι μια απλή συνεργασία. Το Brexit, θα πρέπει να θεωρηθεί για την ΕΕ ως η αφορμή να γίνουν ουσιαστικά βήματα στον τομέα της άμυνας και ασφάλειας, τώρα που η ΕΕ έχει πλέον οριοθετήσει μια στρατηγική εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να προσπαθήσουν να αποφύγουν τις βραχυπρόθεσμες αποφάσεις που θα αποκλείσουν το Ηνωμένο Βασίλειο από τη μελλοντική συμμετοχή - συνεισφορά του στις αμυντικές πολιτικές της ΕΕ (PESCO, κ.λπ.).

Η ΕΕ πρέπει, πάνω απ' όλα, να ενσωματώσει τις αμυντικές πολιτικές των κρατών μελών της και, στη συνέχεια, να συνεργαστεί όσο το δυνατόν περισσότερο με σημαντικούς περιφερειακούς δρώντες οι οποίοι, όπως και το Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω γεωπολιτικής, έχουν αντικειμενικά συμφέροντα στο να συμπράξουν με την ΕΕ στον αμυντικό τομέα.

Η φύση της λειτουργίας της PESCO πρέπει να έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα σε συνδυασμό με τη νατοϊκή, με αποτέλεσμα οι σημερινές προκλήσεις να αντιμετωπίζονται συλλογικά και πιο αποδοτικά.

Η σχέση ΕΕ - ΗΒ θα πρέπει να παραμείνει ευέλικτη και μεταβλητή. Ο βαθμός ανοίγματος προς την ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική πρέπει να είναι προοδευτικός (ή να υποχωρεί) ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο θα συμπεριφέρεται η Βρετανία με την πάροδο του χρόνου. Επίσης, θα πρέπει να αξιολογείται συνολικά με τις επιδιώξεις της Βρετανίας σε άλλους τομείς συνεργασίας με την ΕΕ (οικονομία, Schengen, εκπαίδευση κ.α.).

⁹¹ Χαρακτηριστικά η Βρετανία έχει ήδη συνάψει διμερείς συμφωνίες με Γαλλία και Ολλανδία εκτός πλαισίου ΕΕ. Richard G. Whitman, *UK foreign and security policy post-Brexit: The search for a European Strategy*, Ulbrief, No1. 2018, σ. 5, στο <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2018/ui-brief-no1.-2018.pdf>

Στο πλαίσιο της PESCO, η συνεργασία ΕΕ - Ηνωμένου Βασιλείου πρέπει αρχικά να περιοριστεί σε μια, κατά περίπτωση, βάση ανά σχέδιο - πρόγραμμα, χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο να μπορεί να συμμετέχει στη γενική διαχείριση. Αυτό μπορεί να μεταβληθεί σταδιακά, ανάλογα με το πλαίσιο, την πάροδο του χρόνου, τη συμπεριφορά του Ηνωμένου Βασιλείου (εάν και κατά ποιο ποσοστό θα είναι επηρεασμένο από τις ΗΠΑ) και τη βούλησή του να μοιραστεί τους βασικούς στόχους αυτών των πολιτικών (στρατηγική αυτονομία, ευρωπαϊκή κυριαρχία).

Η συμμετοχή τρίτων χωρών στη συνεργασία της PESCO είναι ένα κουτί της Πανδώρας που πρέπει να ανοίξει με εξαιρετική προσοχή. Αν η Βρετανία λάβει πάρα πολλά προνόμια, πολλές άλλες χώρες θα επεδίωκαν παρόμοια δικαιώματα. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, η Ελλάδα θα πρέπει να έχει κατά νου ότι πίσω από την πόρτα των διαπραγματεύσεων της ΕΕ με το ΗΒ, η Τουρκία παρακολουθεί και περιμένει. Συναφώς, εάν το καθεστώς συμμετοχής τρίτων χωρών περιλαμβάνει περισσότερα προνόμια από τις υποχρεώσεις θα οδηγήσει σταδιακά στην απαξίωση της PESCO και στην αδρανοποίησή της.

Η επιδίωξη της ΕΕ για εμβάθυνση της συνεργασίας, μέσω της PESCO, με το ΗΒ σε προγράμματα (ήδη εγκεκριμένα ή και μελλοντικά) όπου ο ρόλος του τελευταίου είναι αδιαμφισβήτητα πολύ ισχυρός (είτε λόγω τεχνογνωσίας είτε λόγω χρηματοδότησης). Ως τέτοια θεωρούνται προγράμματα του αεροδιαστημικού τομέα καθώς και εκείνα, όπου το ποσοστό συμβολής της Βρετανίας σε σύγκριση με το συνολικό της ΕΕ είναι παραπάνω από το ένα τρίτο, όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στο γράφημα Α3.

Η συνέχιση της συνεργασίας ΕΕ και ΗΒ στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας, καθόσον η Βρετανία έχει τη μεγαλύτερη αμυντική βιομηχανία σε ολόκληρη την Ευρώπη. Από τις 20 μεγαλύτερες ευρωπαϊκές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της άμυνας, οι εννέα είναι βρετανικές.

Καταλήγοντας, θα μπορούσε κάποιος να προτείνει ότι η ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσει ένα πλαίσιο λειτουργίας της PESCO με βάση την άποψη ότι η τελευταία δεν είναι απόρροια του Brexit, αλλά αποτελεί στρατηγική επιδίωξη της ΕΕ, η οποία θα βελτιώσει τη ζωή των ευρωπαίων πολιτών στο σύνολό τους. Σκοπός της ΚΕΠΠΑ είναι η ασφάλεια των πολιτών της ΕΕ. Η ΜΔΣ αποτελεί ταυτόχρονα εργαλείο εμβάθυνσης της ευρωπαϊκής ιδέας δίνοντας στα ευρωπαϊκά κράτη τη δυνατότητα ανταλλαγής βαρών στο φορτίο της άμυνας και της ασφάλειας. Ταυτόχρονα, η ΜΔΣ θα είναι και η λύση ενάντια στο κενό ασφαλείας που θα δημιουργηθεί από την

αποχώρηση της Βρετανίας παρέχοντας τη δυνατότητα στη Βρετανία να συνεχίσει να αποτελεί μέρος αυτού που αποκαλείται Ευρώπη. Ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό θα είναι η σταθερή και αμοιβαία επωφελής συνεργασία της ΕΕ με τον πρωταγωνιστή του Brexit, το Ηνωμένο Βασίλειο.

Επίλογος

Η PESCO από πολλούς έχει χαρακτηριστεί ως η «ωραία κοιμωμένη» της ΕΕ⁹², μεταφέροντας έτσι το κέντρο ενδιαφέροντος από τους λόγους που συνέβαλαν στην ενεργοποίησή της, στην ίδια την ενεργοποίηση.

Η PESCO παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στη Συνθήκη της Λισσαβόνας ως ένας τρόπος ενίσχυσης της συνεργασίας των κ - μ της ΕΕ σε αμυντικά ζητήματα. Είναι ένα πλαίσιο αμυντικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, που είναι ικανά και πρόθυμα να το πράξουν. Συγκεκριμένα, παρέχει τη δυνατότητα σε όσα κ - μ έχουν τη βούληση και την ικανότητα να αναπτύξουν από κοινού αμυντικές δυνατότητες, να επενδύσουν σε κοινά έργα και να ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα και τη συμβολή των ενόπλων δυνάμεών τους.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η διαφορά μεταξύ ΜΔΣ και άλλων μορφών συνεργασίας είναι ο δεσμευτικός χαρακτήρας των υποχρεώσεων που έχουν αναληφθεί από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, μεταβάλλοντας ουσιαστικά και σταδιακά την ΕΕ από οργανισμό σε Δύναμη. Είναι γεγονός ότι, υπάρχουν αρκετά κ - μ τα οποία μπορούν να αντιληφθούν την ΕΕ ως Δύναμη, εξαιρώντας το Ηνωμένο Βασίλειο. Η αντίληψη της Ευρώπης ως «Χώρος» παρά ως «Δύναμη» αποτελούσε διαχρονική μεταβλητή της Εξωτερικής Πολιτικής του Λονδίνου, καλύπτοντας ολόκληρο το φάσμα των σχέσεων, από την οικονομία έως και την άμυνα.⁹³

Συναφώς, η απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου να ενεργοποιήσει το άρθρο 50 της Συνθήκης της Λισσαβόνας για αποχώρηση από την ΕΕ επιτάχυνε τις διαδικασίες που λάμβαναν χώρα μεταξύ των κ - μ και των ευρωπαϊκών οργάνων για την κοινή ασφάλεια και άμυνα, καθιστώντας πλέον τη σχέση PESCO και Ηνωμένου Βασιλείου ως δυναμική, διότι, υπό το πρίσμα της αναβάθμισης της ΕΕ σε «Δύναμη» με στρατηγική αυτονομία, τίθεται το ερώτημα εάν η πρώτη θα δύναται να καλύψει το κενό δυνατοτήτων που θα δημιουργήσει η δεύτερη με την αποχώρησή της από την ΕΕ, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα και στο κατά πόσο η εν λόγω σχέση θα παραμείνει συμπληρωματική ή ανταγωνιστική.

⁹² Η δήλωση του Jean Claude Juncker σχολιάζοντας την απόφαση για ενεργοποίηση της PESCO: She is awake, the Sleeping Beauty of the Lisbon Treaty: Permanent Structured Cooperation is happening. I welcome the operational steps taken today by Member States to lay the foundations of a European Defence Union. Our security cannot be outsourced. 14:04 - 11 Dec 2017 on Twitter.

⁹³ Ι. Φούκας, «Η PESCO και η φιλοδοξία της ΕΕ», Η ΕΛΛΑΔΑ Η ΕΥΡΩΠΗ & Ο ΚΟΣΜΟΣ, τεύχος 13, Β' Εξάμηνο 2019, σ. 65.

Σελίδα σκόπιμα κενή

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Κοπά Μαριλένα, «Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας - Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούνιος 2017.
- Ντάλης Σωτήρης, «Από τις Διεθνείς Σχέσεις στη Διεθνή Πολιτική», Εκδόσεις Παπαζήσης, 2015.
- Ντάλης Σωτήρης, «Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική», Τετραμηνιαία Οικονομική και Πολιτική Επιθεώρηση, Τεύχος 39, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2017, άρθρο Φωτεινής Ασδεράκη.
- Παρίσης Ιωάννης, «Η Ευρώπη της Άμυνας -Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας & Άμυνας», Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα 2010.
- Φούκας Ιωάννης, «Η PESCO και η φιλοδοξία της ΕΕ», Η ΕΛΛΑΔΑ Η ΕΥΡΩΠΗ & Ο ΚΟΣΜΟΣ, τεύχος 13, Β' Εξάμηνο 2019.
- Blanning T.C.W., Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ», Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα 2009.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Allen David, The Europeanization of British Foreign Policy, UACES Annual Conference, University of Edinburgh, September 2008.
- Bremberg Niklas, Making sense of the EU's response to the Arab uprisings: foreign policy practice at times of crisis, European Security, Taylor & Francis, 2016.
- Kettel Steven, Dilemmas on Discourse: Legitimizing Britain's War on Terror, The British Journal of Politics and International Relations, 2012.
- Leech Philip & Gaskarth Jamie, British Foreign Policy and the Arab Spring, Diplomacy & Statecraft, Routledge Taylor & Francis, 13 March 2015.
- Richard G. Whitman, UK foreign and security policy post-Brexit: The search for a European Strategy, Ulbrief, No1. 2018.

Επίσημα Κείμενα

Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο προβληματισμού για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Άμυνας», Ιούνιος 2017.

Συνθήκη για την ΕΕ & ΣΛΕΕ _ Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ.

Η Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ (EUGS).

«From St Malo to Nice European Defence»: Core Documents.

Western European Union Council of Ministers, Petersberg Declaration, Article II.4,
19 Ιουνίου 1992.

Factsheet of PESCO (November 2018).

PROTOCOL 10 (12008M/PRO/10).

Annex of Council Decision of establishing Permanent Structured Cooperation
(PESCO) and determining the list of Participating Member States.

Study requested by the Subcommittee on Security and Defence (SEDE), Μάιος 2018.

Κρατών - Μελών

UK Defence and Security Policy: A New Approach? RESEARCH PAPER 11/10 21
January 2011, House of Commons Library.

Review of the Balance of Competences between the United Kingdom and the
European Union, by the Secretary of State for Foreign and Commonwealth
Affairs by Command of Her Majesty, July 2012.

CONTEST, The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism: Annual
Report for 2015.

Winston Churchill, speech delivered at the University of Zurich, 19 September 1946.

House of Commons Library, The aerospace industry: statistics and policy, Briefing
paper 00928, 8 Νοεμβρίου 2017.

Jean-Pierre Maulny, Livia Di Bernardini, Moving PeSCo forward: what are the next
steps? Ares, Policy Paper, May 2019.

Ηλεκτρονικός Τύπος

<https://publications.europa.eu/el/publication-detail /-/ publication/a5ba73c6-3c6a-11e8-b5fe-01aa75ed71a1>

https://europa.eu/european - union/sites/europaeu/files/docs/body/jean_monnet_el. pdf

https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el

https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el

https://multimedia.europarl.europa.eu/el/history-european-defence-community _V001-0010_ev

<http://www.weu.int>

<http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp047e.pdf>

http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/2/3/index.tkl

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_. 2012.326.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2012:326:FULL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2012.326.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2012:326:FULL)

<https://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>

https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_gr_version.pdf

[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/34226/Permanent% 20Structured%20Cooperation%20\(PESCO\)%20-%20Factsheet](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/34226/Permanent%20Structured%20Cooperation%20(PESCO)%20-%20Factsheet)

[https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/ defence-cooperati on-pesco-25-member-states-participating/](https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/)

<https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities>

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008M % 2FPRO %2F10](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008M%2FPRO%2F10)

<https://pesco.europa.eu/>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018D0909>

[https://eur-lex.europa.eu/legal - content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0315 &from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0315&from=ES)

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_el.htm

[http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2018\) 630289](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2018)630289)

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1476_en.htm

<https://www.eda.europa.eu/Aboutus/Missionandfunctions>

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14866-2017-INIT/en/pdf>

<https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities>

[https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp - content/uploads/ 2017/ 10/ 170904-ELN-CARD-Brief-Himmrich.pdf](https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/170904-ELN-CARD-Brief-Himmrich.pdf)

[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachme nt_data/file/35458/eu-balance-of-competences-review.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/35458/eu-balance-of-competences-review.pdf)

<https://rm.coe.int/16806981f3>

<https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/06/brexit-defence-dialogue-support-european-security>

[https://www.politico.eu/article/uk-to-form-part-of-joint-eu-european-defense-force-pe sco/](https://www.politico.eu/article/uk-to-form-part-of-joint-eu-european-defense-force-pesco/)

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU\(2018\)603852_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU(2018)603852_EN.pdf)

<http://europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20171208STO89939>

<https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/uk-%E2%80%93-93eu-defence-and-security-cooperation>

<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN00928>

<https://www.telegraph.co.uk/business/2018/02/11/britain-aims-to-get-back-in-space-race-industrial-strategy/> (TOVEY Alan, 'Industry bosses urge Britain to get back in the space race', The Telegraph, 11 February 2018)

<https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2018/ui-brief-no1-2018.pdf>

<https://www.iss.europa.eu/content/euiss-yearbook-european-security-2019>

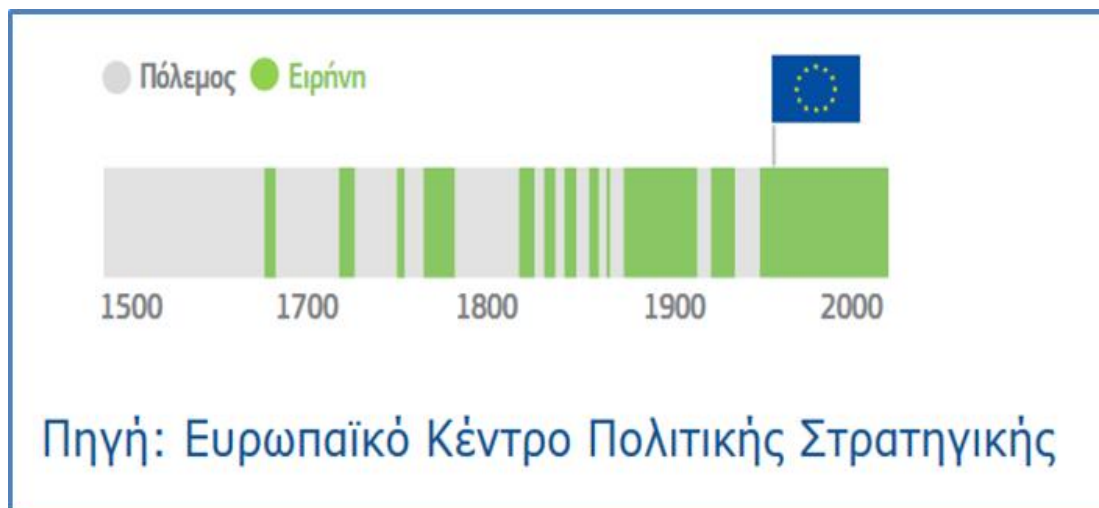
<https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/05/ARES-39.pdf>

<https://ukdefencejournal.org.uk/a-list-of-defence-expenditure-figures-for-nato-countries/>

Παράρτημα «Α»

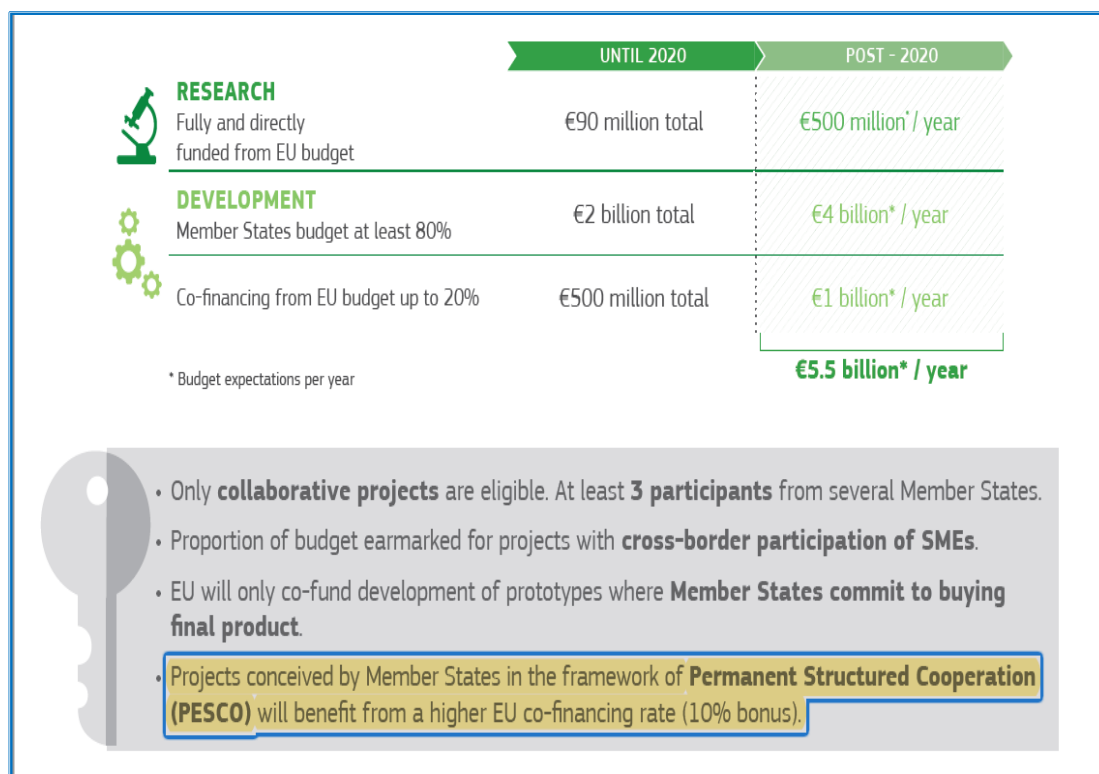
Υποστηρικτικό Υλικό (Πίνακες - Γραφήματα - Σχεδιαγράμματα)

Γράφημα 1. Πόλεμος και Ειρήνη στην ιστορία της Ευρώπης

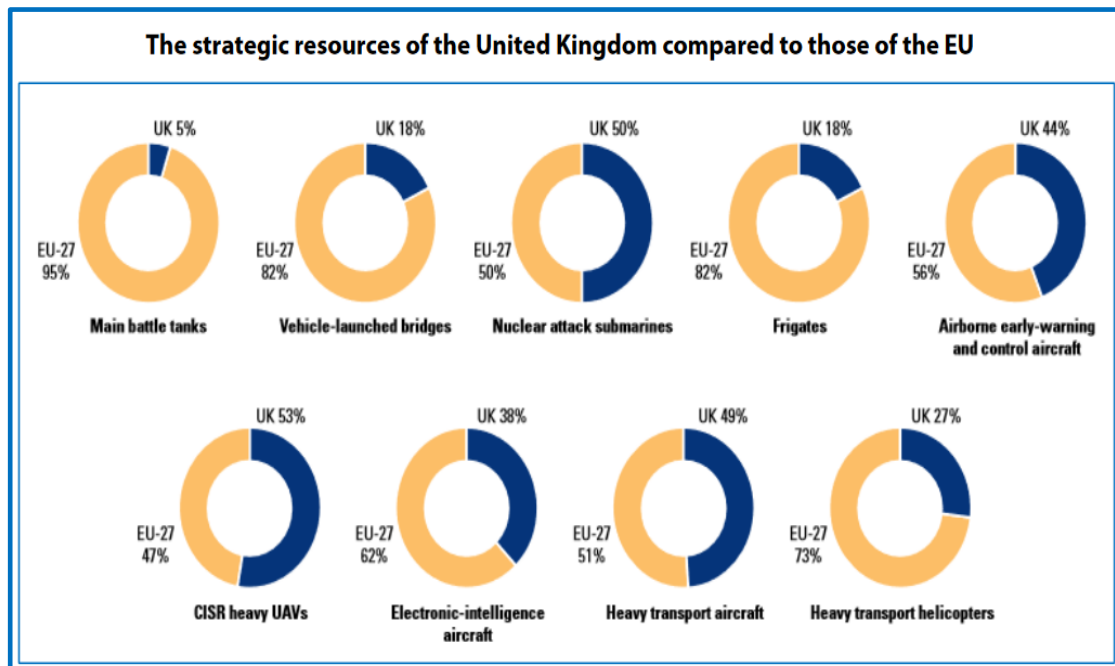
Σημείωση: Αναδημοσίευση του γραφήματος από το έγγραφο προβληματισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης, στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0315&from=ES>

Γράφημα 2. Συγχρηματοδότηση, μέσω του EDF, από τον προϋπολογισμό της ΕΕ των προγραμμάτων PESCO

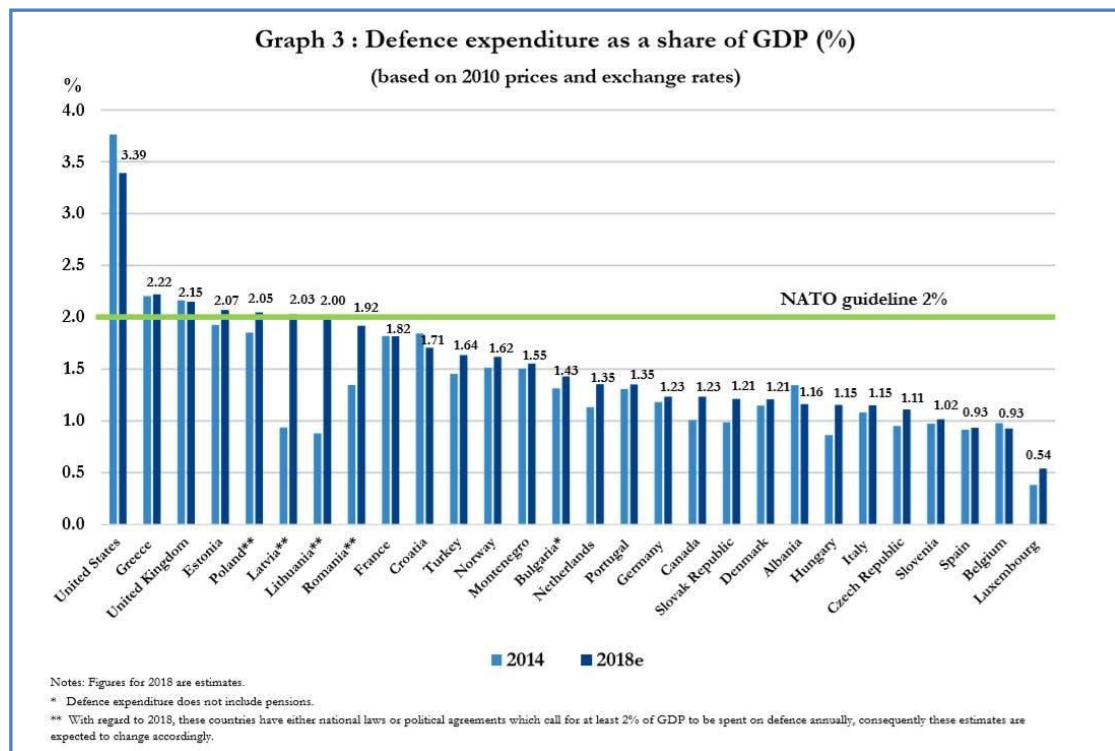
Σημείωση: Αναδημοσίευση του γραφήματος από το Factsheet of Defence Fund, σ. 2, στο http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1508_en.htm

Γράφημα 3. Οι στρατιωτικές δυνατότητες του ΗΒ σε σύγκριση με αυτές της ΕΕ

Σημείωση: Αναδημοσίευση του γραφήματος από το Study requested by the Subcommittee on Security and Defence (SEDE), Μάιος 2018, σ. 34, στο [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU\(2018\)603852_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO_STU(2018)603852_EN.pdf)

Γράφημα 4. Οι αμυντικές δαπάνες στο NATO ως ποσοστό του ΑΕΠ

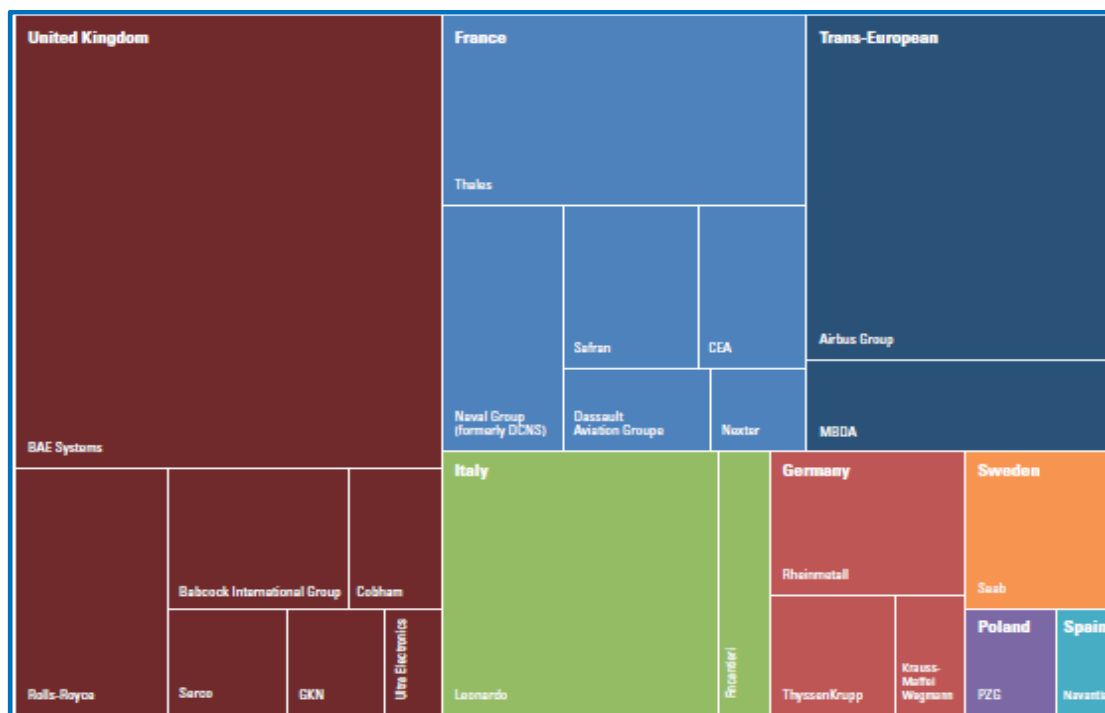
Σημείωση: Αναδημοσίευση του γραφήματος από το <https://ukdefencejournal.org.uk/a-list-of-defence-expenditure-figures-for-nato-countries/>

Πίνακας 1. Συμμετοχή εταιρειών του ΗΒ στον ευρωπαϊκό τομέα της άμυνας

Rank In the EU	Rank In the world	European companies	European countries	Defence revenue in million in 2016
1	3	BAE Systems	UK	\$23 621.84
2	7	Airbus	EU	\$12 321.00
3	9	Leonardo	IT	\$8 526.22
4	10	Thales	FR	\$8 362.00
5	15	Rolls-Royce	UK	\$4 741.15
6	23	Naval Group (ex DCNS)	FR	\$4 741.15
7	25	GKN Aerospace	UK	\$3 316.55
8	26	Rheinmetall	DE	\$3 270.06
9	29	Backbock International	UK	\$2 963.71
10	38	Saab	SW	\$2 307.62
11	47	Cobham	UK	\$1 490.50
12	49	Safran	FR	\$1 374.18
13	51	Dassault	FR	\$1 356.00
14	56	Fincantieri	IT	\$1 306.51
15	55	Serco	UK	\$1 305.14
16	64	Nexter	FR	\$978.58
17	65	Meggitt	UK	\$943.76
18	75	Ultra Electronics	UK	\$824.78
19	79	QinetiQ Plc	UK	\$783.68
20	84	Indra	SP	\$671.22

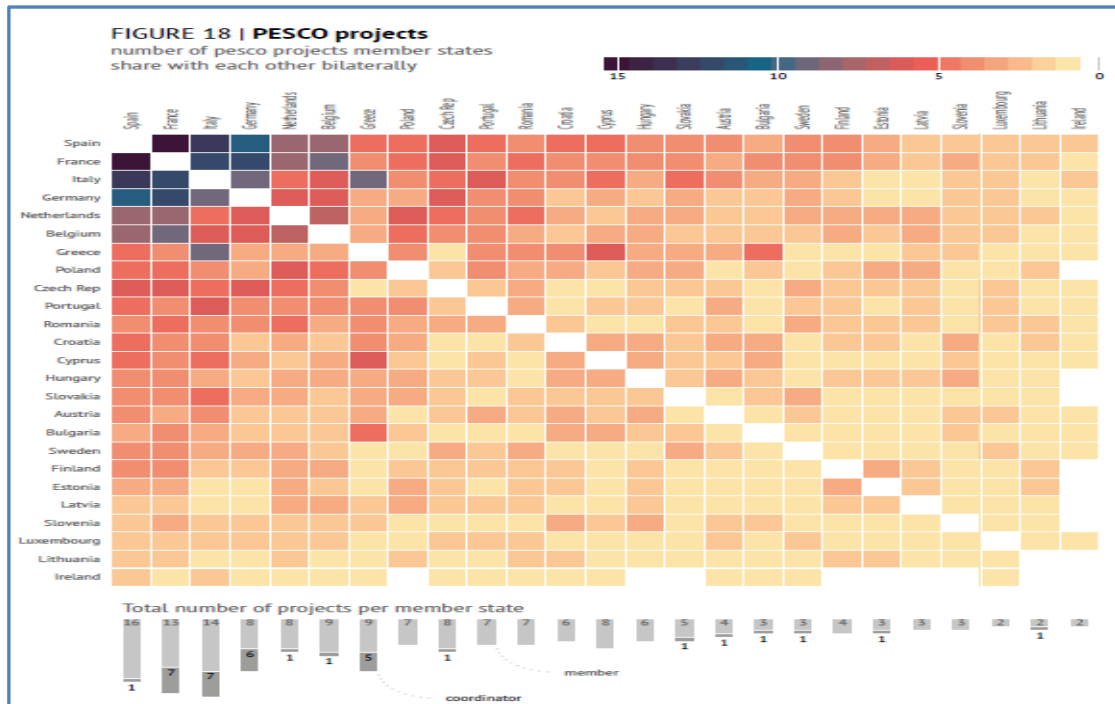
Σημείωση: Αναδημοσίευση του πίνακα από το Study requested by the Subcommittee on Security and Defence (SEDE), Μάιος 2018, σ. 24, στο [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPOSTU\(2018\)603852_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPOSTU(2018)603852_EN.pdf)

Σχεδιάγραμμα 1. Συμμετοχή εταιρειών του ΗΒ στον ευρωπαϊκό τομέα της άμυνας

Σημείωση: Αναδημοσίευση του σχεδιαγράμματος από το Study requested by the Subcommittee on Security and Defence (SEDE), Μάιος 2018, σ. 24, στο [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO STU\(2018\)603852_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/603852/EXPO STU(2018)603852_EN.pdf)

Σχεδιάγραμμα 2. Η διμερής συνεργασία των κ - μ της ΕΕ στη PESCO και ο αριθμός προγραμμάτων PESCO ανά κ - μ

Σημείωση: Αναδημοσίευση του σχεδιαγράμματος από το Yearbook of European Security 2019 from EUISS, σ. 87, στο <https://www.iss.europa.eu/content/euiss-yearbook-european-security-2019>

Σχεδιάγραμμα 3. Η σχέση των κ - μ της ΕΕ στον τομέα της άμυνας

Σημείωση: Αναδημοσίευση του σχεδιαγράμματος από το <http://europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20171208STO89939>

Παράρτημα «Β»
Λίστα των 47 Προγραμμάτων PESCO

Project and countries participating	Description	Press contact
TRAINING, FACILITIES		
<p>European Union Training Mission Competence Centre (EU TMCC)</p> <p><i>Germany, Czechia, Ireland, Spain, France, Italy, Luxembourg, Netherlands, Austria, Romania, Sweden</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The European Union Training Mission Competence Centre (EU TMCC) will improve the availability, interoperability, specific skills and professionalism of personnel (trainers) for EU training missions across participating Member States. It will accelerate the provision for EU training missions due to a higher situational awareness regarding trained, educated and available personnel for current and future EU training missions by bringing together, train and educate a pool of trainers at the military strategic and operational level.</p> <p>EU TMCC will also enhance the standardisation of the expertise and knowledge of EU TMs, including through operational lessons identified/lessons learned.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
<p>European Training Certification Centre for European Armies</p> <p><i>Italy, Greece</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The European Training Certification Centre for European Armies aims to promote the standardisation of procedures among European Armies and enable the staff, up to Division level, to practice the entire spectrum of the command and control (C2) functions at land, joint and interagency levels in a simulated training environment. The Centre will ensure that soldiers and civilian employees will work together in a simulated training environment with scenarios such as “Humanitarian Assistance” and “Support to Stabilization and Capacity Building” and eventually contribute to ensure that corporate experience and knowledge is consolidated, shared and made available to plan and conduct CSDP missions and operations.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>

<p>Helicopter Hot and High Training (H3 Training) <u>Greece, Italy, Romania</u> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project aims to provide EU's Helicopter Aircrews with specialized flight and tactics training within a "Hot-and-High" environment against new, transnational and multidimensional threats. Moreover, it provides a unique venue for additional training and evaluation of aircrews. It is eligible not only for military crews but also for EU civil aircrews, in order to cover peacetime operations such as forest fire fighting and police air patrols, in high altitude areas.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Greece</p>
<p>Joint EU Intelligence School <u>Greece, Cyprus</u> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The JEIS, in collaboration with member states, NATO CoEs , Intelligence and Security Services, will provide education and training in intelligence disciplines and other specific fields to EU member states intelligence personnel.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Greece</p>
<p>EU Test and Evaluation Centres <i>France, Sweden, Spain, Slovakia</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>Sweden and France will co-lead the PESCO project on Test & Evaluation (T&E), comprising two work strands:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ETEC Vidsel, which is a proposed European Cooperation in advanced T&E for military systems and; • T&E centres network, which will promote the EU test and operational evaluation center capabilities, ensuring that they are used in priority for EU supported projects. This project will allow to highlight synergies, to optimize the use of European centers, and overall improve European test capacities and capabilities. 	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>

<p>Integrated European Joint Training and Simulation Centre (EUROSIM)</p> <p><i>Hungary, France, Germany, Poland, Slovenia</i></p> <p>Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The objective is to establish a tactical training and simulation cloud based network which could connect and integrate the geographically spaced simulation sites and training capacities into one real time, joint level simulation platform.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Hungary</p>
<p>EU Cyber Academia and Innovation Hub (EU CAIH)</p> <p><i>Portugal, Spain</i></p> <p>Adopted on 12 November 2019</p>	<p>To ensure a secure cyberspace, it is key to develop a technologically skilled workforce, a cyber-savvy ecosystem, and an effective pipeline of future employees. The project of EU CAIH can add value by enhancing the creation of an innovative web of knowledge for cyber defence and cyber security education and training, providing a vital contribution to strengthening national, NATO and EU's capability to defend against the threats of the digital world. It would also act as a coordination point for future cyber education, training and exercises, explore synergies with industry and academia, and establish an international cooperative approach, at the EU and NATO levels.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Portugal</p>
<p>Special Operations Forces Medical Training Centre (SMTC)</p> <p><i>Poland, Hungary</i></p> <p>Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The main objective is to establish a medical training and excellence centre focused on medical support for special operations. The intent of the project is to expand the Polish Military Medical Training Centre in Łódź, which has the status of a certified National Association of Emergency Medical Technicians (NAEMT) Training Center, into the Special Operations Forces Medical Training Centre (SMTC) to provide medical training capability for SOF personnel, increase coordination of medical support for SOF operations, boost professional cooperation of participating member state in that field, enhance readiness and capability state regarding personnel and materiel and intensify harmonisation in the subject matter.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Poland</p>

<p>CBRN Defence Training Range (CBRNDTR) <i>Romania, France, Italy</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The project addresses the standardised chemical, biological, radiological and nuclear Defence (CBRND) individual and collective training, using the existing facilities and infrastructure on demand. It is intended to further develop the existing facilities to accommodate a full spectrum of practical training, including live chemical agents training, for CBRND specialist and small units, up to company level.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Romania</p>
<p>European Union Network of Diving Centres (EUNDC) <i>Romania, Bulgaria, France</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The main objective is to coordinate and enhance the operation of EU diving centres in order to better support CSDP missions and operations, in particular by ensuring a commonly regulated education and training for divers. EUNDC will provide a full spectrum of authorised training courses for divers and rescue swimmers from member states in accordance with the common standards and procedures (including for inland waters diving).</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Romania</p>

LAND, FORMATIONS, SYSTEMS

<p>Deployable Military Disaster Relief Capability Package <i>Italy, Greece, Spain, Croatia, Austria</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The Deployable Military Disaster Relief Capability Package will deliver a multi-national specialist military package for the assistance to EU and other States, which can be deployed within both EU-led and non EU-led operations. The new EU capability will manage a range of emergencies including natural disasters, civil emergencies, and pandemics.</p> <p>The project aims to include the establishment of a new EU Disaster Relief Training Centre of Excellence, and ultimately a Disaster Relief Deployable Headquarters.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>
<p>Armoured Infantry Fighting Vehicle / Amphibious Assault Vehicle / Light Armoured Vehicle <i>Italy, Greece, Slovakia</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The project will develop and build a prototype European Armoured Infantry Fighting Vehicle / Amphibious Assault Vehicle / Light Armoured Vehicle. The vehicles would be based on a common platform and would support fast deployment manoeuvre, reconnaissance, combat support, logistics support, command and control, and medical support. These new vehicles will also strengthen the EU CSPD ensuring, at the same time, the interoperability among European armies.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>
<p>Indirect Fire Support (EuroArtillery) <i>Slovakia, Hungary, Italy</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The Indirect Fire Support (EuroArtillery) will develop a mobile precision artillery platform, which would contribute to the EU's combat capability requirement in military operations.</p> <p>This platform is expected to include land battle decisive ammunition, non-lethal ammunition, and a common fire control system for improving coordination and interoperability in multi-national operations. This project aims at procuring a new capability / platform of a key mission component for land forces in the short to mid-term.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Slovakia</p>

<p>EUFOR Crisis Response Operation Core (EUFOR CROC) <i>Germany, Spain, France, Italy, Cyprus</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The EUFOR Crisis Response Operation Core (EUFOR CROC) will decisively contribute to the creation of a coherent full spectrum force package, which could accelerate the provision of forces.</p> <p>EUFOR CROC will improve the crisis management capabilities of the EU by enhancing the force generation preparedness, willingness and commitment of EU Member States to act and engage in operations and missions. It should fill in progressively the gap between the EU Battlegroups and the highest level of ambition within the EU Global Strategy.</p> <p>In phase 1 the project will start with an implementation study.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
<p>Integrated Unmanned Ground System (UGS) <i>Estonia, Belgium, Czechia, Spain, France, Germany, Hungary, Netherlands, Poland, Finland</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The objective is to develop a Modular Unmanned Ground System with the following capabilities: • Multi-mission capable platform to carry different payloads (transport, ISR, tethered UAV etc.) and sensors,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cyber secure autonomous navigation capability for route and mission planning with different options for manned-unmanned teaming • EW resilient Command & Control interface capable of swarming and interoperable with existing C4 systems 	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Estonia</p>
<p>EU Beyond Line Of Sight (BLOS) Land Battlefield Missile Systems <i>France, Belgium, Cyprus</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project aims at developing an EU new generation medium range BLOS Land Battlefield missile systems family. The output is intended to be integrated on an extensive variety of platforms (ground-to-ground and air-to-ground) and to provide integrated and autonomous target designation capability. The project includes joint training and formation aspects. Dedicated “users’ club” is envisioned develop a common European doctrine on BLOS firing. ”</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>

MARITIME

<p>Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM)</p> <p><i>Belgium, Greece, Latvia, Netherlands, Poland, Portugal, Romania</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures (MAS MCM) will deliver a world-class mix of (semi-) autonomous underwater, surface and aerial technologies for maritime mine countermeasures. The project will enable Member States to protect maritime vessels, harbours and off shore installations, and to safeguard freedom of navigation on maritime trading routes. The development of underwater autonomous vehicles, using cutting-edge technology and an open architecture, adopting a modular set up, will contribute significantly to the EU's maritime security by helping to counter the threat of sea mines.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Belgium</p>
<p>Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO)</p> <p><i>Italy, Greece, Poland, Portugal</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The Harbour & Maritime Surveillance and Protection (HARMSPRO) will deliver a new maritime capability which will provide Member States with the ability to conduct surveillance and protection of specified maritime areas, from harbours up to littoral waters, including sea line of communications and choke points, in order to obtain security and safety of maritime traffic and structures. It will deliver an integrated system of maritime sensors, software and platforms (surface, underwater and aerial vehicles), which fuse and process data, to aid the detection and identification of a range of potential maritime threats. The project will also deliver a command and control function for the deployable system, which could operate in harbours, coastal areas and the littoral environment.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>

<p>Upgrade of Maritime Surveillance <i>Greece, Bulgaria, Ireland, Spain, Croatia, Italy, Cyprus</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The project on Upgrade of Maritime Surveillance will integrate land-based surveillance systems, maritime and air platforms in order to distribute real-time information to Member States, so as to provide timely and effective response in the international waters. The main objective of the program is to enhance the Maritime Surveillance, Situational Awareness and potential Response Effectiveness of the EU, by using the existing infrastructure, deploying assets and developing related capabilities in the future. It aims to address timely and effectively new and old threats and challenges (such as energy security, environmental challenges, security and defence aspects); thus ensuring accurate Awareness and Rapid Response, so as to contribute to the protection of the EU and its citizens.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Greece</p>
<p>Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package (DIVEPACK) <i>Bulgaria, Greece, France</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project aims at developing an interoperable specialized modular asset for full spectrum defensive underwater intervention operations in expeditionary setting. The DIVEPACK unit will integrate a wide range of diving and Unmanned Underwater Vehicles materiel, operated by qualified personnel, in a comprehensive capability package. Its mission tailorable open architecture “plug-and-play” concept will facilitate the versatility of response in the framework of EU CSDP operations and will provide a quick reaction capability, applicable to a broad range of underwater scenarios, both at sea and in inland bodies of water, short of Special Forces missions.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Bulgaria</p>

<p>Maritime Unmanned Anti-Submarine System (MUSAS) <i>Portugal, France, Spain, Sweden</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The Maritime Unmanned Anti-Submarine System (MUSAS) aims to develop and deliver an advanced command, control and communications (C3) service architecture, for anti-submarine warfare, taking advantage of cutting-edge technology and artificial intelligence, in order to counter area denial methods of adversaries. Moreover, it will enhance the protection of underwater high-value infrastructures as well as sea-based energy systems, providing quick response with appropriate levels of force to intrusion or threat to sea lines of communication.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Portugal</p>
<p>European Patrol Corvette (EPC) <i>Italy, France</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The objective is to design and develop a prototype for a new class of military ship, named “European Patrol Corvette” (EPC), which allows to host several systems and payloads, in order to accomplish, with a modular and flexible approach, a large number of tasks and missions.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>

AIR, SYSTEMS

<p>European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems – MALE RPAS (Eurodrone) <i>Germany, Czechia, Spain, France, Italy</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The objective is a common use of the system in dedicated areas (e.g. operational testing & evaluation, logistics, training, exercises) of a newly developed, operationally relevant, affordable and sovereign European military capability for the next-generation of MALE RPAS, providing, by 2025, enhanced overall value compared to existing systems.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
<p>European Attack Helicopters TIGER Mark III <i>France, Germany, Spain</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The objective of this project is to improve significantly the TIGER global efficiency through a consistent upgrade of its detection, aggression and communication capabilities to develop a modernised, innovative and life-time extended European attack helicopter.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>
<p>Counter Unmanned Aerial System (C-UAS) <i>Italy, Czechia</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The aim is to develop an advanced and efficient system of systems with C2 dedicated architecture, modular, integrated and interoperable with C2 info-structure, able to counter the threat posed by mini and micro Unmanned Aerial Systems. The system will be swift to deploy and reach operational status, to ensure protection to our troops in operational theatres, as well as employed for homeland defence, security and dual use tasks. The project will fulfil applicable certification and regulatory requirements, to allow homeland employment.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>

<p>Airborne Electronic Attack (AEA) <i>Spain, France, Sweden</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>This capability will allow European and NATO air forces to safely operate within EU territories and the projection of the force in other potential areas of operations. The system shall be interoperable with the existing and planned EU member states assets and in cross-domain operations. The project covers the design, development and testing of a multi-jamming capability (including stand-off, stand-in and scort jamming), that will be based in state-of-the-art existing technological cores at European industries level, including in particular Cyber Electro Magnetic Activities (CEMA).</p> <p>The system should follow a modular development approach, able to be integrated inside the aircraft or in a pod configuration, in order to be compatible with different aircrafts, manned and unmanned, of interest of the EU member states. The goal of the system is to enable a platform for Airborne Electronic Attack (AEA) missions that could adapt to the latest in electronic warfare requirements, which include (soft) suppression of enemy air defences , escort/modified-escort role, non-traditional electronic attack, self-protected/time-critical strike support, and continuous capability enhancement.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>
--	--	--

CYBER, C4ISR

<p>European Secure Software defined Radio (ESSOR) <i>France, Belgium, Germany, Spain, Italy, Netherlands, Poland, Portugal, Finland</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The European Secure Software Defined Radio aims to develop common technologies for European military radios. The adoption of these technologies as a standard will guarantee the interoperability of EU forces in the framework of joint operations, regardless which radio platforms are used, thereby reinforcing the European strategic autonomy.</p> <p>The European Secure Software Defined Radio project will provide a secure military communications system, improving voice and data communication between EU forces on a variety of platforms.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>
<p>Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform <i><u>Greece</u>, Spain, Italy, Cyprus, Hungary, Austria, Portugal</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform will develop more active defence measures, potentially moving from firewalls to more active measures.</p> <p>This project aims to help mitigate these risks by focusing on the sharing of cyber threat intelligence through a networked Member State platform, with the aim of strengthening nations' cyber defence capabilities.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Greece</p>

<p>Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security</p> <p><i>Lithuania, Estonia, Italy, Croatia, Netherlands, Poland, Romania, Finland</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>Cyber Rapid Response Teams (CRRTs) will allow Member States to help each other to ensure higher level of cyber resilience and to collectively respond to cyber incidents.</p> <p>Cyber RRTs could be used to assist other Member States and EU Institutions, CSDP operations as well as partner countries.</p> <p>CRRTs will be equipped with unified Deployable Cyber Toolkits designed to detect, recognise and mitigate cyber threats.</p> <p>The response teams would be able to assist with training, diagnostics and attribution forensics, and assistance in operations. The aim of this project is to integrate Member State expertise in the field of cyber defence.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Lithuania</p>
<p>Strategic Command and Control (C2) System for CSDP Missions and Operations</p> <p><i>Spain, France, Germany, Italy, Luxemburg, Portugal</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The project aims to improve the command and control systems of EU missions and operations at the strategic level. Once implemented, the project will enhance the military decision-making process, improve the planning and conduct of missions, and the coordination of EU forces.</p> <p>The Strategic Command and Control (C2) System for CSDP Missions will connect users by delivering information systems and decision-making support tools that will assist strategic commanders carry out their missions.</p> <p>Integration of information systems would include intelligence, surveillance, command and control, and logistics systems.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Spain</p>

<p>European High Atmosphere Airship Platform (EHAAP) – Persistent Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) Capability <i>Italy, France</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project aims at developing cost-efficient and innovative ISR platform (balloon based) that will provide persistence in the area of operations and a high degree of freedom of movement derived from its operating altitude and outstanding Dual Use characteristics.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>
<p>One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) Command Post (CP) for Small Joint Operations (SJO) – (SOCC) for SJO <u><i>Greece, Cyprus</i></u> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project aims at developing and operating a SOCC for Small Joint Operations (SJO) with SOF (Special Operations Forces) Tactical C2 (Command and Control) capabilities with Full Operational Capability (FOC) foreseen in 2024. A joint interoperable C2 capability will be available for integration in CSDP, as described in NIP 2018, and NATO.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Greece</p>
<p>Electronic Warfare Capability and Interoperability Programme for Future Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (JISR) Cooperation <i>Czechia, Germany</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The final goal of the project is the establishment of a joint EW standing force. Through the cooperation during the feasibility study, joint EW CONOPS development and consequent joint training, we will unify EW approaches and procedures and set fundamentals leading to this goal. This force should be able of seamless joint EW comprehensive operations in electromagnetic environment and to support EU battle groups with unique electronic warfare capabilities.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of the Czech Republic</p>

<p>Cyber and Information Domain Coordination Center (CIDCC) <i>Germany, Czechia, Hungary, Netherlands, Spain</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The objective of the project is to develop, establish and operate a multinational Cyber and Information Domain (CID) Coordination Center (CIDCC) as a standing multinational military element, where – in line with the European resolution of 13 June 2018 on cyber defence – the participating member states continuously contribute with national staff but decide sovereignly on case-by-case basis for which threat, incident and operation they contribute with means or information.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
--	--	--

**ENABLING,
JOINT**

<p>European Medical Command <i>Germany, Belgium, Czechia, Spain, France, Italy, Netherlands, Romania, Slovakia, Sweden</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The European Medical Command (EMC) will provide the EU with an Enduring medical capability to support missions and operations on the ground. The EMC will provide critical medical resources, including a multinational medical task force with a rapidly deployable capability for basic primary care.</p> <p>The EMC will also provide evacuation facilities, triage and resuscitation, treatment and holding of patients until they can be returned to duty, and emergency dental treatment.</p> <p>The European Medical Command (EMC) will ensure efficient joint EU management of scarce European medical services (planning, management and coordination unit).</p> <p>It will provide critical medical resources and contribute to harmonising national medical standards, legal (civil) framework conditions and sanitary service principles.</p> <p>The project is expected to make progress on the interoperability and the coherence of health care capabilities in Europe (standardisation of concepts, training and certification).</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
--	---	--

<p>Network of logistic Hubs in Europe and support to Operations</p> <p><i>Germany, Belgium, Bulgaria, Greece, Spain, France, Croatia, Italy, Lithuania, Cyprus, Hungary, Netherlands, Poland, Slovenia, Slovakia</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>The Network of logistic Hubs in Europe and support to Operations will improve strategic logistic support and force projection in EU Missions and Operations.</p> <p>It aims at establishing cross-border solutions for more efficient, seamless military transport/logistics and connection of existing European initiatives under one logistic umbrella.</p> <p>It is expected to enhance logistic planning and movement as well as to deliver common standards and procedures, that will greatly improve the EU's and NATO's capability to conduct even the most demanding missions.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
<p>Military Mobility</p> <p><i>Netherlands, Belgium, Bulgaria, Czechia, Germany, Estonia, Greece, Spain, France, Croatia, Italy, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Austria, Poland, Portugal, Romania, Slovenia, Slovakia, Finland, Sweden</i></p> <p>Adopted on 6 March 2018</p>	<p>This project will support Member States' commitment to simplify and standardize cross-border military transport procedures. It aims to enhance the speed of movement of military forces across Europe.</p> <p>It aims to guarantee the unhindered movement of military personnel and assets within the borders of the EU. This entails avoiding long bureaucratic procedures to move through or over EU Member States, be it via rail, road, air or sea.</p> <p>The project should help to reduce barriers such as legal hurdles to cross-border movement, lingering bureaucratic requirements (such as passport checks at some border crossings) and infrastructure problems, like roads and bridges that cannot accommodate large military vehicles.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of the Netherlands</p>

<p>Energy Operational Function (EOF) <i>France, Belgium, Spain, Italy</i> Adopted on 6 March 2018</p>	<p>Based on lessons learnt from recent operations, the project "Energy Operational Function" aims at a double objective. On one part, it aims at developing together new systems of energy supply for camps deployed in the framework of joint operations and for soldier connected devices and equipment. On the other part, it aims at ensuring that the energy issue is taken into account from the conceiving of combat systems to the implementation of the support in operations, and including in the framework of operational planning.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>
<p>Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN) Surveillance as a Service (CBRN SaaS) <i>Austria, France, Croatia, Hungary, Slovenia</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The CBRN Surveillance as a Service (CBRN SaaS) will establish a persistent and distributed manned-unmanned sensor network consisting of Unmanned Aerial System (UAS) and Unmanned Ground Systems (UGS) that will be interoperable with legacy systems to provide a Recognized CBRN Picture to augment existing Common Operational Pictures used for EU missions and operations.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Austria</p>
<p>Co-basing <i>France, Belgium, Czechia, Germany, Spain, Netherlands</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project aims at improving the sharing of bases and support points operated by project Member States both within Europe and overseas.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>

<p>Geo-meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination Element (GMSCE)</p> <p><i>Germany, Austria, Greece, France, Portugal, Romania</i></p> <p>Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The objective of this project is to enhance geo-meteorological and oceanographic (GeoMETOC) support for missions and operations by means of an architecture that connects and improves significantly the European GeoMETOC capabilities through: (1) the development of GeoMETOC Services based on Advanced Analytics and Big Data, (2) the harmonisation, coordination and management of joint training content and training, (3) a common policy for GeoMETOC training support, (4) the establishment of virtual training platforms, (5) the coordination and guidance of GeoMETOC research for military purposes, (6) the coordination and enhancement of the GeoMETOC data acquisition as well as (7) common procurement of hard - and soft ware</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Germany</p>
<p>Timely Warning and Interception with Space-based Theater surveillance (TWISTER)</p> <p><i>France, Finland, Italy, Netherlands, Spain</i></p> <p>Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The spectrum of threats on the European territory is evolving towards more complex and evolving air threats, notably in the missile domain. The project therefore aims at strengthening the ability of Europeans to better detect, track and counter these threats through a combination of enhanced capabilities for space-based early warning and endo atmospheric interceptors. It promotes the European self-standing ability to contribute to NATO Ballistic-Missile Defence (BMD).</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>

<p>Materials and components for technological EU competitiveness (MAC-EU) <i>France, Portugal, Romania, Spain</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The objective is to develop the European Defence Technological and Industrial Base (EDTIB) in the area of materials and components technologies, specifically those for which the security of supply and the freedom of use may be restricted. The project will also enhance the competitiveness, the innovation and the efficiency of the EDTIB by supporting collaborative actions and cross border cooperation.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>
<p>EU Collaborative Warfare Capabilities (ECoWAR) <i>France, Belgium, Hungary, Romania, Spain, Sweden</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>The objective is to increase the ability of the armed forces within the EU to face collectively and efficiently the upcoming threats that are more and more diffuse, rapid, and hard to detect and to neutralize. The envisaged outcome of this project will allow the armed forces within the EU to engage together in actions requiring close interactions and interconnections between diverse current and future warfare platform, from sensors to the effectors, in order to foster their efficiency, interoperability, complementarity, responsiveness and their resilience.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>
<p>European Global RPAS Insertion Architecture System <i>Italy, France, Romania</i> Adopted on 12 November 2019</p>	<p>Using an incremental approach, the objective is to develop a robust and persistent Modelling and Simulation (M&S) architecture to analyse, evaluate and define Remotely Piloted Aircraft Systems (RPAS) innovative procedures including insertion and integration into the Single European Sky system. It is also to establish a multinational competence centre able to ensure the development of concepts, doctrines and standardisation for Unmanned aircraft system (UAS) and counter-UAS use as well as basic and advanced training on selected RPAS.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>

SPACE

<p>EU Radio Navigation Solution (EURAS) <i>France, Belgium, Germany, Spain, Poland, Italy</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The project is to promote development of EU military PNT (positioning, navigation and timing) capabilities and future cooperation taking advantage of Galileo and the public regulated service.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of France</p>
<p>European Military Space Surveillance Awareness Network (EU-SSA-N) <i>Italy, France</i> Adopted on 19 November 2018</p>	<p>The main scope of this project is to develop an autonomous, sovereign EU military SSA capability that is interoperable, integrated and harmonized with the EU-SST Framework initiative for the protection of European MS Space assets and services. It will also enable appropriate response to natural and manmade threats.</p>	<p>Spokesperson of the Permanent Representation of Italy</p>